סיפורי הוד מבין החומות

כולל שומרי החומות

ערוכת רבי מאיר בעל הנס

סיפורי הוד מבין החומות

יוצא לאור ע"י

כולל שומרי החומות

לצדקת רבי מאיר בעל הנס

KOLEL SHOMRE HACHOMOT

RABBI MEIR BAAL HANESS CHARITY

רח' מאה שערים 75 ירושלים 91050

טל: 02-5322993 פקס: 02-5322847

75 MEAH SHEARIM ST, P.O.B. 5061 JERUSALEM 91050, ISRAEL

Tel. 02-5322993 Fax. 02-5322847

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2026

Copyrigth

©

1967

כל הזכויות שמורות
ל"**כולל שומרי החומות - לצדקת רבי מאיר בעל הנס**"
זכויות המסחריות שמורות למחבר
נ. בן אברהם

הבאה לדפוס: **מלכות** 03-5790261
לוחות היי טקסט 03-5790374

התוכן

הקדמה 5

שני אחים קדושים בבתי הונגרים 17

בנק–רוט 39

מלכה של מחצית ירושלים 57

חיי נשמות 81

גיבור הכח הירושלמי 107

ר׳ יונה והדיין מפאפא 126

ראשוני חסידי לעלוב בירושלים 141

מיין משה׳לע 161

ר׳ אברומ׳לע 173

מסלתה ומשמנה 195

שמות אישים 231

תמונות ופקסימילות 239

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

בס"ד

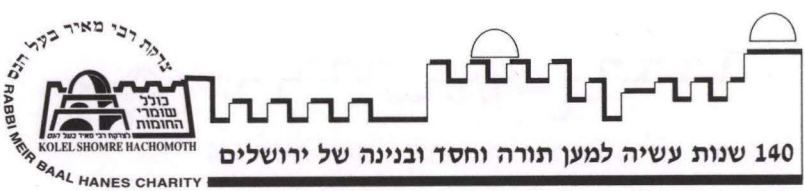
הכולל, השומרים וההחומות
כולל שומרי החומות מאז עד הלום

בתי הונגרים, כלום אפשר לה לירושלים עיר הקודש לספר על עצמה, לתאר את מאת שנותיה האחרונות עד עצם היום הזה, בלעדי בתים עתיקים וחיננניים אלה?

וכולל שומרי החומות – האם ניתן להעלות על הדעת, איך היתה נראית זו העיר הקדושה, על לגיוניות לומדי התורה שבה, נוטרי הגחלת, בלי אותו שפע־ברכה שהכולל מרעיף עליה, זה קרוב למאה וארבעים שנה?

ירושלים בלי ה"אונגערישער כולל" ובלי ה"אונגערישע הייזער" – כעיר בלי שומרים, בלי חומות; כבית מלוכה ללא דגל, ללא סמל – – –

כי הלא מה מאפיין את "הירושלמיות" של ירושלים, יותר

זה השער לבתי הונגרים...

מאשר שכונה נפלאה זאת, אשר הוד קדומים, קדושה וצניעות, חופפים על בתיה, על בניה ובנותיה הנושאים בכנפיהם את הרוח הירושלמית מקדמת דנא! ומי כמו כולל שומרי החומות, זכה לעשות כה רבות למען ירושלים, לאורך כל השנים, מאז עד הלום?

☆

שנת תרי"ח. גדולי הדור, מנהיגי העם, ראשי אלפי ישראל בממלכת הונגריה הגדולה, בעיניהם החדות, הצופות למרחקים,

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

בתי הונגרים – מראה כללי

צדקת רבי מאיר בעל הנס RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

בהררי קודש יסדוהו, למען יהיה מגדל־אור אשר יפלח את האפלה בהבזקי אור השקפת מסורת הדורות, ובד בבד ינטע עץ־חיים רב־מימדים אשר בצל ענפיו האדירים יחסו בני ציון היקרים בעתותי קושי ומצוקה.

ואמנם, עד מהרה הושלם המבצר האדיר, עלה חוסן גזע האילן, ויצץ ציץ, ויפרח פרחים, ויניב פרי הדר נחמד למראה: "הכולל" — השם שהפך למושג בעולם התורה והחסד, כאשר אמהות ישראל נאמנות, לפני תחינת הדלקת הנרות, מיחדות את פרוטותיהן האחרונות לכולל שומרי החומות. קדושי עליון, גאונים ואדמו"רים, מייעצים לקהל משחרי פניהם, בעת משברים וגלים, לבקש ישועה דרך צינור קופת רבי מאיר בעל הנס. מצוקי תבל, רואים כזכות גדולה לעצמם, לעמוד בראש ובנשיאות המפעל הקדוש הזה.

ימי מלחמת העולם הראשונה. ימים קשים מאד עוברים על יהודי ירושלים, עוני ומחסור, רעב ומגיפה, אשר רבים חללים הפילו. אך המבצר ממשיך להגן; בני הכולל ממשיכים בחייהם ובעבודת יוצרם, כאשר נאמני הכולל, במסירות עצומה, נאבקים לאירגון הצרכים של החברים, כמימים ימימה.

ואכן, ירושלים לא תשכח לעולמים, שלאורך כל ארבעת שנות

מלחמת העולם הראשונה – כאשר מחצית יהודי העיר גוועו ברעב – לא היתה נפש אחת מכולל הונגריה, שידעה חרפת רעב!

ובעיית הדיור הקשה של ירושלים. עוד בשנת תרט"ו נבנו כמה וכמה שכונות; נוסדו כמה וכמה כוללים, אבל היכן זה נעשה בהיקף עצום כל כך? ביד רחבה שכזו, כפי שזה נעשה על ידי כולל שומרי החומות?

שנת תרנ"א. שכונות מוקמות מחוץ לחומות העיר העתיקה, על ידי עסקן פלוני ועל ידי גביר אלמוני, בקצה זה ואחר של העיר, אך השומרים של הכולל מקימים גוף ציבורי ראשון בעל היקף שלא נודע דוגמתו בעיר; חומות חדשים נבנים, שבתוכם ישמר המשך המסורה בכל טהרתו. שומרי משמרת הקודש בונים את שכונת בתי הונגרים – הפנינה שבכתר הירושלמי.

עד תרנ"א, השנה שבה נוסדה שכונת בתי הונגרים, לא היה מי שדאג בירושלים לפתרון מצוקת הדיור בהיקף כה מרשים – כותבים רושמי הקורות – "בעוד כל השכונות שלפניה, היו כולם פרי יוזמה פרטית ועסקנות של 'משוגעים לדבר אחד', הרי שכונה זו נבנתה על ידי גוף ציבורי מאורגן, שלרשותו עמדו כספים וקרנות, שיכול היה להגדילם לעת מצוא. שכונה זו נבנתה על ידי כולל 'שומרי החומות', שהיה אז אחד הכוללים הגדולים והעשירים

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

חלק משכונת בתי הונגרים

ביותר; הוא ריכז בידו כספים רבים שנתקבלו מנדיבי חו"ל, כ'חלוקה' לעניים ולבני הכולל, ונתחלקו מדי חודש בחדשו" — כותב למשל, ר' יעקב גליס, הסופר הירושלמי הותיק, בספרו "שכונות בירושלים".

תוך שתים־עשרה שנה נבנו בבתי הונגרים "ששים וארבעה נומערין" (מתוך "לוח מארץ הצבי" תרס"ג), ובמלאות חמש־עשרה שנים ליסודה — "מאה ושלושה עשר נומערין" (לוח תרס"ו).

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

התעוררות גדולה גרמה בירושלים בניית בתי הונגרים. כוללים רבים למדו מכולל שומרי החומות והלכו בעקבותיו, לבנות שכונות, אם כי במימדים קטנים בהרבה. כעתה כן אז, כוללנו היה והווה החלוץ, בעל המעוף והחזון, ששימש ומשמש דוגמה לאחרים.

במשך השנים, התווספו עוד ועוד בנינים ודירות בבתי הונגרים, עד שכיום הגיעה השכונה למספר מרשים של אוכלוסין – קרוב לארבע מאות משפחות. ואם בשנים קדמוניות התגוררו כאן בדירות

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

לפי המושגים דאז, שהכילו רק "שטוב" (חדר פנימי בגודל 5 על 4 מטר בערך) ו"לוגאן" (הול), שבצידו מטבחון קטן, הרי כיום מתגוררים רוב דיירי השכונה, בדירות כפולות, או בדירות חדשות שנבנו בשנים האחרונות על גבי המבנים העתיקים.

☆

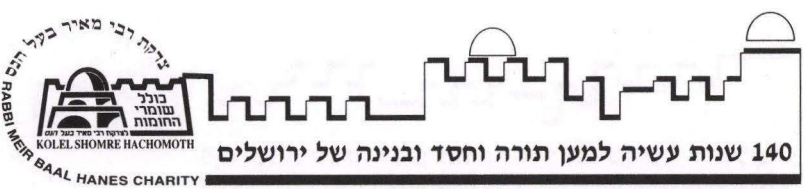
מאז עד היום – איזו התרחבות עצומה חלה בהיקף פעילותו של הכולל. אנו קוראים, לדוגמה, דו"ח של פעילות כולל שומרי החומות משנת תשנ"ד: עשרים אלף נפשות קיבלו עזרה לחגים – – – קרוב לאלף שבע מאות חתנים וכלות זכו במענק לנישואין – – – שלושים אלף דולר, הלוואות בלי ריבית, ניתנו מדי שבוע בשבוע! – – –

והיקף הבניה. אנו מתבוננים בכל פינות העיר – בכל איזור, בניני מגורים, כוללי אברכים, מקואות ומוסדות של כולל שומרי החומות. חמש מאות תלמידי־חכמים לומדים היום, בשבע־עשרה ישיבות של "הכולל", במגמות שונות, החל מכוללי ש"ס וכלה בכוללי חושן משפט. ארבע מאות תלמידים לומדים בת"ת המפואר בבתי הונגרים, שם אין הלימודים והחינוך "מצוות אנשים מלומדה", משם יוצאים הבחורים הטובים ביותר בעיר.

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

בשכונת גבעת שאול – ממערב; בסנהדריה המורחבת – ממזרח, עומדים בגאון קריות שומרי החומות, המאכלסות בתוכן את טובי בניה של ירושלים עיר הקודש; ברמות – מצפון, הולכת ומוקמת שכונת בתי הונגרים החדשה, שתכיל בעז"ה 450-500 יחידות דיור. כבר עתה מתגוררים בה 180 משפחות כ"י. הלא זוהי "קרית דעת סופר", על שם מרן רבי עקיבא סופר זצוק"ל הידוע באימרתו: "כי כוללנו, על כל מפעליו, המה ממש כלילת יופי לארצנו הקדושה" (מתוך קריאתו האחרונה למען הכולל). ואילו באתר הבניה הירושלמי החדש והיפהפה, רמת שלמה (רכס שועפט), נשלמת עתה ברוב פאר והדר שכונת "פינת יקרת" שתכלול 120 יחידות דיור.

אם תמצי לומר, כולל שומרי החומות, על כל ענפיו, היה והווה ה"חמצן" של ירושלים – the oxigen of jerusalem – הן במישור הגשמי והן במישור הרוחני. בנוסף על האמור לעיל, מקבלים תמיכה חודשית קבועה, מאתיים שלושים וארבע אלמנות, עם מאתיים ושמונה יתומים ל"ע. כמו כן, זוכים לעזרה כספית, כל חודש, מאה ששים ושש משפחות עניות, שבהן שלוש מאות חמשים ושלשה ילדים, בלי עין הרע. בשנת תשנ"ד, ניתנו ליותר משבע מאות אימהות, לאחר לידה, דמי עזר יולדות, ואילו יותר ממאתים ועשרים נפש, זכו להשתתפות בהוצאות רפואיות מאת הכולל.

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

כולל שומרי החומות הקים מעון הורים (מושב זקנים משופר), ולידו בית חולים גריאטרי, עם כל החידושים הרפואיים ואביזרי הנוחות המודרניים.

☆

אבל אין, אין כיום בעולם כולו, שכונה כה כובשת את הלב כבתי הונגרים, השומרת על הצביון הרוחני העתיק, מאז עד הלום. היופי הירושלמי הנסוך על שכונה מקורית זו, מפליאה כל רואה.

לא בכדי משמשת שכונת בתי הונגרים למקור רב־השראה עבור כל הבאים בשעריה, חדי־העין עומדים נפעמים מול המראות המופלאות בשכונה, וקולטים סצינות מרהיבות־עין ודמויות מופלאות המתהלכים בתוכה.

ילדי חמד בבתי הונגרים

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

כזה הוא אמן־העט, ר׳ נתן בן אברהם, שבסידרת הספרים המונומנטלית שלו ״סיפורים ירושלמיים״ הוא מרבה לתאר ולדלות מן העבר, חזיונות מופלאים מן ההווי המיוחד בשכונה, ומן הצדיקים והחסידים שחיו בתוכה.

ברשותו האדיבה של ר׳ נתן, בחרנו באחד־עשר תיאורים יפים מתוך הסיפורים הירושלמיים, סיפורי חייהם של יהודים יראים ושלמים, נקיי הדעת שבירושלים, שעשו את כל חייהם בטהרה בבתי הונגרים, או כאלה שהיו חברי הכולל והטביעו את חותמם עליו, ביניהם, ממוני הכולל הבלתי־נשכחים, שמסרו נפשם למען עניי העיר – רבי שלמה ראטה ורבי שמואל זאנוויל שפיצר, זכרונם לברכה.

אנו מתכבדים להגיש יצירות־מופת אלה לקהל אוהדינו הנכבד, ה׳ עליהם יחיו, כאות הוקרה עמוקה על נשיאתם בעול המפעל הגדול שלנו־שלהם, ושל עשרות אלפי בני ירושלים הניאותים לאורו של כולל שומרי החומות, תוך שאנו מברכים את כל העוזרים והמסייעים לנו בעבודת הקודש, שיזכו ויראו בטוב ירושלים, יראו עיניהם וישמח לבם בטוב ה׳ בארץ חיים, אמן כן יהי רצון.

בכל הדרת הכבוד

הנהלת כולל ״שומרי החומות״

רבנן ותלמידיהון

פעיה״ק ירושלים תובב״א

שני אחים קדושים בבתי הונגרים

שכונה שכונה ואופיה. יש לך שכונה כמו מאה שערים, שכל חייה התרכזו סביב החברות, השיעורים והמנינים. ישנן שכונות, כמו בתי נייטין, בתי ברוידא, שדמויות הוד ליטאיות הטביעו עליהן את חותמן, או שכונה כבתי ראנד, שהושפעה עמוקות מגדולי דיעה חסידיים, או שערי חסד, שבעלי תריסין פיתחו בה את רוח היצירה התורנית.

אבל שכונת בתי הונגרים, יותר ממה שהיא שכונה, הריהי מעוז. לא מעט נמסך בה בשכונה זו, מן העמידה ההונגרית האיתנה. אך גם לא מעט מן הטבעיות הירושלמית שאינה יודעת גינונים יתירים, אף לא סולם של מעמדות בין אנשים...

גוש של דירות מגורים בבתי הונגרים

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

ואף על פי כן, באורח בלתי רשמי, ב"אונגערשע שול" (בית הכנסת החסידי בבתי הונגרים), היו העינים נשואות תמיד אל שני האחים המורמים מעם, אם כי השונים באופיים, ר' יוסף חיים ור' פנחס הערש שיינברגר.

שני אחים, אנשי צורה, תדיר טרודים הם בלימודם ובתפילתם, אינם מתערבים בפוליטיקה, גבאות או בכל נושא שעל הפרק; אין אומר ואין דברים, אבל נשמע קולם... "נמוכים היו, אך בולטים בשיעור קומתם" — אומר אחד מתלמידי החכמים בעיר, המוסיף: "כמין אור חפף על פני השניים." חסיד מובהק אחד טוען: "חן מיוחד היה נסוך על האחים הללו, חן שאין מוצאים דוגמתו היום; וכי איך ניתן להסביר טיבו של חן? לוא היתה לי כיום דוגמה של יהודי כמותם, הייתי יכול להצביע עליו; אין היום יהודים כאלה, אין"...

רבי יוסף חיים שיינברגר
ובנו ר' ישעיה

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

שניהם שוקדים על התורה בהתמדה. כל יומם גדוש שיעורים משיעורים שונים. קמים מדי לילה בחצות לעבודת הבורא ולומדים, או אומרים תהלים, עד התפילה.

אך כאמור, טיפוסים שונים הם זה מזה. ר׳ יוסף חיים, הגדול בשנים, בעל נפש רגישה, בוכה בתפילה ובברכת המזון, בדמעות שליש, אך גם שופע עליצות בכל עת, על אף יסוריו הרבים, חולשת גופו והיותו סגי נהור בעשרים שנותיו האחרונות. ״לא איכפת לך שאינך רואה?״ — שאלו בן זקוניו, ר׳ מרדכי אהרן שיינברגר. — ״מי צריך את העולם המכוער הלזה!״ — ענה.

התהלך שפוף, איש לא ידע כי הרב בנגיס, למשל, מבקש ממנו תדיר שיברכו, או שהרב דושינסקיא שולח אליו את בנו בערבי יום כיפורים להתברך מפיו, או שרבי אהר׳לה ראטה מזכיר עצמו אצלו בעת הצורך. מעטים גם ידעו, כי בנוסף על היותו תלמיד חכם מובהק, הינו גם ממארי קבלה. לאחר חצות לילה למד את כתבי האריז״ל.

חברי בית״צ העדה החרדית
מימין: הגאון רבי ישראל יצחק רייזמן,
במרכז: הגאון רבי דוד יונגרייז,
משמאל: הגאון רבי זעליג ראובן בנגיס

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

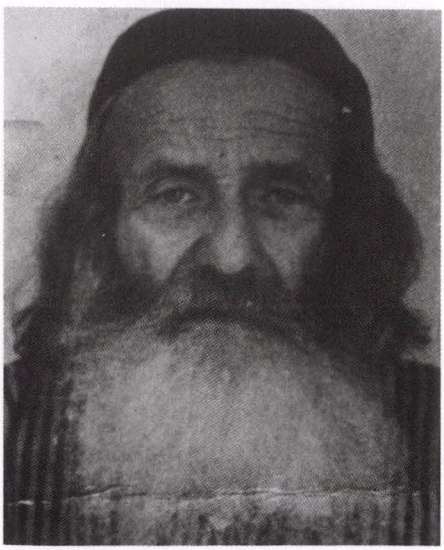

הגאון רבי יוסף צבי דושינסקיא, רבה של ירושלים

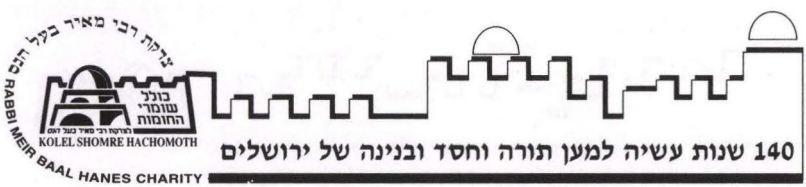
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
כולל שומרי החומות
צדקה רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

"היה כל כולו מסירות נפש. לא פסק פומיה מגירסא. אמר לי, שמנעוריו לא ישן ביממה יותר משלש שעות, וכי רק לעת זקנתו החל לישון יותר. גדול היה בקדושה; אפילו לנכדה שלו היה אסור לשמשו בעת חליו" — אומר לנו רבי מרדכי אהרן.

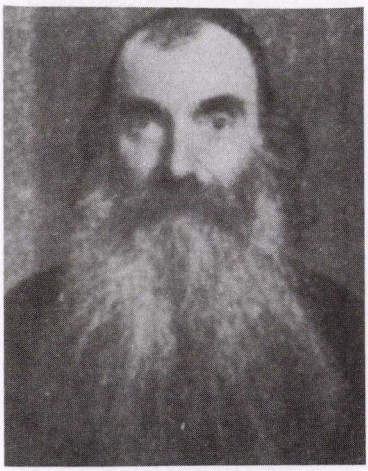
לעומתו, ר' פנחס הערש, הצעיר ממנו בכחמש שנים, שקול ומדוד, מבהיק בנקיון ומסודר להפליא. הוא הינו בעל התפילה והתוקע בימים הנוראים בבית הכנסת החסידי של בתי הונגרים, מתרפ"ג, כאשר נסתלק חמיו, ר' עקיבא יוסף שלזינגר, ששימש כתוקע, עד תשי"ט, כאשר הלך הוא לעולמו. הוא החל להיות "בעל תוקע" בהוראתו של הרבי ר' דוד'ל בידרמן. בשנים הראשונות תקע בבתי ויטנברג.

ר' פנחס הערש שיינברגר

אבל מי ידע למשל "שיודע בכוונת התקיעות" כפי שמעיד עליו ר' עקיבא יוסף בצוואתו? ר' אברהם לייב קליין, חתנו, שהחזיק בזוהר הקדוש של ר' פנחס הערש, סיפר כי כל מקום בו מופיעה המילה "שופר" היא מסומנת בקו תחתי. כל שבת, כל מועד, כל מצוה, כל מנהג, באיזו חביבות ודיקדוק קיבלם! ידען מופלא בכל מכמני החסידות, עד כי גדולים וחשובים מכל הסביבה, באו להסב על שולחנו מידי ליל שבת בשבתו, כעל שולחנו של אדמו"ר: ר' ברוך העלמינער, מגדולי השכונה ותלמידו של ה"ייטב לב", ר' פייבל גוטליב, שנודע כ"עובד ה' גדול", ר' יענקל ווארשעווער, חסיד גור מבתי וורשה, ר' מאיר צלניק, חסיד רדזין, ר' יהושע פריינד ור' משה פשקוס, חסידי סאטמר, ר' מיכאל הרמן, אדם חשוב, מממוני כולל שומרי החומות, ר' טוביה לפקוביץ, תלמיד רבי הערשאלע ליסקער ופקיד בכולל, ועוד.

רבי יוסף הופמן

רבי ברוך פלדנברנד–העלמינער
– מצדיקי בתי הונגרים

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
כולל שומרי החומות
צדקת רבי מאיר בעל הנס

"סבי (ר' פנחס הערש) ראה כי אין רבי באיזור, ומאידך, ישנם יהודים חסידיים גדולים וטובים הצמאים לשלחן חסידי. אירגן אפוא שיעור ב'אור החיים' לאחר סעודת ליל שבת. 'שעה 2 אראבישׁ' (שא"י). ראשונה למדו, לאחר מכן שרו זמירות. ר' יוסף הופמן ובניו, מבתי מילנר, הטיבו נגן" — מספר לנו הנכד ר' אברהם אהרן שיינברגר — "אחר סיפר סיפורי צדיקים. היה 'בעל מספר' גדול. לבסוף נתנו קוגל ויין."

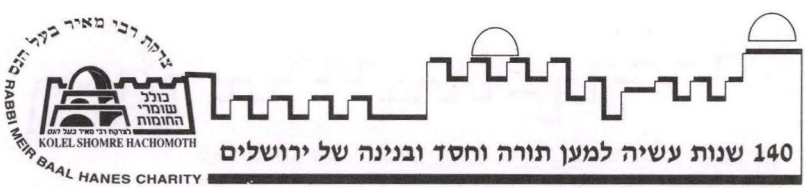
"מימיו לא אכל דבר הטעון בדיקה מתולעים, כמו אורז, או כרוב. חסה אכל רק לכזית מרור, כאשר הוא בעצמו בורר זאת היטב היטב. כאשר בטלו הטוחנות בפיו ונאלץ לאכול דיסות, התיר נדר ובירר לבדו את האורז. תמיד אפה לחם בעצמו, עד שפתח ר' שמעון הלל שלזינגר מאפיה בבית ישראל, עליו סמך" — מספר לנו הנכד.

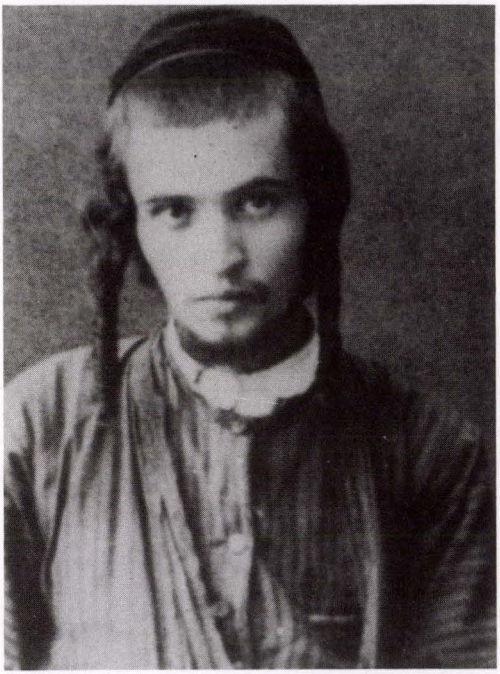
★

כשזיסל ("מהקוגלים") היתה מאורסת לר' שמואל דייטש, בעלה לעתיד, היה אביה, ר' יוסף חיים שיינברגר, מרוב עניותו, דוחה מיום אל יום את תביעתו של אבי החתן, ר' יהודה לייב דייטש, לתת למפרע, כנהוג, דמי דירה חדשים לכמה שנים.

ר' יהודה לייב, שידע היטב את מצבו של המחותן ר' יוסף חיים, המתין והמתין עד בוש, ומשראה כי קרב זמן החתונה ואין ר' יוסף חיים נענה לו, אמר לו, כי יבטל את החתונה — — —

הדבר החל לכרסם במוחו של ר' יוסף חיים, ובאותו ערב כבר התקשה להרדם: "מהיכן אקח סכום גדול כל כך?" — היפך בדעתו

רבי שמואל דייטש בבחרותו

שוב ושוב, כאשר הוא גופו מתהפך מצד אל צד. אך לפתע החלו שרעפיו להטיף לו מוסר: "היכן בטחון? כלום אין לך בטחון בהשי"ת?" והחל מנמנם.

אך נרדם, והנה מקישים על דלת ביתו: בתו הכלה, זיסל, והמיועד לה, ר' שמואל דייטש, עלו בגורל החתנים השנתי (שר' יוסף חיים לא ידע אפילו על קיומו) בכולל שומרי החומות; הם יקבלו דירה חינם למשך חמש עשרה שנה!

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

ר׳ שמואל דייטש (עליו נקרא בהמשך ספרנו), חתנו של ר׳ יוסף חיים שיינברגר, היה ״א עילוי׳אישער און א העכסט חסידישער״ (עילוי וחסיד מובהק) — כעדותם של כל מי שהכירוהו. רבי דוד יונגרייז העיד עליו, כי ידע או״ח עם הפרי מגדים בעל פה. קנאי נלהב היה, עוסק גם בהשאת יתומים והרננת לב אלמנות.

בהיותו בחור צעיר, כאשר דיברו בו נכבדות בבת ר׳ יוסף חיים שיינברגר, התחרה עליו גביר אחד שביקש להעניק לו נדן בסך אלף נפוליון זהב, אך אביו של ר׳ שמואל, שנטה להשתדך עם ר׳ יוסף חיים, שאל את פיו של גדול אחד בירושלים שהשיב לו: ״הכרתי את ר׳ מאניש (אביו של ר׳ יוסף חיים) כיהודי ירא וחרד,״ ולא יסף. ר׳ יהודה לייב כבר ידע את אשר עליו לעשות, לקח את זיסל בת ר׳ יוסף חיים לבנו לאשה.

רבי מאניש שיינברגר,
אבי המשפחה הירושלמית

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

ר' יוסף חיים שם על ר' שמואל דייטש עין עוד מנעוריו, על פי מעשה שהיה. הבחין בו פעם בערב סוכות, שמתרוצץ הוא אחר הדס. הציע לו בד הדס מיותר שברשותו. שמח שמחה גדולה ולא אחר הנער לבוא לביתו, חטף את המצוה במין חביבות שכבשה את לב חמיו לעתיד.

★

במזרח בית הכנסת החסידי בבתי הונגרים, בולטים תלמידי חכמים, אנשי מעשה ונשואי פנים: ר' לייזר לדרברג, ר' שאול יצחק פריינד, ר' שלמה ראטה, ר' פנחס הורביץ, שעוד זכה לראות את ה"דברי חיים" מצאנז, ר' חיים זלמן ויסברג, העסקן הנודע, ר' יענקל פעסטער־אייזנבך, נעים הזמירות, ולא לאחרונה ר' פנחס הערש שיינברגר דנן.

מימין: רבי יעקב פעסטער–אייזנבך, ליד אחיו רבי חיים הערש

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

רבי פנחס הערש שיינברגר

ר׳ פנחס הערש מתפלל לו בנעימות יתירה ובמתינות, בנוסח קרלין, בהיותו מתלמידיו של ר׳ דוד׳ל בידרמן, הימנו ינק את חלבה ודמה של חסידות. ר׳ דוד׳ל חיבבו עד לאחת, אך פעם אמר לו: ״מתי אדע שאתה מקורב באמת אלי — כאשר צאצאיך ישתדכו עם צאצאי״... וכך הוה, מספר לנו הנכד, הנשוי לנכדת ר׳ מרדכי וינשטוק, חתן ר׳ דוד׳ל בידרמן... ״כשהתארסתי, אמר לי סבא: ׳מעתה, כשאבוא לעולם האמת, אדע שהייתי חסידו של ר׳ דוד׳ל.׳״

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

עוד אביו של ר׳ פנחס הערש שיינברגר, ר׳ מאניש, היה תלמיד חבר לר׳ דוד׳ל. מדי לילה בחצות, למד תורה בחדר משותף עמו, כאשר רק וילון מפריד ביניהם, למען לא יופרעו איש מעבודת הקודש של רעהו.

כאשר היה ר׳ פנחס הערש תינוק בן שנתיים (נולד י״א תמוז תרל״ט, עפ״י ר׳ אהרן הויזמן, שאר בשרו), חלה בדלקת ריאות, שתוצאותיה בימים ההם היו הרות־אסון. שאל ר׳ מאניש בעצת האדמו״ר רבי אלעזר מנדל מללוב, אביו של ר׳ דוד׳ל, שהורה לו להוסיף לו שם, לא במקום אחר, כי אם במערת המכפלה.

מצב הילד היה קשה. ר׳ מאניש, נסער כולו, רץ לשער יפו לדיליז׳נסים (כרכרות תחבורה). אין הוא יכול לנסוע ולעזוב את התינוק על כתפיהם של אחרים, והוא תר אחר נוסע מוכר לחברון שיוכל לעשות בעבורו את שינוי השם.

למזלו, פוגש הוא בשני חסידים מובהקים — אבותיהם של שני הר׳ שמעון הויזמן (״הגדול״ — הגבוה, ו״הקטן״ — הנמוך) — האחים ר׳ זושא ור׳ לייב, שניהם חסידי ליסקה, מאנשיו של הרבי ר׳ הערשאלע, שנסתלק זה מקרוב. ביקש מהם ר׳ מאניש לעשות בשבילו את שינוי השם על קברי האבות הקדושים, אלא שברוב צערו שכח לומר להם איזה שם...

בדרך אפרתה היא בית לחם, על קבר רחל אמנו, נזכרו השניים, כי ר׳ מאניש לא נקב בשם שהוא חפץ להוסיף לילדו החולה. החלו להתווכח ביניהם, זה אומר בכה וזה אומר בכה.

כל הדרך התווכחו, עד אשר עלה בדעתם, כי הרי לא מכבר,

רבי שמעון הויזמן, ב"ר זושא, מחברון

בשנת תרל"ד, הלך לעולמו רבי הערשאלע ליסקער, ונתפשרו ביניהם להוסיף לתינוק את השם צבי, היינו "הערש".

כך קיבל הילד פנחס, שנולד בפרשת פנחס, את השם פנחס הערש.

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

ר' אפרים'ל קראקובסקי היה אחד מגידוליה המופלאים של פולין החסידית. שם היה רבי בפני עצמו והיו לו חסידים רבים ששיחרו לפתחו. אך לפתע הפך לחסיד ברסלב, עזב את הכל, עלה לארץ ישראל והתיישב בתל אביב. בעל קומה נמוכה במיוחד היה, ושפל ברך עד למאד. חלש ומסוגף ביותר, וכל יודעיו ומכיריו, קדוש יאמרו לו.

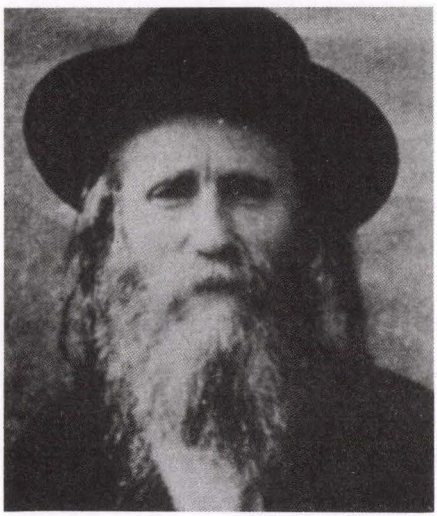

רבי אפרימ'ל קראקובסקי

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

ר' יוסף חיים מאור עינים הוא מזה שנים, יושב במסיבת אירוסין של נכדו ר' שמחה פליישמן. הכל ניגשים לאחל לו הרבה נחת וכיוצא בזה. ניגש גם ר' אפרים'ל, שנקלע לכאן עקב איסוף צדקה, שם ידו בתוך ידו ומברכו במזל טוב. אך ר' יוסף חיים אינו עוזבו; הוא מבקש ממנו ברכה... "הערתי לאבא" — מספר לנו בנו, ר' מרדכי אהרן שיינברגר — "'למה תבקש ברכה מקבצן זה?' — 'כן, זהו יהודי צדיק' — ענה אבא. 'איזה צדיק? גבאי צדקה פשוט הוא' — התרסתי. 'ואם כן איננו יכול להיות צדיק?!' — הקשה אבי מיניה וביה..."

מעשה דומה אירע באותן שנים שכבר היה סגי נהור, כאשר פגש לראשונה בר' יוסף דינקלס. היה זה בערבו של שבת. ר' יוסף חיים ישב ב"מארמערישע" (בית כנסת "קהל יראים" במאה שערים, שנוסד ע"י יוצאי מרמרוש, רומניה) והתכונן לשבת קודש. ר' יוסף דינקלס,

רבי יוסף דינקלס

צדקה רבי מאיר בעל הנס
בולל עומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

יהודי בלתי מוכר אז, ישב מנגד וקרא שיר השירים במבטא ליטאי מובהק. "שאלני אבי מי הוא. כשלא ידעתי לענות, אמר לי, כי ככל הנראה הוא צאצא לאדמו"ר גדול... אמרתי לאבי: 'יהודי ליטאי זה אינו יודע אפילו כיצד נראה אדמו"ר...' קראו אליו והחל מרצה בפניו מן הזוהר הקדוש ומספרי חסידות. ר' יוסף דינקלס קשר עמו קשרים אמיצים, עד שהקריא לו אפילו את היוצרות בשבת. חלפו מספר שבועות, ואבא מספר לר' יוסף את מה שאמרתי עליו, שאינו מכיר אפילו פני רבי חסידי. ענה על אתר: 'הרי אני צאצא לרבי ר' זושא מאניפולי' — — — מתברר, שהיה מבית חסידי, התייתם והתגלגל לליטא."

★

משגיח ב"אונגערשע" (ת"ת בתי הונגרים) היה ר' פנחס הערש, יותר מחמשים שנה. עיקר השגחתו היתה על המלמדים, שלא יצאו מן הכיתה ללא צורך ולא ישוחחו ביניהם, ובעיקר — שיבואו בזמן. בשעה שתים לשעון ארץ ישראל, בבוקר, היו צריכים הם להגיע. והיה אם בשתים וחמש דקות לא בא מלמד כלשהו, שלח לביתו להזכיר לו. במידה שנבצר מן המלמד להגיע, קרא לר' יצחק שלמה בלוי (אביהם של ר' משה ור' עמרם), שהיה מלמד בעבר ופרש לגימלאות, להיות "במקום".

מבין המלמדים בת"ת בתי הונגרים, אצלם למד בילדותו, מתמוגג איש שיחנו ר' אברהם אהרן שיינברגר, כשהוא מזכיר את ר' משה ווארשעווער־רוזנטל (שגם אודותיו נכתוב להלן), שהיה מבין לחש; תכופות היו באים באמצע הלימוד בחיידר, הורים וקרובים של חולים

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

ונדכאים, כשבידם מטפחת או כיפה של הנזקק, לצורך ה"אפשפרעכן" (לחש). אך אין איש שיחנו יכול לשכוח את המלמדים האחרים: ר' יוסף גוטפרב (אבי ר' שמואל שיבלח"ט, מלמד לשעבר ב"עץ חיים"), ר' בערל גרינגרוי, ר' חיים יוד"ל יעקובזון ("מלמד המלמדים". לאחר מכן ב"עץ חיים"), ר' זיידל שטוק משערי חסד, ר' פייבל גוטליב, ר' מרדכי צוובנר, אצלו למדו "הגדולים" בני גיל שלש עשרה.

★

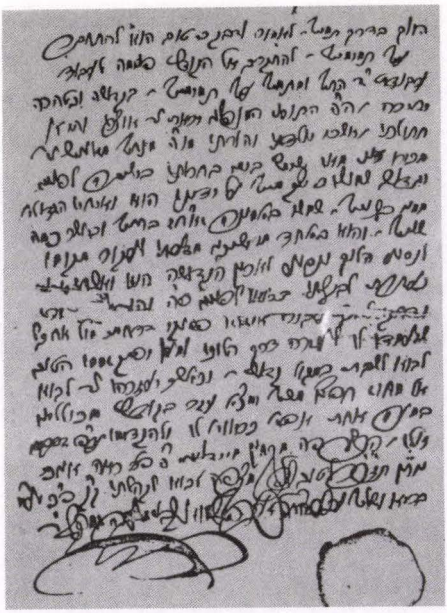

הצוות והמלמדים ב"עץ חיים" (תש"י-תש"כ בערך). מימין לשמאל — יושבים: ר' חיים יהודה יעקבזון, ר' שמואל גוטפרב, רבי אברהם יעקב זלזניק, ר' ניסן טוקצינסקי, ר' שלמה זלמן פרוש, ר' חיים שבדרון ור' יצחק שמעון שפירא. — עומדים: ר' שלמה זלצמן, ר' בן-ציון פולק, ר' ישראל נח אייזנבך, ר' נתנאל ידלר, ר' ישראל אשר רוטמן, ר' אלימלך חשין, רבי אהרן רוזנפלד ור' נפתלי ווייסנשטרן

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

ר' מאניש שיינברגר הגיע מפרשבורג ירושלימה בתחילת שנת תרכ"ו, עם ילדה אחת (אשת ר' יהודה ראב, ממייסדי פתח־תקוה). תקיעת שופר של ראש השנה, שמע על הספינה.

תלמיד חשוב היה אצל ה"כתב סופר". רבי יוסף חיים זוננפלד סיפר, שהיה הולך יחד עמו לקבל פני רבו במועד. פעם הוגש להם קפה בלי סוכר, ור' מאניש העיר על כך בשנינה מיוחדת (לא ידוע תוכנה), שהעלתה חיוך רחב על פניו הקדושות של ה"כתב סופר".

המלצות הגאונים בעל ה"כתב סופר" והמהר"ם אש
לרבי מאניש שיינברגר, לקראת עלייתו לארץ ישראל

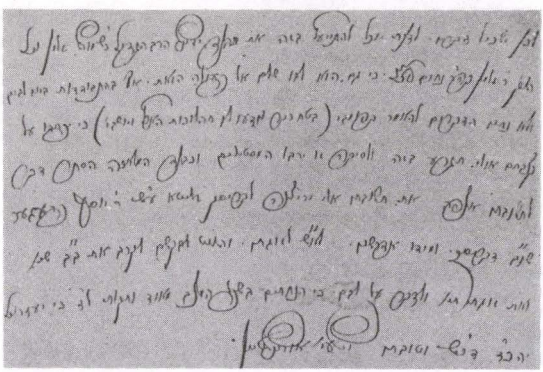
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

בירושלים פגש בחברו מנוער שעזבו זה מכבר, אך התכתב עמו אודות לחם ומים שאינם חסרים בארץ ישראל... ר׳ עקיבא יוסף שלזינגר. כשהתעורר דבר ההתיישבות בפתח תקוה, השפיע עליו ר׳ עקיבא יוסף לעלות גם הוא על הקרקע ולהפריח את שממות ארצנו הקדושה.

באחד הלילות, והוא באם המושבות, הוא תר אחר מקוה מים כדי לטבול, לירקון כנראה. לפתע הבחין בזאב... נבהל עד מאד, אך חשב כי אין זה מן הנכון לפתוח במנוסה. הסתיר עצמו מאחורי גזע עץ, אך הזאב עקב אחריו והתקרב אליו קמעא קמעא, ומשעמד מולו, הביט בפניו ומיד הלך לו — — —

עברו שנתיים ימים וגמר אומר בנפשו לחזור ירושלימה. לא מפחד הזאבים או חידקי המלריה, אלא מפחד חינוך הבנים; ראה הוא כבר אז את הסכנה הצפויה לעתידם.

לימים השתדך עם רבי ישעיה אורנשטיין. בנו ר׳ יוסף חיים היה

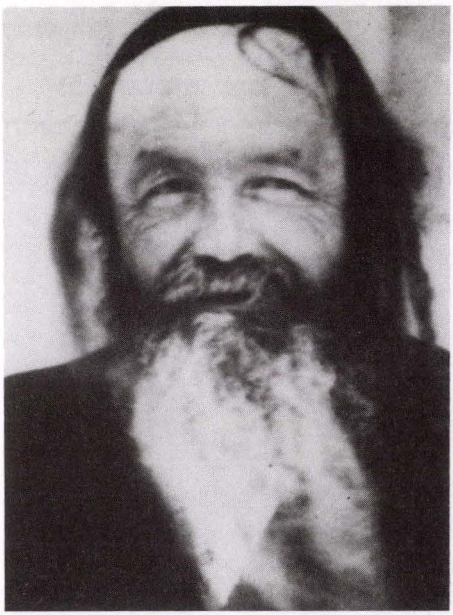

כתב ידו של רבי ישעיה אורנשטיין

צדקת רבי מאיר בעל הנס
בולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

לחתן ר׳ ישעיה, מייסד וראש ישיבת ״אהל משה״ בנשיאות המהרי״ל דיסקין. ר׳ יוסף חיים אף התקבל כאברך באותה ישיבה, אך עד מהרה עזב ולמד לבדו בביתו. לעת זקנתו סיפר, כי חשש שרוח הפלפול והחריפות הגדולה ששררה בישיבה פוגמת במשהו ב״לשמה״ — — —

ששה ילדים, ביניהם ר׳ ישעיה, שנודע בהרבצת התורה שלו (הצעיר בתמונה), ילדה לו אשתו, בת רבי ישעיה אורנשטיין. לדאבונו הרב, מתה האשה על פניו בדמי ימיה. לקח את בתו של ר׳ מרדכי לידר (חמיו של האדמו״ר מסלונים, רבי אברהם וינברג), היא אמו של רבי מרדכי אהרן שיינברגר.

רבי אורי שיינברגר

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

את בנו השני, ר׳ פנחס הערש, השיא ר׳ מאניש בגיל 15, לבתו של ר׳ עקיבא יוסף שלזינגר שהיתה בת 14, מלכה שמה, על שום שנולדה בעת סעודת מלוה מלכה...

בנו יחידו של ר׳ פנחס הערש, ר׳ מנחם (מאניש), היה משמשו של הגרי״ח זוננפלד במשך ארבע עשרה שנים (נשא לאשה את נכדתו). פעם התלווה לאדמו״ר רבי מוטל׳ה מרחמסטריבקה, יחד עם ר׳ חיים הערש אייזנבך. התנפלו ערבים על הרבי ורצו לדוקרו, גוננו השניים על ר׳ מוטל׳ה, ור׳ מאניש נדקר מספר דקירות, שבעקבותיהן אושפז בבית החולים למשך כמה חדשים.

רבי מנחם שיינברגר,
נכד הגרי״ח זוננפלד

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

בתו יחידתו של ר׳ פנחס הערש, מרת גיטל, היתה אשת ר׳ שלמה גוטליב, מייסד ישיבת ״בית הוראה — רבנו חיים יוסף״. עד היום עומד בראש הישיבה החשובה הזאת בנו של ר׳ שלמה, ר׳ עקיבא משה גוטליב.

★

ר׳ יוסף חיים שיינברגר שבק חיים לכל חי בהיותו בן 71, י״ז אייר תש״ו. הוא אמר לבן זקוניו: ״לא איכפת לי שיספידוני, מדוע אסרב? וכי מה ניתן לומר עלי? יאמרו שהיתה לי מסירות נפש על חינוך, על צניעות? — רוצה אני שישמעו זאת!״ ״אמרתי לו פעם: אבא, יש תמונה ממך. אמר לי: ׳האמת, בדיעבד לא איכפת לי; גם דמות דיוקנו של אביו מילתא היא׳״...

ר׳ פנחס הערש נסתלק בגיל 80, ד׳ אב תשי״ט, במיתת נשיקה של ממש. זה אך פיזם זמירות של שבת ותוך דקות גווע ומת. ר׳ משה לייב שחור, ששכב לידו בבית החולים, לא פסק להשתומם ממיתה נאה זו. ר׳ פנחס הערש ציווה שעל מצבתו לא יחרתו שום תארים, אלא זאת — ״יליד ירושלים״.

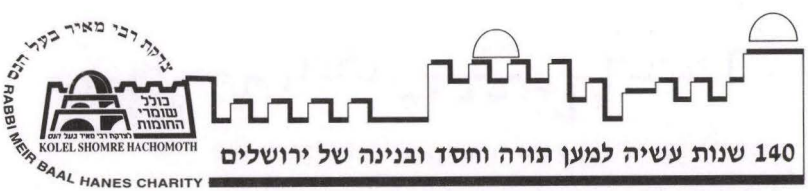
★

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

בנק־רוט...

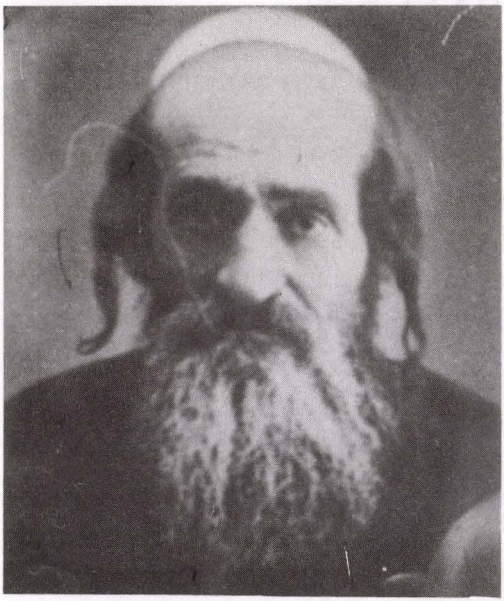
"אוי, היידאלאך הללו, היידאלאך הללו" — אומר לנו יליד בתי הונגרים בהתפעמות של ממש — "כאשר נזכרים ביידאלאך (יהודים בלשון חיבה) האלה, מתחילות דמעות לזלוג. 'יפה שיחתן של עבדי אבות...' מכל שכן שיחתם שלהם בעצמם. אבוי לדור הצעיר" — מוסיף בפאתוס איש שיחנו — "שלא הכיר יהודים כאלה; אנו אכלנו 'ברויט מיט שירעס' (לחם עם שמן שומשומין), אך נעים היה לנו עם היידאלאך הללו! היום אוכלים 'צ'יקן' (עופות) ואין יודעים שמץ מנהם.

"שידעו הדורות הבאים עד היכן הרחיקו לכת" — הוא אומר לנו כשהוא מספר: "לרבי מיכל מזלוטשוב הגיע פעם יהודי והתאנח מרות על מצבו החמרי. לא ענה לו הרבי דבר, אלא ביקש כוס מים ובירך שהכל בדביקות עליונה — — — כשגמר לשתות, שאל לאותו יהודי: מה בקשתך? — כבר אינני צריך דבר — ענה הלה... לאחר שנים, בא בנו של אותו יהודי והתאנח גם הוא על מצבו בגשמיות. ביקש הרבי שוב לשתות וברך ברכה. אחר שאלו לבקשתו, והנה... הוא מתאנח שוב... אמר לו רבי מיכל: ראה נא ראה מה בין דורות ראשונים לדורות אחרונים. אביך משמע ברכת שהכל, התבטלו כל רצונותיו מרוב השתוקקות להשי"ת, ואילו אתה, אינך מתרגש כל עיקר...

"איי, כמה טוב היה הלחם עם השמן, ואם זכו לזרות עליהם מעט פלפל שחור ולמרוח עגבניה... אבל לחיות עם יהודים כאלה... אנשים חיפשו חסד... ר' שלמה ראטה..."

★

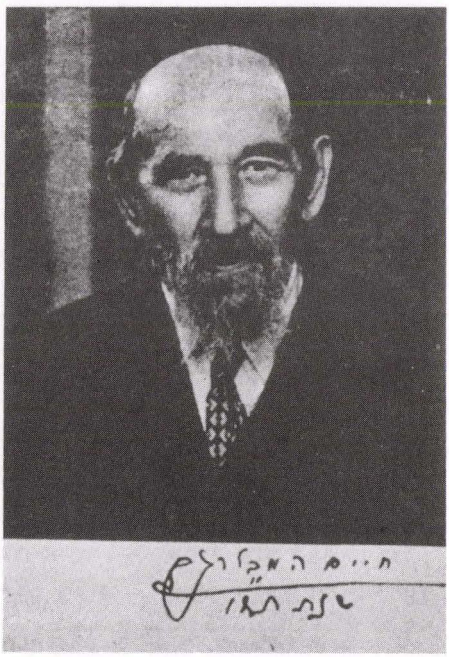

רבי שלמה ראטה,
ממונה כולל שומרי החומות

ר' שלמה ראטה (קרי: רוט) — שם דבר בירושלים שבין שתי מלחמות העולם, יהודי שהקריב עצמו עבור פת לחם ליהודים רעבים, חכם עתיק, מלא וגדוש בתורה ובחסידות; יהודי שירושלמים רבים רבים חבים לו את חייהם. אחד משכניו משנות צעירותו, חיים

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

המבורגר, כותב עליו: "תלמיד חכם ובקי בתנ"ך ומדקדק בחומרות בחג הפסח, ולא עבר עליו חצות בשינה. בשעה 12 בלילה קם ממטתו, רחץ ידיו ונפנה, ולמד תלמוד עד אור היום והלך להתפלל כוותיקין" (שלשה עולמות עמ' ק"מ).

עוד לפני המלחמה הראשונה, לפני האסון הגדול של רעב ומגיפות טיפוס וחולירה שפקד את ירושלים בארבע שנות "המלחמה התורכית"; עוד בשנת תרע"ב, הקים בית תבשיל, חינם אין כסף, לכל דכפין. תחילה ב"באב אל חאדיד" (רחוב שער הברזל הסמוך לכותל

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

הקטן), לאחר מכן "על המיידאן" (כיום רחוב משגב לדך ברובע היהודי), ואחר כך ב"דרג' אל תבונה" (מדרגות המאפיה. כיום רחוב פלוגת הכותל).

בימים ההם, כאשר הממשלה התורכית עיכבה בעקביות כל השקעה בפיתוח הארץ, מתוך פחד כרוני מ"כסף אירופאי"; כאשר החיבה העמוקה לאוירא דקרתא דשופריא, משכה אליה מן התפוצות מאות יהודים יראים ושלמים חסרי כל; כאשר ישישים בלי שום בסיס כלכלי, באו לעשות כאן את שארית ימיהם, כדי להקבר באדמת קודש; כש"יורדים" ו"נשרפים" מכל ארצות הגולה מצאו פה מקלט, כבמתחת סינורה של אמא, סיפק ר' שלמה מנות חמות ליהודים. ר' מנחם קליין מהחברא קדישא היה המחלק.

ר' שלמה, בעל חוש מסחרי מפותח במיוחד, עסק בעסקי תבואה עם הערבים מעבר הירדן. "ולהכנס לביתו, היה כמו להכנס לבית המלך" — היה אומר ר' הערשל עקשטיין, "שמש" כולל הונגריה "שומרי החומות" — "שטיחים וכלים נאים וכל טוב היו לו." אז, בימי עשרו, התגורר בחצר מנדל ראנד (בתחילת הדרך מן הכותל לשער שכם) ועסק בין היתר בחלפנות כספים. עסקי הממון שלו מסועפים היו כמעין בנק, "אבל אני" — היה אומר — "אינני יכול לפתוח בנק; וכי איזה שם אתן לבנק שלי? בנק רוט? — הרי משמעות הדברים באידיש: פשיטת רגל!..." (מפי ר' אברהם אהרן שיינברגר).

עם זאת, לא יכל לבדו לשאת בנטל בית התמחוי, והסתייע בר' יונתן בנימין הלוי הורביץ, מנהל פקוא"מ ("פקידים ואמרכלים" בגרמניה והולנד), שהעביר לו סכומים חשובים לצורך זה.

ביום מן הימים ביקרו נתן שטראוס ואשתו בירושלים. מר

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

רבי הערשל עקשטיין,
שמש כולל שומרי החומות

שטראוס חלה, והד"ר וולך, מיסד בית החולים "שערי צדק", בא לבקרו. נלווה אליו ר' אליהו ב"ר גרשון פרוש, מבכירי פקידיו. התענינה אצלו מרת שטראוס במצב העניות בעיר, ור' אליהו סיפר לה על דבר קיומו של בית התמחוי של ר' שלמה. הביעה את רצונה לבקר במקום.

למחרת היום עמדו ר' אלי ומרת שטראוס בשערי בית התבשיל ברחוב המיידאן. "מצאנו שם עניים רבים מסובים על יד השלחנות הערוכים, ורבים חכו בחוץ וכליהם בידיהם לקבל את מנותיהם

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

הביתה. כראות הגב׳ שטרויס את הדבר, שאלה כמה מנות מתחלקות ליום ואם מאכילים את העניים בשר. התשובה היתה, כי מספר המנות המתחלקות הוא 400־500 ובשר נותנים רק בשבתות. אז אמרה, כי על חשבונה יעלו את מספר המנות עד לאלף וכי יתנו בשר פעמיים בשבוע, מלבד בשבת, וכן יסדרו מטבח מודרני ויתקינו תנורים וכלי בישול גדולים ויקנו כלי אוכל חדשים ושלחנות ומפות וכו׳ וכן צרכי אכל בכמויות גדולות. את הכסף יקבלו באמצעות מנהל בנק אפ״ק (אנגלו־פלשתינה קומפני — חברה אנגלית־ארצישראלית) — כך מספר ר׳ אליהו בחוברתו ״שערי צדק״ (עמ׳ מ״ג) — ״בהתאם לזה, הלכתי יחד עם האדון והגב׳ ראטה לחנותו של יוסף זילברשטיין, שהיתה הגדולה ביותר לכלי מטבח, וקנינו ככל הנ״ל, וכן צרכי אכל, והדפסנו כרטיסים מיוחדים לחלקם לעניים.״

במקביל דאגו הגביר והגבירה לשכן את בית התבשיל במקום מרווח יותר. לשם כך רכשו, בסמוך ל״באב איל צילצלא״ (שער השלשלת, כיום שוכנת במקום ה״אידרא״), חצר שימים רבים היתה נקראת בפי תושבי העיר העתיקה ״חצר שטראוס״ (בנוסף לחצר הידועה בשם דומה בשכונת מוסררה).

נתן שטראוס הבטיח לכלכל את בית התבשיל למשך שלש שנים, ברם, בינתיים פרצה מלחמת העולם הראשונה וכל אנשי ירושלים הפכו למבקשי לחם והתחננו למעט ״שורבה״ (מרק, בעגה ירושלמית עתיקה, מן השפה הערבית). אבל לא יהודי כר׳ שלמה יוכל לראות בעני עמו ולשקוט על שמריו. כממונה כולל שומרי החומות משכבר הימים, נחלץ למען אחיו הגווים ברעב. ניצל את קשריו עם סוחרי התבואה מעבר הירדן, ובמשך כל שנות הרעב היה הוא המשביר לכל עם הארץ.

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
כולל שומרי החומות רבי מאיר בעל הנס
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

בחצר בית התבשיל של שטראוס בעיר העתיקה
למעלה במרכז: רבי שלמה ראטה

(באדיבות מר שבתי זכריה מחבר הספר "יהודים ומוסדות יהודיים ברחוב השלשלת")

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

חלפה המלחמה על כל מוראותיה, והציונים הופיעו בשער כהגמונים על כל מוסדות החסד. היתה זו הנריטה סולד שהשפיעה על מר שטראוס להעביר את קיצבת בית התבשיל לידיה. בא ר' שלמה אל הרב מטפליק ושאלו אם עליו להמשיך ולקיים את בית התבשיל תחת יד הציונים. השיב לו הרב מטפליק, שכל עוד היתה זו שאלה של פיקוח נפש, ניתן היה אולי להיתמך על ידי איש כשטראוס, הרחוק מן היהדות, אבל לאחר המלחמה, שוב אין היתר להנות ממנו ומן הדומים לו — — —

★

ר' זאוול שפיצר, העסקן האהוד והזכור כל כך בירושלים, היה היפוכו של ר' שלמה ראטה — אומרים זקני ירושלים — בעוד ר' זאוול שמר מכל משמר על כספי כולל שומרי החומות שלא ירדו לטמיון, ויוכל הכולל לעזור ליהודים לאורך ימים ושנים, היה ר' שלמה סבור, כי יש אפילו להעמיד בסכנה את כל נכסי הכולל ובלבד לעזור ליהודים המצויים עתה במצב קשה. מדי שלש שנים התחלפו הממונים בכולל שומרי החומות, חסידים ו"אשכנזים" (מתנגדים) לסירוגין. באותן שנות רעב כיהן ר' שלמה כממונה ראשי בכולל מטעם החסידים, לצד ר' מיכאל הרמן (חותן ר' ברוך, אחי ר' מתתיהו, אבי משפחת דייטש) ור' חיים זלמן ויסברג (סבו של יבלח"ט המוהל ר' יוס'ל ויסברג). לא חס ר' שלמה על נכסי הכולל ומישכן את הבתים לצורך הלוואות ענק, כדי להאכיל יהודים.

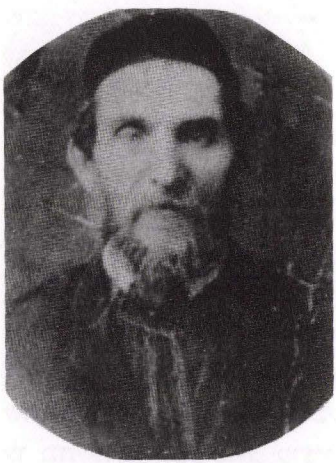
אמרו, שכשנגמרו שלשת שנות כהונתו, היתה לו לר' זאוול שפיצר, ראש הממונים האשכנזים שכיהן אחריו, עבודה בת שלש שנים אחרות, כדי לגאול את הנכסים מידי המלווים הרבים.

מספרים, שבשנים קשות אלה, שאלו את ר' שלמה כיצד הוא "קובר" את נכסי הכולל. השיב: מוטב שיהיו הם קבורים, מאשר אנשי ירושלים המסולאים בפז...

ברוב חכמתו ידע כיצד לגייס כספים ככל היותר. מעושרו הפרטי פיזר כמעט את הכל (באחרית ימיו, כשהיה עני מרוד ושימש כ"שרייבר", מורה לכתיבה, בת"ת ההונגרים, עוד ענד על אפודתו שני שעוני זהב, זכר לימי עשרו). "באותה עת, היה ניתן לקנות עבור שק קמח את כל ה'איטאליענישן מויער' (כיום בניני משרד החינוך בפינת הרחובות שבטי ישראל — מאה שערים)" — אמר לנו ר' משה עקשטיין מבני ברק, שהתחמם לאורו של ר' שלמה בעת זקנתו — "אבל להציל יהודים עם שק קמח, היה אומר ר' שלמה, משתלם יותר."

★

רבי מאיר אייכלר

צדקה רבי מאיר בעל הנס
בוכל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

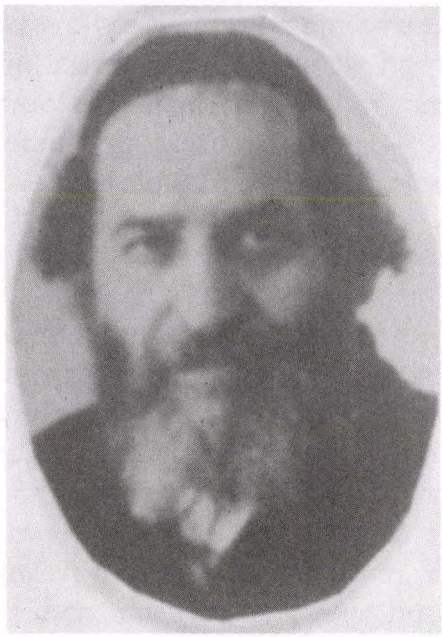
מלוה מלכה אצל ר׳ שלמה ראטה — נוסטלגיה אצל ותיקי בתי הונגרים. בביתו, הסמוך לבית הכנסת של הפרושים (״מתמידים״), ליד הבית בו התגורר ר׳ מאיר אייכלר, מתאספים היו חשובי השכונה, כגון ר׳ טוביה הכהן לפקוביץ ור׳ מיכאל הרמן.

מרת ריינע, אשת ר׳ שלמה, הכינה קוגל וברשט (חמיצת סלק) טרי וחם (״חמין במוצאי שבת מלוגמא״ — רפואה — שבת קי״ט:). ובנוסף, פריט מעניין: שתי יונים מבושלות... גם ״חלב״ של דג, אותו הביא ר׳ יחזקאל גרין, ה״פישער״ (מוכר הדגים) המפורסם של מאה שערים. שרו זמירות בשמחה. לאחריהן סיפר ר׳ שלמה מעשה מצדיקים, ולפני ברכת המזון — מעשה מהבעל שם טוב (סגולה מיוחדת במוצש״ק) באיש אחד שביקש שידוך לבנו ואיש אחר לא רצה להשתדך עמו מבלי שיתן נדן כדת. אמר הבעש״ט לאבי הבת לחפש אוצר בביתו, ומשמצא, ניאות להשתדך עם הלה — ״מזל־טוב, מזל טוב... שיר המעלות...״ — קרא ר׳ שלמה ראטה והחל להתכונן לברכת המזון.

ימים של חול בבית ר׳ שלמה בבתי הונגרים. לילדים לא זכה — היה לו ילד אחד בשם גדליה ומת כבן שבע, בימי המגיפות כנראה — אבל הבית מלא ילדים. שלשים עד ארבעים ילדים יושבים סביב שלחנות ערוכים ואוכלים. מי ילד לו את כל אלה? — ה״מינסקער מגיד״, ר׳ אליעזר יצחק ברמן — ושאף לו לא היו ילדים, אבל התמסר כולו לבני עניים — שיכנם בבית אחד ברחוב אוירבך בשכונת בית ישראל ובביתו הוא במאה שערים, אך לאכול שלחם לר׳ שלמה, שאף כי עני הוא, שלחנו כשלחן שלמה בשעתו. עתים באמת לא היה לו מה לתת לפעוטות, קיצץ סלט ענק מירקות מזדמנים וחילק. קרה

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

ומספר הסועדים רב למדי, והוא, בחוש האילתור שלו, קרא: "ריינע, הוסיפי כמה ספלים מים לסלט"... וכך היה לכל.

רבי אליעזר יצחק ברמן, המגיד ממינסק

"אלו הם ילדינו" — היו אומרים תדיר ר' שלמה ואשתו, שלא גילו התמרמרות כמלוא נימא על היותם בלי בנים. נהנית היתה ריינע להגיש עוד ועוד לחם שהיה עיקר המאכל בירושלים, אותו היו טובלים וטובלים, "טונקען און טונקען", ברוטב, וקמעא קמעא בעיקר המאכל. "אז מ'עסט ברויט, איז מען געזונט און רויט" (כשאוכלים

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

לחמים, מבריאים ומאדימים), היתה אומרת באידיש פולנית עסיסית (מפי בן המשפחה ר' פנחס סוסובר).

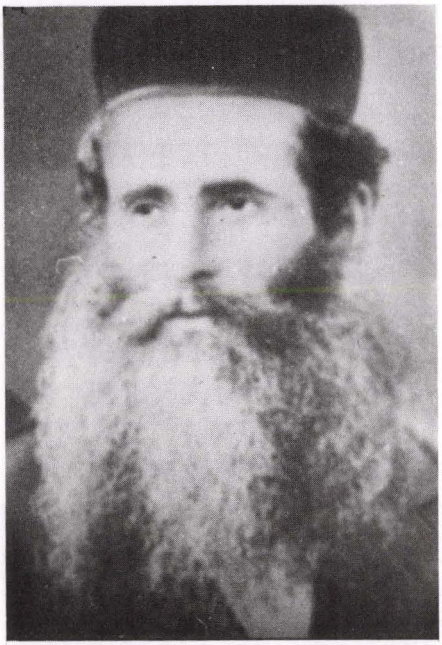
בין מנחה למעריב הוא מוסר שיעור ב"חסידישע שול" בפני כמה מנינים של יהודים, בשלחן ערוך עם כל נושאי הכלים. בשבת לאחר הצהרים הוא לומד בפני ציבור דומה את כל המדרש רבה שעל הפרשה. "היה פשוט נעים לעשות במחיצתו" — אומר ר' אברהם אהרן שיינברגר — "תיבל דבריו בסיפורים מענינים למאד."

★

הם הגיעו מעיר דוברה שבצ'כיה, ר' ישראל יואל ראטה האב ור' יצחק מאיר ראטה הבן. זה האחרון היה אז בחור צעיר. לימים נישא למרת שרה, אחותו של ר' אשר גולדברג, הקצב הירושלמי. הוא הכה שרשים בירושלים הודות לכולל שומרי החומות שעל בניו היה נמנה; "להיות בן כולל הונגריה באותה עת" — אומר לנו הרב אלתר נחמיה ראטה מחיפה, (נכד ר' יצחק מאיר, בן ר' ישראל יואל השני שהיה "גבאי", היינו מנהל, ת"ת שוה"ח) — "פירושו היה, להיות 'בעל בית' מבוסס עם דירה טובה. הסבא ר' יצחק מאיר היה בנוסף לכך גם שד"ר לחו"ל מטעם הכולל והיתה לו חצר בשכונת בית ישראל. אביו ר' ישראל יואל היה ממקורבי בעל ה'דברי חיים' מצאנז, ואילו כאן היה לחסיד קרלין.

"הדוד ר' שלמה" — מספר אחיין זה מחיפה — "פשוט סיכן עצמו עבור יהודי ירושלים. יכול היה להיות במאסר עולם, אלמלא היה לו קצת מזל. הימר על סכומי כסף ענקיים, אותם חב לערבים מסוכנים."

רבי יצחק מאיר ראטה,
אביו של רבי שלמה

ר׳ אברהם אהרן שיינברגר, שר׳ שלמה היה דוד חמיו, מספר, כי חדשים רבים פירנס ר׳ שלמה את אנשי ירושלים נפוחי הכפן, מכספים שמשך בערמה מחשבונות רוטשילד, ״על חשבון הבארון״... הוא עשה זאת לא לפני שקיבל לכך היתר מפורש מרבי דוד׳ל בידרמן ורבי מוט׳לה מרחמסטריבקה, לנוכח המצב הקטסטרופלי בירושלים.

רק לאחר כשנתיים, נודע הדבר לאדמונד דה רוטשילד ותבעו למשפט. אולם, כשהסביר לו ר׳ שלמה בטוב טעם ודעת, כי המצב בירושלים היה כזה, או שאלפי חללי רעב ישכבו ברחובות — חזיון

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

נפרץ בירושלים של השנים ההן — או משיכה בלתי חוקית מחשבונותיו, הבין לרוחו ומחל לו במחילה גמורה — — —

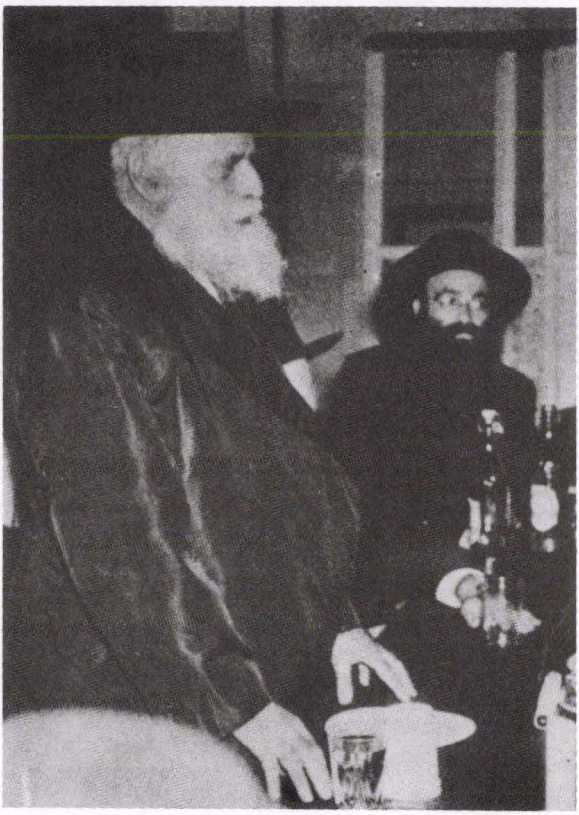
"בימי הרעב, היה הדוד מחלק מדי יום חמישי קמח מטעם כולל הונגריה למשפחות רבות" — מספר איש שיחנו מחיפה — "יהודי ארצות הממלכה האוסטרו־הונגרית, שהלכה שלובת זרוע עם תורכיה במלחמה, היו שולחים לעתים קרובות נפוליוני זהב טבין ותקילין, בהם שילם לערבים עבור הקמח. פעם הצטברו לו חובות גדולים אצל ספקי הקמח, וכסף מחו"ל לא הגיע מזה תקופה ארוכה. הגיע יום רביעי בלילה ועדיין אין כל סימן לישועה. עלה על גג ביתו וסבב אנה ואנה, תוך שהוא בוכה כילד. כל הלילה לא ישן. לפתע הגיע קצין אוסטרי, שליח מטעם הקונסול: 'זי זינט ראבינער ראט?' (אתה הנך הרב רוט?), ומסר לידיו חבילת כסף מאת רבי עקיבא סופר, רבה של

משמאל לימין: רבי יונתן בנימין הלוי הורביץ (נואם), רבי שלמה ראטה ומהרי"צ דושינסקיא

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
צדקה רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

פרשבורג נשיא כולל שומרי החומות. אורו עיניו. תיכף הלך ושילם את החוב, קנה קמח וחילק כבכל שבוע ושבוע" (ר' שאול רוטמן, שהיה בן ביתו, היה עד הראיה).

רבי עקיבא סופר מפרשבורג, נשיא כולל שומרי החומות

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

עם בנינה של שכונת בתי הונגרים.

מימין לשמאל. עומדים: ר' יחיאל קליין (חמיו של ר' יוסף אשכנזי), ר' משה ויסברג, ר' שמעון בלומנטל, ר' חיים אלישע טננבוים, ר' מנדל כהן, ר' מרדכי לייב גוטליב, הקבלן ברזובסקי, המפקח יוסף התימני.

יושבים, ממוני כולל שומרי החומות:

ר' חיים המבורגר, ר' שלמה ראט, ר' נטע שלמה גרין (אחי רבי דוד שליסל, ראב"ד מונקאטש) ר' צדוק קרויז, ר' חיים זלמן ויסברג, ר' יעקב שלום אדלר.

יושבים על הקרקע: הבנאים.

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

"**איזה** בן מוצלח וטוב יש לך" — היו אומרים למרת שרה, אמו של ר' שלמה — "כמה עשיר הוא, כמה מעשי חסד הוא עושה, כמה תורה ויראה יש בו!" — "אל תקנאו בי" — היתה משיבה, בהחוותה על בנה דוד, הנכה קשה מלידה.

היא לא הסכימה בשום אופן להכניסו למוסד, למרות שהיו לה ממנו צרות צרורות. ר' שלמה, במצוות אמו, המשיך להחזיקו בביתו לאחר פטירתה, עד יום פטירתו הוא.

בקיץ תרצ"ט לקה ר' שלמה לפתע בלבו, הוא אושפז ב"ביקור חולים". גם אז לא סר מעמו מצב רוחו המרומם. כאשר בקבוק ענק צמוד לוריד ידו (כמין אינפוזיה של הימים ההם), הבחין בנכנס, אחד השתיינים בירושלים, ענה ואמר לו: "היאך היית אתה מחיה עצמך עם בקבוק משקה דוגמת זה? אה?..."

מספר ימים בלבד שכב חולה. הגיע שבעה עשר בתמוז, בדיוק חדשיים לפני פרוץ מלחמת העולם השניה, שבק חיים לכל חי והוא בן שבעים שנה. אמרו עליו, שלא הותיר אף כסף לתכריכים, את הכל פיזר לצדקה, בעניותו כבעשירותו. אשתו ריינע חיתה אחריו מספר שנים. אף המשיכה להאכיל עניים, ושבקה חיים בעיצומה של המלחמה.

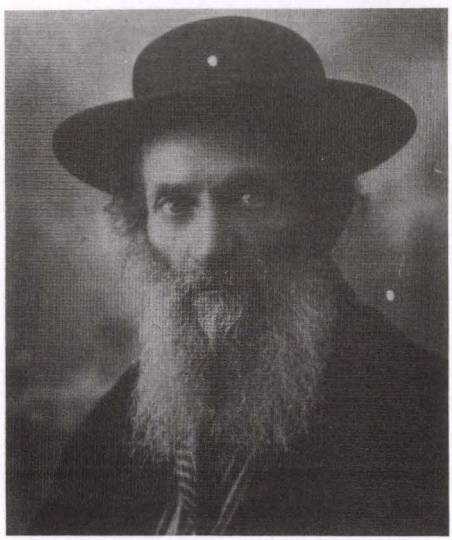
★

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
בצדקה רבי מאיר בעל נס
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

מלכה של מחצית ירושלים

ר' זאוול שפיצר — — — רק השם בלבד, לכשאתה מזכירו באזני ותיקי ירושלים — איזה ברק מתנוצץ בעיניהם; איזו הערצה גואה בלבם, אל האיש הצנום הזה, שהיה הנאמן והאפוטרופוס של רוב המוסדות בירושלים, והוא עצמו מתקיים על לחץ צר ומים לחץ, חובש קאפילוטש עתיק, נעלי־בית מקדמת דנא וגרבים אדומים מימי התורכים...

רבי שמואל זאנווּל שפיצר,
ממונה כולל שומרי החומות

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
לצדקת רבי מאיר בעל הנס
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

כל בתי הונגרים ובתי נייטין תחת ידו, אבל הוא אין לו אפילו בית־דירה משלו; הוא ישן בלילות על ספסל־עץ, כמין קאנאפע (ספה) עשויה קרשים, ב"לוגאן" (חדר הכניסה) של החברה־קדישא, עליה יושבים וממתינים הבאים למשרד בשעות היום. במטבחון, היכן שמונחים התכריכים (אשת ר' יענק'ל גלבשטיין תפרה אותם), הוא מחזיק את כרו וכסתו, ובעבור כל ה"תענוג" הזה העלה לירה ומחצה, שכר־חדשי להנהלת גחש"א פרושים, שהוא, אגב, עומד בראשה... אדן החלון הרחב — שולחנו. כאן הוא מנהל את כל עניני הכספים של בית היתומים דיסקין ושל כל המוסדות האחרים, אותם ניהל בהתנדבות.

מעל שער זה, משרד הגחש"א, בו שהה ר' זאוול בשנותיו האחרונות

אין הוא לוקח שום שכר עבודה, לא מהחברה־קדישא, בה הוא נשיא, לא מכולל אונגארן "שומרי החומות", שם הוא ממונה, לא מאת וועד שכונת בתי נייטין, שעל צביונה וסדריה שקד בחריצות כה רבה ולא מהגמ"ח הכללי "שערי חסד", עבור ניהול העניינים, או בעבור מומחיותו להעריך שוויים של כלי כסף וכלי זהב, תכשיטים ואבנים טובות, שהיו בני ירושלים ממשכנים לגמ"ח, בגין הלוואותיהם.

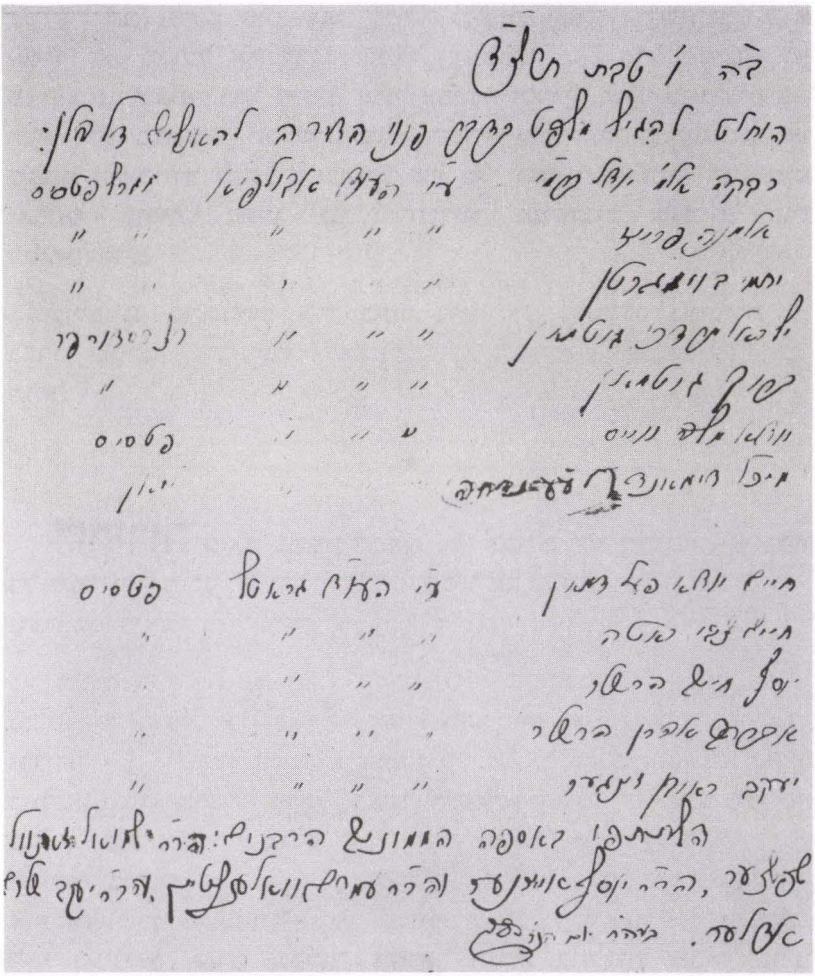
מלפנים, בהתגוררו עוד בעיר העתיקה, התפרנס ממכירת יין בערבי שבתות, ורק בערבי שבתות, שכן בכל ימות השבוע ישב ולמד תורה.

★

"זהירות כזאת בממון הזולת, אין בעולם ולא תהיה" — יאמרו כל המי ומי מזקני העיר. "יהודי שחלש על מאות מליוני לא"י, ולא נהנה במיל אחד מכל אלה."

וכבוד? "מה, אתה הולך לפרסם את זה בדפוס?" — זעקה לנו נכדתו, ש. פרנקל, בטלפון — "אילו ידע סבא על כך, היה נוזף בכל נכדיו!" — — — לר' זאוול משפחה גדולה, אך בשום אופן לא יעדיף כמלוא נימה מישהו מהם, באחד מהמוסדות שבהם שלט שליטה מלאה. בניו ונכדיו עומדים בתור, יחד עם כל אנשי ירושלים, לקבל הלוואה בגמ"ח הכללי... מישרות התפנו, ובקלות יכול היה לשבץ בהן את אחד מבני משפחתו או מי ממקורביו, אבל דבר כזה "טרייף פסול" הוא בעיני ר' זאוול שפיצר, המחנך הגדול בהלכות ציבור ובדיני ממונות של ירושלים העיר.

צדקה רבי מאיר בעל הנס
בולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

רבי זאנוול שפיצר, חתום בתור ממונה הכולל (למטה משמאל)

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH

"סבא לא הירשה בשום אופן למישהו מצאצאיו לעבוד בגמ"ח 'שערי חסד'" — מאשרת הנכדה מ. גלבשטיין. "בנו הגיע עד פת־לחם, והוא לא הסכים בשום אופן להכניסו לעבודה בגמ"ח." ובשם אמה, לאה, היא מספרת לנו, כי במשך שנים רבות היה כל מאכלו של ר' זאוול, חתיכות לחם קשות שהשאירו ילדיו לאחר ארוחתם, עם פילפל חריף אחד. הכיבוד הטוב ביותר שהגיש לנכדיו, בבואם לבקרו, היה נטלת נחושת מבריקה, מלאה מים קרים, שאובים הישר מן הבור שבמרכז החצר, מזוגים במעט יין...

פנקס ה"משכונות"
הראשון של גמ"ח שערי חסד
(מתוך "ירושלים של מעלה" חלק ד')

צדקה רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

היה זה ברחוב היהודים, שם ניהל את ביתו עד תרצ"ו, בחצרו של מוכר הכלים ר' מרדכי ווייס. אלמן היה ר' זאוול כבר אז, מזה שנים; אשתו מירל שבקה לו חיים במיטב שנותיה, אך ביתו הקטן תמיד נקי ומצוחצח להפליא. בכניסה — חדר רחב, ממנו עולים במספר מדריגות אל חדר נוסף, וזו כל דירתו.

ובקצה רחוב היהודים — בית המדרש שיסד וניהל, "שונה הלכות", לבעלי מלאכה. שם הירצה שיעורים לאחר תפילת ותיקין, בגמרא, ולאחר תפילת ערבית גם שיעור ב..."פלא יועץ". ראה שאין להשיג ספרי פלא יועץ, עמד והדפיס מהדורה חדשה.

אם יש את נפשנו לדעת אילו "בעלי־מלאכה" היו שם, נזכיר רק את סב אמו של כותב דברים אלה, ר' מאיר אברמוביץ, "בתים־מאכער", שלא שתה חלב משבועות לשבועות, משום שרצה לראות

רבי מאיר אברמוביץ

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

במו־עיניו את החליבה, לא הכניס שום ירק עלי אל פיו, מחשש תולעים, ועל כל דבר שסיפר היה אומר: "נדמה לי", מחשש שקר. כשר' זאוול חפץ לתת לו דירה בבתי נייטין שנבנתה זה מקרוב, נזדעק: "מה?! אקלקל את ילדי?! אלך לגור אונטערן שטאט (מחוץ לעיר)?!" והעדיף להשאר ב"חור" שבעיר העתיקה.

בשיעור הערב הגישו בשונה־הלכות, קפה ובייגל — מספר אביו של כותב השורות, ומוסיף: "אומר היה ר' זאוול, כי לבעלי המלאכה החוזרים עייפים מעבודתם יש לתת משהו אל פיהם. התייחסותו לעושים מלאכתם באמונה, מיוחדת היתה. קרא לי פעם לעבוד בבתי נייטין, ביקשתי לדבר עמו קודם על תנאי השכר. סירב, באמרו, כי רק לאחר העבודה ישמע ממני כמה מגיע לי ויתן, בצטטו את הפסוק: 'ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים'..."

★

את ר' זאוול שפיצר, מתאר בית־אמן, הסופר הירושלמי, ר' יעקב גליס: "יהודי צנום, כפוף קמעא, עיניו בורקות, יורקות גיצי אש. הוא מלכה של מחצית ירושלים; הוא ממונה על רוב חצרות ובתי הכוללים. הוא מחלקם לפי גורל, כל שלוש שנים. והדרישה לדירות גדולה ועצומה, הביקוש רב, אך ההיצע זעום. והוא מנהל את העסק ביד רמה ובתקיפות, ובעיקר, ביושר־לב ובטוהר־כפים.

"שלושת החצרות הארוכות שלפני הבתים בשכונה (בתי נייטין), נקיות תמיד, צחורות משלג. את הסוכות על יד הבתים יש להוריד עד שבוע אחרי החג. מה שנשאר עומד, הזמין פועלים שהורידו זאת תוך שעה קלה, והכל חוזר להיות מצוחצח ומבריק" (בית אבא עמו' 71).

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

בתי נייטין. מימין: חלונות בית הכנסת

כשנכנס ר׳ זאוול בעול הניהול של כולל שומרי החומות, פרצה מהפכה בבתי הונגרים. אנשים שהתגוררו בדירות הכולל במשך שנים רבות, נצטוו על ידו לצאת ולפנות מקומם לאחרים הבאים בתור, על פי הגורל. כל העיר נעשתה כמרקחה, כאשר הוציא ראשונה איש עשיר אחד מהבית שבו דר מאז נישואיו. אבל ר׳ זאוול: ״מה? עניים מרודים יתגוללו ברחובות, ועשיר יגור בדירת הכולל בשופי?!״

שידוד מערכות. יש דין ויש דיין. רבים תבעוהו לדין־תורה, אבל מעניין מאד, כל דייני ירושלים, גם הספרדים, ״שיחררו אותו טוטלית מכל זיקה לבתי הדין, כי הוא יכול להיגרר כל יום לדין תורה;

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

ועבודתו מתי תיעשה. יש להם כל האימון באיש, וסומכים על יושרו והגינותו בעיניים עצומות" — כותב גליס (שם עמו' 81), יליד בתי נייטין.

★

"היינו מובילות לו אוכל שבישלה אימנו, עוד לעיר העתיקה, מבית הורינו שבבתי הונגרים, ולאחר מכן — לגמ"ח 'שערי חסד', בשכונת זכרון־משה" — אומרות הנכדות ומוסיפות: "ארבע אגורות לחודש היה משלם לאבינו עבור הארוחות.

"היו נכנסים אנשים ומחרפים ומגדפים אותו באמצע האוכל, והוא אינו עונה דבר. אך משגברו מאד הגידופים, הוריד מגבעתו, הפכה מול הצועק, ולאחר מכן ניערה, כזורק את הכל... לא התירא מאיש; עשה מה שהבין שצריך להיעשות."

"כשפרצה מלחמת תש"ח," מספרת אחת הנכדות, "התגוררתי בשכונת בית־ישראל, מול שכונת שייח'־ג'ראח'. כשביתי הפך לחזית, תחת אש, נאלצתי לברוח, והחילותי לנדוד מבית לבית" — היא מספרת לנו — "ואני, עם ילדים קטנים, בעלי עובד בלילות לפרנסתו — מה עושים? אבי (ר' יענקל ב"ר חיים זוננפלד) נפטר זה מקרוב, אמי נותרה לבדה בביתה שבבתי הונגרים, זה עתה חזרה מבית החולים, ואני מבקשת לשכור בית על ידה. אך סבא, ר' זאוול, אינו מסכים בשום פנים ואופן, שכן בעלי אינו בן הכולל, ואילו הבתים מיועדים אך ורק לבני הכולל, לא ימכרו ולא ישכרו לאיש, גם לא לנכדתו, אובדת העצות, בכבודה ובעצמה."

עזרת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

חתנו שנפטר זה מקרוב, ר' יעקב מאיר זוננפלד, קיבל דירה בבתי הונגרים, בזכות ולא בחסד. נדיב־לב אחד בא ירושלימה ואמר, שחפץ הוא לתרום דמי מגורים לאברך היושב ולומד תורה. הוצע ר' יעקב מאיר, בן הרב, רבי יוסף חיים.

ר' יעקב מאיר עסק גם בתורת הח"ן, יחד עם רבי עקיבה פרוש. "פעמים רבות יצא אבא ללימודו ביום ראשון וחזר ביום שישי" — מעידה בתו מרת פרנקל.

"בפגזים", בתש"ח, עבר ר' יעקב מאיר לבית חתנו ר' ישכר פרנקל בשכונת נחלת צדוק, המרוחקת מגבול העיר העתיקה. אימי המלחמה השפיעו עליו קשות. הטלטולים הקשים במקלט "הגן של ראשקע" בשערי חסד, יחד עם כל האנשים, הנשים והטף, גם הם הכריעוהו. באה בתו, חיה, שהיתה אז עובדת בכירה בבית החולים "שערי־צדק", וראתה אותו בכך, פנתה לד"ר ולך ואמרה לו, שבאם לא יתן לאביה חדר בבית החולים, תיאלץ לעזוב את בית החולים וללכת לטפל בו. למרבה הפלא, הסכים ד"ר ולך. אך לא ארכו הימים, ור' יעקב מאיר נסתלק, כשהוא כבן ששים ושתיים שנה.

התעוררה שאלה היכן לקברו, שהרי הר־הזיתים בסערת המלחמה. פנתה חיה שוב אל ולך, אמר לה: "מאכן זי וואס זי וואלען" (עשי מה שתרצי). נמנתה וגמרה לקוברו בשטח בית החולים עצמו. מאז הפך המקום לבית קברות ארעי. שם נקבר אחר כך ר' מנדל וולפו, ולאחר מכן רבי יוסף צבי דושינסקיא, רבה של ירושלים.

ר' יעקב מאיר זוננפלד, חתן ר' זאוול שפיצר, נפטר ביום "ההפוגה הראשונה", בי"ב תמוז תש"ח. בתחילה תלתה המשפחה תקוות בשגרירות צ'כוסלובקיה, שתתן את חסותה ל"אזרחיה" בני משפחת

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

הגאון רבי יוסף צבי דושינסקיא

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

זוננפלד, ויוכל ר׳ יעקב מאיר להקבר בקבר אבותיו שבהר הזיתים, אך משהשתהתה תשובת הצ׳כים, הוחלט להטמינו במגרש הסמוך לבית החולים.

ר׳ ישכר פרנקל, חתנו של ר׳ יעקב מאיר, חפר במו־ידיו את הקבר. ״זוכרתני עדיין את אחי זלמן ואהרן, הולכים עם הכדים, לעזור בקבורתו. כשבא ר׳ בן ציון ידלר לנחמנו, אמר לנו: ׳יודעים אתם איזה חסד עשה אביכם עם המתים — מעתה יש מקום לקבור בירושלים, ללא מורא ושהיות רבות.״

מרבית המתים שנקברו בבית הקברות של שערי־צדק, נקברו בארון, על תנאי, ביניהם ר׳ יעקב מאיר זוננפלד, ואחרי כן — חמיו, ר׳ זאוול שפיצר. שניהם הועברו לאחר מלחמת תשכ״ז, להר־הזיתים.

★

באין אומר ובאין דברים הפך ר׳ זאוול שפיצר עולמות בירושלים. תכלית שינאה שנא את רמאויות אישי הציבור, והוא, כארז בלבנון, עמד ולחם את מלחמת העשוקים מיד עושקיהם.

מתעב הוא כל גינוני בירוקרטיה. מפי רבו ומחותנו, רבי יוסף חיים זוננפלד, קיבל כלל גדול וחשוב בהליכות איש הציבור: ״ראשית דבר, שנן היטב, שבשום פעם לא יהיו הנזקקים לך צריכים לתור ולחפש אחריך, אלא שצריך אתה לשבת ולצפות: מתי יבוא לידי יהודי ואקיימנו״ (מרא דארעא ישראל ח״א, עמו׳ קנ״ט).

״הוא מכיר את תושבי ירושלים, אחד אחד. מזדמנת משפחה עשירה שלא תרמה מעולם לצרכי צדקה — תצטרך לשלם טבין

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד

ותקילין עבור חלקת האדמה ולא יעזור דבר. באה משפחה עניה — תקבל את שלה, חינם וללא תשלום" (בית אבא, שם).

דוגמה מענינת מעלה בפנינו נכדתו, ש. פרנקל: ר' י.ק., חסיד קרלין חשוב, שאר בשרו של חמי, ר' אהרן פרנקל (אחי הגאון והעסקן הירושלמי הנודע, ר' מנחם מרדכי), הלך לבית עולמו, בהותירו צוואה, לקוברו במקום חשוב פלוני, בחלקה יקרה ביותר. באין ליורשיו כל אמצעים כספיים, התלבטו מה לעשות. באו לחמי החכם, ר' אהרן, כדי להמלך בו. אמר להם: "שמא תלכו לגנוב ח"ו, כדי לקיים צוואת

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

אביכם?!" בכל זאת, נקפו לבו, והלך לספר את הדבר לר' זאוול שפיצר: "לא באתי, חס ושלום, לבקש ממר שום דבר, אבל כך וכך כתב ר' י.ק. בצוואתו, והבנים אינם יודעים את נפשם; לבם נקרע בין כבוד אביהם, לבין דאגתם להון רב כזה שאינו בהישג ידם כלל וכלל." האזין ר' זאוול היטב־היטב, חכך בדעתו, אחר אמר: "אם לא לשם מקרים כגון אלה, על שום מה נקראנו חברה 'קדישא'? שהבנים יאכלו את לבם לאורך ימים על שלא קיימו דברי המת? אתן להם את חלקת הקבר, חינם אין כסף!"

נהרה ננסכה על פני ר' אהרן, והוא נחפז לצאת את הבית, כדי לבשר זאת לבנים, שמתם מוטל עדיין לפניהם, והם עומדים ומתלבטים היכן לקוברו.

אך יצוא יצא, קרא אחריו ר' זאוול: "און תכריכים האבן זיי?" (ותכריכים יש להם?) — "מהיכן יקחו ממון, עניים ואביונים הללו?" — נענה. הוציא לו חבילת תכריכים, מהמשובחים, בלי חוט אחד שאינו של פשתן, נתן לו ופטרו לשלום.

★

בבית הכנסת של בתי נייטין, יושב ר' זאוול שפיצר סמוך לדלת. גבו כפוף קמעא, קפטנו נקי מכל רבב, משתלשל טפחיים למטה מברכיו. אומרים שזה עוד מחתונתו, והוא כבר עתה יותר מבן שמונים. צא וספר למישהו, שעיניו של אותו ישיש ולא זר, ראו בחייהן הון תועפות, יותר מכל ירושלמי אחר, אך לא חמדו לעצמן גרוש אחד.

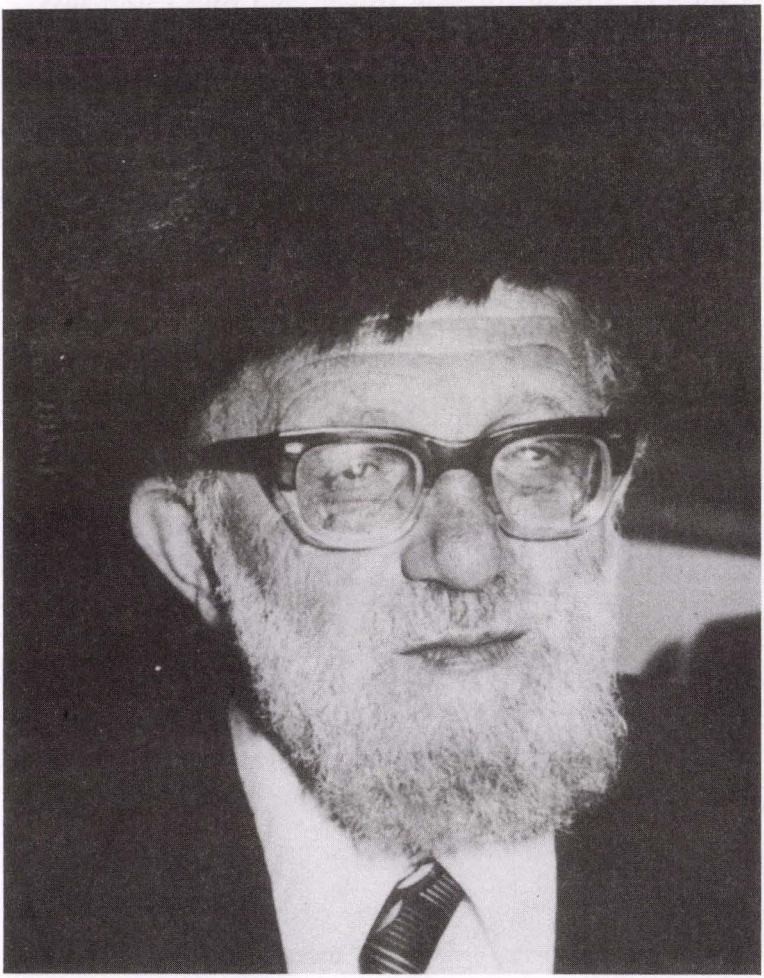
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

בימי החורף היית יכול לראותו אוכל את ארוחתו, לחם עם כמה פלחי תפוז... ובקיץ — לחם עם סאברה שקנה אצל ערביה... מלפנים היתה אשתו הולכת לשוק וקונה את ה"דרויב", שיירי הבשר הזולים, אבל הוא לא הסכים שתבשל זאת בעבורו; "הבשר בשביל אם הילדים", היה אומר לה. אך לעת זקנתו, כשנחלש הרבה, ואשתו כבר לא היתה בעולם מזה עשרות שנים, היו בנותיו דואגות לו לתבשיל מבריא. "הערתי לו פעם: 'סבא, הסיר שבו אנו מביאים לך אוכל, כבר בלה, חור בצידו, יש לקנות חדש," מוסרת לנו נכדתו, מרת חיה דרוק. "הגיב ברצינות: הידעת בתי, לכמה אנשים ניתן לעזור בכסף הזה? אפשר לטלוא עליו טלאי. שערי בנפשך, כמה יהודים יוכלו לאכול ארוחת צהרים טובה יותר בהוצאות שנחסוך" — — —

סיפור מאלף עוד יותר, מספרת לנו מרת דרוק: "לאחר שנישאתי לר' שלמה זלמן (שהיה אגב, מעין דוגמה של ר' זאוול — נ.ב.א.) נסעתי עמו לחיפה, לראשונה בחיי. התרשמתי מאד ממראה העיר, מהר הכרמל הנישא, מהחוף שלמרגלותיו ומן האוניות העוגנות. חזרתי ירושלימה, מלאת התפעלות, תמהתי בפני סבא: 'כה רבות אתה נוסע לחיפה ואף פעם אחת לא סיפרת לי איזו עיר יפה היא.' נענה: 'מנין לי לדעת שחיפה כה יפה?' אחר נעץ בי עינים כמעט כעוסות: 'הלא ידעת שאני נוסע בכספי ציבור בשביל הציבור — כלום מותר לי להנות מכך הנאה כלשהי, להסתכל אפילו? כיצד מדברת את דברים כאלה?!'" — — —

מדי שבועיים נהג לנסוע לחיפה — שם שכנו משרדי הטאבו הארציים של ממשלת המנדט הבריטי — כדי לרשום את הדירות שהעביר חליפות לאנשי ירושלים, בני הכוללים, בשכונות שבהן פעל.

צדקת רבי מאיר בעל הנס
בולל שומרי החזומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

ר' שלמה זלמן דרוק, העסקן הירושלמי

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

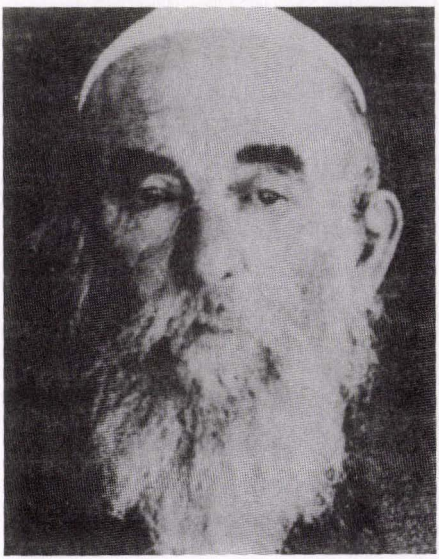
וכאן אנו נזכרים שוב בכל אותם יהודים עניים, שזכו בגורל וקיבלו דירה, ובכל אותם יהודים, רבים בהרבה מהם, שלא שפר עליהם גורלם ונאלצו לפנות את דירתם לטובת אחרים. יהודי מסוג אלה האחרונים, ר' א.א.ש., מספר לנו: "הלכתי פעם אל רבי עקיבא סופר, נשיא כולל אונגראן, כדי להתאונן בפניו על ר' זאוול, שכאילו נישל אותי מזכויות כלשהן. אמר לי: 'מה אעשה שרבי יוסף חיים זוננפלד כתב לי כמה פעמים במכתביו אלי, לפרסבורג, על ר' זאוול שפיצר: 'בכל ביתי נאמן הוא'!"

משמאל לימין: הגאון רבי עקיבא סופר, נשיא כולל שומרי החומות
הגאון רבי ישראל משה דושינסקיא שליט"א, חבר ביד"צ העדה החרדית,
עם משמשו הר"ר אברהם הכהן גולדשטיין

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

"שניים היו בירושלים, שאין דומה להם בנאמנותם בעסקי ציבור" — אומר לנו ירושלמי ותיק — "ר' שמואל זאוול שפיצר ור' נפתלי צבי פרוש. שניהם ניהלו את גמ"ח שערי־חסד, שלא על מנת לקבל פרס, ובהתמסרות שאין להעלותה כיום על הדעת. רוצה אתה לשמוע מסירות נפש של ר' נפתלי. בתש"ח, תחת מטר פגזים, הלך לפתוח את הגמ"ח — — — התפלא שכנו: 'ר' נפתלי, עד כאן?' אמר: 'תאר לך, יהודי יבוא ללוות כמה לירות בגמ"ח וימצא דלת סגורה, הלא ילדיו ירעבו ללחם! אני זקן כבר, מה שיארע לי יארע, אבל שליהודי לא יהיה אוכל לפי הטף' — — —

רבי נפתלי צבי פרוש
עסקן ובונה שכונות בירושלים

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

בשוליהם של כמה וכמה חוזים, על התמנותו לאפוטרופוס מוסדות וחצרות, אנו קוראים את נוסח חתימתו: "שלעמלק"פ (שלא על מנת לקבל פרס) שמואל שפיצער סג"ל". את נוסח החתימה, כך אומרים, עשה, כדי להבטיח את עצמו מפני עצמו... שחס ושלום לא תעלה על דעתו ליטול אי פעם שכר עבור עסקו בצרכי ציבור.

כיוצא בדבר סיפר ר' גבריאל בוימל, מבני כולל אונגארן: "באתי לר' זאוול, לקבל תמיכה מסויימת. להפתעתי, כשאני עוד ממרחק ניכר, ראיתיו מחזיק יד מושטת אלי עם שטר של עשר לירות בתוכה. שאלתיו, למה צריך היה לשרבב את היד, הרבה לפני שהגעתי אליו, יחזיק את הכסף בכיסו עד שאגיע. אמר לי: 'אם אכניס את השטר לכיס — אני עצמי אינני מאמין לעצמי שאוציאו שוב'..."

שמר על כסף הציבור, יותר ממה ששמר את כספו־הוא. "שמעתי מאבי," מספר לנו נכדו ראובן שפיצר, ב"ר מוטל: "לא אחת ארע, שאשה באה לגמ"ח לשם הלוואה. מסרה תכשיט למשכון, ור' זאוול ראה שאין הנזק שווה... לא גילה לה כי התכשיט פחות ערך הוא והעניק לה ההלוואה הנדרשת תמורת התכשיט. וכדי שלא יהיה עובר על תקנות הגמ"ח, הוסיף משכון משלו והניחם יחדיו בחדר המשכונות."

נשים היו מביאות לו את הפנינים שקיבלו כמתנת אירוסין, כמנהג ירושלים. במשפחות עניות היו מעניקים לכלה מחרוזת של דמויי פנינים. עתים לא ידעה הכלה עצמה על כך, וענדה שנים הרבה את העדי בהרגשה כי יש לה פנינים אמיתיות, ככל חברותיה. וכשאשה כזאת הביאה את ה"פערל" שלה לר' זאוול שפיצר, לא אמר לה דבר, אך צירף, כאמור, חפץ בעל ערך משל עצמו, שלא להפסיד את כספי הציבור.

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

ר' חייא דוד ב"ר יוסף הלוי שפיצר — מחבר הספר היקר על הנץ החמה, "נברשת" (נדפס בירושלים בשנת "בששון") — הגיע ארצה באוניה, בשנת תרל"ג, יחד עם בנו שמואל זאוול בן התשע (על פי נכדתו ש. פריסמן). לא לפני שרכש בפרשבורג עירו, שתי מקצועות, לצורך מחייתו בירושלים: חריטה ודפוס.

מספר גביעים שעליהם חרט בעל הנברשת ציורים נאים, נמצאים עד היום אצל נכדיו. גביע אחד, שאותו קיבל במתנה מבעלי דפוס העברים בפרשבורג, חרוט עליו בגרמנית: "אנדענקען בוכדרוקער פרעסבורג 5633 (לזכרון בעלי הדפוס, פרשבורג, חמשת אלפים תרל"ג).

מאז הגיע ארצה, לא יצא ר' דוד שפיצר, האב, את חומות ירושלים. אך ר' זאוול בנו, נאלץ לצאת את העיר לצורך בניית השכונות החדשות. אבל "לעיר החדשה" לא יצא לגור, עד שאילצוהו הפוגרומים לכך.

הרב משה עקיבה דרוק כתב פעם בעיתון "המודיע" על אודות שכונה קטנה וכמעט שכוחה זו, "פליטי רוסיה", שעל חורבותיה בנו ר' זאוול שפיצר ור' נפתלי פרוש את שורת הבתים אשר בשם "קרן הבנין" יקראו:

"זו ההזדמנות לספר לדור הצעיר, כיצד נבנתה שכונה קטנה זו שהציעה פתרון חלקי של מצוקת הדיור, שהעסיקה את פרנסי העיר. היוזמה שייכת לגבאי ונאמני חברת 'שערי חסד גמילות חסדים הכללי'... הרוכשים צריכים היו להשקיע את ערכו של המגרש, ואת הסכום לבניה, הקציבה החברה. היזמים — רבי נפתלי צבי פרוש

זצ"ל ורבי שמואל זאוויל שפיצר זצ"ל, לא נהנו שווה פרוטה מפעילותם זו. הדיירים שילמו רק 'שכר דירה' במשך תקופה, עד שזכו שהדירה תירשם על שמם בטאבו... רבי נפתלי צבי הכין בעצמו את תכניות הבנין, שזכו לאישור מהנדס העיר, אף לאחר שנודע לו, כי 'המתכנן' איש הישוב הישן, לא למד בשום מוסד אקדמאי..."

ב"קרן הבנין", מספר אביו של כותב הטורים, עמד ר' זאוול על כך, שהדירות תיבננה כך, שלא יוכלו לעשות בהן אמבטיה — שחס ושלום לא יכשל איש לסבור, שהיא יכולה לשמש במקום מקוה.

גם בבתי נייטין, מספר אבא שליט"א, כשבנה ר' זאוול את הקומה העליונה על גבי הבתים הישנים, וכבר היו סילוני מים זורמים בבתי ירושלים, לא הסכים להתקין בדירות צינורות, מחשש תולעים. שכן, רק פעמיים בשבוע זרמו באותה תקופה המים בברזים, והיו מעופשים לעתים קרובות. לא כן מי הבור, בטאנאזשע (בכד החרס) — אפשר לבודקם ולסננם.

★

הסיפורים על יושרו הנדיר של ר' זאוול, קולחים מפי ותיקי ירושלים ואינם נגמרים. נהג ללכת רגלי, מרחק של שעה בקירוב, מביתו עד מוסד דיסקין — שם היה, כאמור, מהגבאים — מכיוון שחס על כספי הציבור.

ומענין מאד, כיצד נשמר מכל שמץ של טובת הנאה. כשהופיע מישהו ביום שישי בביתו, חדש מקרוב בא, לקנות אצלו יין לקידוש, נמנע מלמכור לו, שמא... מבקש הלה לקנות את לבו, כדי לקבל הטבה באיזה מוסד, חצר או כולל שעליו הוא ממונה.

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

רבי יוסף חיים זוננפלד שלחו להיות ממונה בכולל ל"יוצאי הונגריה ואוסטריה" (שמו הקודם של כולל שומרי החומות) — יאמרו זקני ירושלים — משום שרק היושר הרב שחבר יחדיו עם התקיפות הגדולה אצל ר' זאוול שפיצר, יציל את המצב הקשה ששרר אז בכולל. "הוא הגיע לכולל, רגע לפני ההתמוטטות" — אמר ר' פנחס דוד קליין, המזכיר.

"כשר' זאוול הגיע לראשונה למשרדי הכולל", סיפר ר' פנחס דוד, "מיד נטל מטאטא בידיו, והחל מפנה את ערימות הנייר והפסולת שהצטברו בכל עבר ופינה. בושתי שיהודי חשוב כמותו מנקה רצפות, חטפתי מידו את המטאטא וניקיתי את הכל." בהוסיפו בסוגריים: "מאז נותרתי אני ה'קערער'..."

ר' זאוול השליט סדר בכולל תוך זמן קצר, ומני אז, רבים המוסדות בירושלים המבקשים את חסותו עליהם, אך הוא בררן בכגון דא, רק את אלה שמצא בקרבם נכונות מובהקת להתייעל, קיבל. ביניהם גם בית החולים "שערי צדק" — מוסרת ש. פריסמן.

מעשה מענין על הסתפקותו במועט, מוסר לנו ר' יעקב גליס: "סעודת הבר־מצוה שלי התקיימה בביתנו, ב'נייטנס'. וכמנהג הימים ההם, זה החל בבוקר, למשך כל שעות היום. בא ר' זאוול לאחר תפילת ותיקין, הוגש לו כעך עם דג־מלוח, ויחד עם זאת — קציצת דגים טחונים עם 'לעקאך' (עוגה). ביקש לקרוא לאמי. אמר לה: 'רוצה אני לאכול כאן את הדגים המלוחים, אבל את הקציצה רוצה אני לקחת לארוחת הצהריים. 'ביקשה להוסיף לו גם הרינג לצהריים, מיאן: 'די לי בקציצת הדגים בלבד'" — — —

★

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

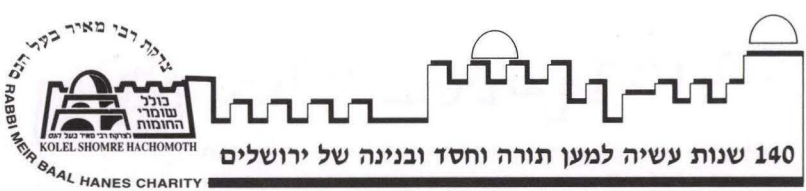
אשתו, מירל בת מרים (!), נפטרה בשנת השישים ושתים לחייה, ביום כ"ב חשון תרפ"ה. קודם לכן, בשנת תרע"ח, ז' בניסן, מתה עליהם בתם, בת התשע־עשרה, לא עלינו, כמדומה מחולי שהיו קורין בירושלים "מאנעג'יטעס" (מנינגיטוס, דלקת קרום המוח).

לאשתו קנה מקום קבורה נכבד, על ה"אלטן פעלד" (בית העלמין הישן), ואילו לאמו צארטל, לבתו ולעצמו — על יד הגדר של ה"נייעם פעלד" (החדש), למעלה, ליד הג'אמג'ע (המסגד), חלקה שדמיה מועטים. שאלוהו: "מה ראית שלאשתך קנית חלקה חשובה, ובשבילך — בריחוק מקום, בין פשוטי עמך?" אמר: "את אשתי הייתי חייב לקבור בקברות אבותיה, אבל את אמי ואת עצמי איני יכול לכבד אלא במה שיש לי."

בשנות הת"ש האחרונות חלה את רגליו מאד; הן היו אדומות עם פצעים הרבה. כמה שנים לא יצא מביתו, בעקבות מחלתו.

במלחמת תש"ח הלך בנו מוטל משערי־חסד לבתי הונגרים לבקרו. דרך צלף ערבי את נשקו, מכיוון שייח'־ג'ראח', אל מולו ופצעו. רעדה אחזה את משפחת הבן, והם הביאו את ר' זאוול לביתם בשערי־חסד, הרחק מן החזית. כאן שהה עד לאחר המלחמה. עם חלוף ההפגזות, חזר לביתו, בית החברא קדישא שבבתי נייטין. אך לא חלפו יותר ממספר שנים, ביום י"ח אדר ב' תשי"א, הלך לעולמו, והוא בן שמונים ושבע.

יש מי שכתב, שלא הותיר אפילו תכריכים, וכאשר נפטר, נאלצו לאסוף כסף לשם כך, ואילו במקור אחר נכתב: "משהלך לעולמו הותיר אחריו ר' זאוויל תכריכים, וצרור שכלל שבעים וחמש מיל" — — —

אם כך ואם כך, כבוד גדול עשו לו במותו. הלויה גדולה כזו לא ראתה שכונת בתי נייטין עד אותה עת. הרב בנגיס, תושב בתי נייטין, ספד לו. הר הזיתים היה סגור מזה עידן, יחד עם כל חלקה המזרחי של ירושלים, מאז קום המדינה. הוא נישא על כתפיים, להקבר סמוך לחתנו ר׳ יענקל זוננפלד, בבית החיים הארעי של ״ולך״.

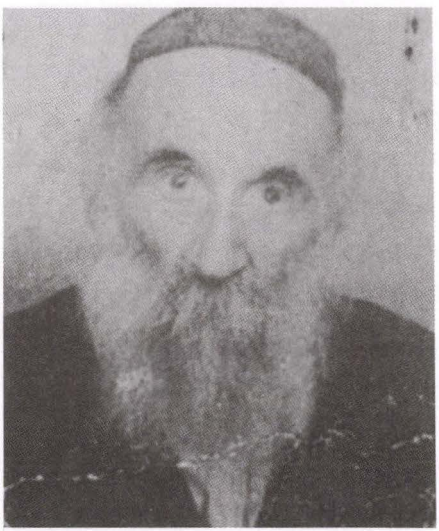
לאחר מלחמת תשכ״ז, עם פתיחת העיר העתיקד ליהודים, נדהמה המשפחה לראות שמצבת אמו של ר׳ זאוול ומצבת בתה קבורים תחת הכביש שסללו הירדנים. אך עד מהרה נחשפו הקברים, ובהם מקומו המיועד של ר׳ זאוול. הוא וחתנו, ר׳ יעקב מאיר זוננפלד, וחתנו האחר, ר׳ שלמה כהן עם אשתו רייזקע, הועברו להר־הזיתים, עליו יעמוד בקרוב גואלנו ויפדנו מכל צרות.

★

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

חיי נשמות

בחיי הנשמות של בתי הונגרים הותיקה, התהלכה דמות, שחוחת גוו, עתיקת־יומין, בת תשעים ויותר — עד תשכ״ב. ב״אונגערשע שול״ — אימתי שנכנסת; לפני חצות הלילה, לאחר חצות, בותיקין, ובשעות היום — ראית אותו, את ר׳ מיכאל הזקן, יושב דבוק בספריו, באותה רצינות של הבחור מווייצן, הונגריה, שהגיע ארצה עם שני שקים של ספרים על כתפיו.

רבי מיכאל הרמן,
ממונה כולל שומרי החומות

צדקה רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

בפנים בית הכנסת החסידי של בתי הונגרים

על אדמת ארץ ישראל הציג את רגליו בפרשת ואתחנן, שנת תרנ"א. "אעברה נא ואראה את ההר הטוב הזה והלבנון" — אמר. קודם לכן אף הפליג ל...לבנון. ומעשה שהיה כך היה:

כשבא בספינה לנמל יפו, לא היה מי שיושיט כמה גרושים כבקשיש, לגוי האחראי על הגבול, שישחרר את מיכאל הרמן הצעיר, חסר הניירות, לרדת אל אדמת הקודש.

אליבא דאמת, רבי חיים זוננפלד שלח שליח מיוחד מירושלים, לקבל אותו בנמל. על פי הודעה שקיבל רבי חיים, מידידו בחוסט, בעל "ערוגות הבושם", אמור היה הבחור הנבחר מישיבתו, מיכאל, להגיע יום לאחר מכן, "אבל הספינה הקדימה ביום אחד" — כך מספר לנו נכדו, ר' יעקב קולסקי — "והיא הפליגה עם סבא ללבנון. שם ריחם

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
הצדקה רבי מאיר בעל הנס
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

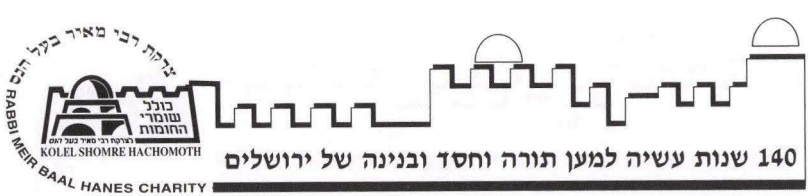
עליו סוחר יהודי ספרדי, שילשל כמה מטבעות לימאי התורכי ו'פדה' אותו."

ומה יעשה בחור הונגרי בביירות? הקרה ה' ופגש ב...חמיו לעתיד "ר' משה שוחט", כפי שכינוהו בצפת. הלה יעץ לו להסתנן לגליל העליון, באורח בלתי חוקי. חבש לראשו תרבוש אדום עטוף סודר, הלבישו מעיל קצר, כדוגמת "חכם" צעיר, אף לימדו לומר בערבית: "אנא חכם" (אני רב), והובילו על חמור, דרך ההרים, לצפת.

"לי אמר, כי הגיע לצפת ביום רביעי לשבוע, ובשבת כבר חבש שטריימל וקפטן, כמנהג הבחורים בימים ההם" — מספר נכד אחותו הצדקת רעכל, ר' משה אבלס. "אחיותיו היו צדיקות כאלה, שצריך לחפש. בעלות מדריגה היו," אומר ר' משה.

שמונה חודשים שהה בצפת, עד שר' משה הלר, שוחט העיר, לקחו כחתן לבתו. וכי מי מותיקי ירושלים אינו זוכר את דבורה'לע, אשת ר' מיכאל, שרדפה אחרי מצוות? את החלות שחילקה, את הצדקות שאספה, את גמ"ח הפרימוסים שלה, ואת הכלים הנאים שהשאילה לשמחות? ומי מהנוסעים למירון מאז ומקדם, לא טעם מן החמין שהכינה לבאים, בל"ג בעומר, וכמה שבועות לפניו ולאחריו?

ר' מיכאל, כך סיפרו בירושלים, נישא לדבורה בהשגחה פרטית מיוחדת. שכן, מלכתחילה נשלח ארצה על ידי ה"ערוגות הבושם", כדי להנשא לבתו של גדול אחד בירושלים, אך מאחר והקדימה הספינה להגיע, התגלגל לצפת, וזכו בו "ר' משה שוחט" ו"גיטאלע די שוחט'קע" ("השוחטת" עליה התבטא רבי דוד'ל בידרמן, שאשה גדולה היא ויכולה להיות רבי ממש; חסר לה רק הספודיק, אמר).

חכם ספרדי עם רב אשכנזי

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

לירושלים עיר הקודש בא ר׳ מיכאל לאחר חתונתו, כבר עם בת קטנה, אסתר רחל — אשת ר׳ ברוך דייטש לעתיד — ״באמצע הנו״נים.״ מספר לנו ר׳ יעקב: ר׳ משה שוחט, סקרן היה לדעת, אילו ספרים הביא עמו החתן מהונגריה. שפך את שני השקים על השלחן ובדק את הספרים, אחד לאחד. לפתע גילה את הספר הקדוש ״ליקוטי מוהר״ן״, פנה לחתן הצעיר: ״את הספר הזה תן לי. יכול אתה לבחור לך איזה ספר שתרצה מתיבת הספרים שלי, במקומו. אכן, רבי נחמן ברסלבר היה אדם גדול מאד, אך זה אינו בשבילך״ — אמר משום־מה.

בגלל כבודו של החותן, נתן לו את הספר, ובחר לו ספר נדיר מתוך ספריו — תולדות יעקב יוסף דפוס ראשון, כרוך יחד עם ה״ראשון לציון״ של האור החיים הקדוש. אך לא ארכו הימים, ר׳ מיכאל הרמן לא יכול היה להתאפק, וקנה ספר ליקוטי מוהר״ן אחר. את ה״תולדות״, שכיום שווה הון, ביקש לעת זקנתו להעניק לבן משפחתו, כדי שיאמר קדיש אחריו, אך הלה סרב לקחת, וברבות הימים נעלם הספר.

★

בסימטאות העקלקלות של צפת, בימים הרחוקים ההם, חיו יהודים מיוחדים במינם. צדיקים, חסידים, שישבו והגו בתורה, לילות כימים, מבלי ״עולם הזה״ כל עיקר. ביניהם, ר׳ לוזר פרידמן, גיסו של ר׳ מיכאל, שירש את מקום חמיו בשחיטה. בסוף ימיו היה ר׳ אלעזר סגי נהור, וכל יום חמישי מסר בעל פה שיעור על כל ה״אור־החיים״ של פרשת השבוע, בבית־כנסת האר״י הקדוש.

צדקה רבי מאיר בעל הנס
בולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

צפת – מראה כללי

"ביקשתי פעם מסבא שיתאר לי את ימי מגוריו בצפת. סיפר לי, שהתגורר בחדר קטן, מעל חמיו. מיטה אחת היתה שם, בנויה בכותל, כמנהג צפת בשנים קדמוניות, 'ואילו אני, ישנתי על קרשים שהנחתי על גבי 'גאזע קעסטלאך' (ארגזים לנשיאת פחי נפט), אבל החיים היו — א מחיה.' שאלתיו: 'מדוע?' שח לי: 'בהגיע חצות לילה, עלה אלי השוער עם כוס חלב חם, התיישב ליד השולחן, ולמדנו יחד עד אור הבוקר.' הערתי לסבא: 'לבטח היה חמיך צריך להעירך.' אמר לי: 'אני כבר הייתי מחכה לו.' הקשיתי: 'אם כן, למה עזבת את צפת?' השיב: 'לא יכולתי לסבול את רוח הבדיחותא ששררה בצפת'" — — —

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
קהילת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

רציני היה ר׳ מיכאל. מעולם לא שמעוהו שח שיחה בטילה. לא התעניין בדבר וחצי דבר של פוליטיקה. ״שאלתיו פעם,״ אומר הנכד: ״׳שמא עיינת מימיך בעיתון?׳ אמר לי: ׳בחיים שלי, לא. כשנערך משפט דרייפוס, קנו בחורי הישיבה, במשותף, עיתון. השתתפתי גם אני בהוצאות, אך לא הסתכלתי בו אפילו.׳״

והיתה זו אחת ההזדמנויות הבודדות, בהן סיפר על עצמו. מפליא, רבי יוסף חיים זוננפלד, נהג לבקר את ר׳ מיכאל מידי חול המועד, וכששאל על כך ר׳ משה אבלס את ר׳ מיכאל, ענה: ״אולי משום שהייתי א שטיקל ממונה בכולל״...

קרה ובתו של ר׳ מיכאל התגוררה אצלו זמנית, לאחר חתונתה, והעמידה את הקאמוד (ארון־מגירות נמוך, עם ראי גדול), מול הכניסה. כשבא רבי יוסף חיים זוננפלד לבקר, ראה זאת, ענה ואמר במתק־לשון: ״׳מראה׳ בגימטריה ׳גבריאל׳ — וואס טוהט עס ביי מיכאל?...״ (מה לזה אצל מיכאל?)

שתקן גדול היה ר׳ מיכאל. ״היה יהודי מעניין מאד, רציני ביותר, עם עהרליכקייט חזקה. אדם אמיתי. מעצמו לא סיפר כלום. ואילו מאחרים — בלי כל גוזמאות. אמר מה שחשב. לא היה יום שלא דיבר מר׳ דוד׳ל (בידרמן מלעלוב)״ — אומר קרוב משפחתו. לשני גדולים חרד ביותר, כשהזכירם, לרבי דוד בידרמן ולרבי משה בן עמרם, בעל ״ערוגות הבושם״, זכר צדיקים לברכה.

לרבי ר׳ דוד התקרב עוד בצפת. לר׳ שמואל אהרן שזורי היתה גירסה אחרת — שרבי דוד פגשו באקראי בכותל המערבי, ראה כיצד הוא מתפלל, בהשתפכות חרישית, ענה ואמר לאנשיו: ״דעם אינגערישן דארף איך ביי מיר״ (את ההונגרי הזה אני צריך אצלי).

צדקת רבי מאיר בעל הנס
בוכל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

עובדות נפלאות היה מספר ר׳ מיכאל מהרבי ר׳ דוד. במו־עינינו ראינו אצל בן המשפחה, 3 עיני דג, מונחות בקופסת־פח קטנה, אותן נתן רבי דוד לר׳ מיכאל, לפני יותר משמונים שנה, לסגולה.

על נפלאות עיני הדג סיפר לנו אותו בן משפחה: ״את הקופסה הראה לי, ר׳ מיכאל, לראשונה, כשניאות להוציאה מה׳גמ״ח שאפקע׳ (ארונית גמ״ח) שלו ולפותחה לפני.

״הסיפור עם העיניים ארע בתרע״ג בערך, בליל שבת, על שולחנו של ר׳ דוד׳ל. הרבי חילק דגים, ולר׳ מיכאל נתן את עין הדג. טעם קמעא והכניסה לכיסו. למחרת, ביום השבת, חילק הרבי שוב דגים, אך לו נתן רק את העינים — — — בסעודה שלישית, בחושך, שוב אותו הדבר — הרבי בוחר עבורו את עין הדג דוקא. בסך הכל, קיבל באותה שבת 4 עינים.

״לא חלף זמן רב מאותה שבת, ושתי ילדותיו, גיטל בת העשר ואלטע התינוקת, חלו במחלת עינים קשה, שהיתה נפוצה בימים ההם בירושלים, ונוטלת מאור עיניהם של ילדים קטנים (טרכומה?) רח״ל. ר׳ מיכאל רץ לר׳ דוד׳ל, והרבי אומר לו: ׳הרי נתתי לך אז את העינים!׳ (שתים־שתים, כנגד שתי עיניה של כל אחת מהילדות!) מתברר, שהקפטן, בו הכניס את העינים, עבר בינתיים כביסה, ונותר בו רק זוג עינים אחד — — —״

גיטל אמנם הבריאה, אך אלטע נותרה עיוורת לכל ימי חייה ל״ע. ר׳ מיכאל נסע עמה לוינה הבירה, להירפא, אך נלאו הרופאים להשיב לה את ראייתה.

בקופסה הקטנה שהוצגה לנו, מצאנו, לפליאתנו, 3 עינים, וחסידי

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH

לעלוב ביארו לנו את הענין: עין אחת נתן הרבי עבור ר׳ מיכאל עצמו, באומרו: ״זו עבורך.״ ואכן, עד יומו האחרון לא כהתה עינו ולא הרכיב משקפיים — — —

שנים רבות טיפל בבתו אלטע, סגיאת הנהור. רתוקה לבית היתה כל ימי חייה, וכך קלטה קטעי גמרא שלמים, מלימודו של אביה, וידעה לחזור עליהם...

בשנת תש״ט, קיבלה מחלה קשה בגרונה, וביום כ״ו אייר שבקה חיים, בבית ר׳ מיכאל. כשהיתה מוטלת על הקרקע, בר־מינן, ישב ר׳ מיכאל, כשפניו כבושות על מקלו, וייבב בשקט. לפתע הרים פניו ואמר: ״יש בזוהר הקדוש — (שמות צ״ה ע״א) ׳עולמתא שפירתא ולית לה עיינין׳״ — — —

★

בגמ״ח שלו, נהג ר׳ מיכאל, להלוות חצי לירה לאברך, ומנהלי הכולל היו מנכים ללווה עשרה גרוש מכל תמיכה חדשית, ומעבירים לר׳ מיכאל. פעמיים היה לממונה כולל שומרי החומות. אחת מהן היתה בתקופה הקשה של מלחמת העולם הראשונה. את אשתו ושתי ילדותיו הקטנות שלח להונגריה, להחיות את נפשן, אחרי שעשר ילדים מתו עליו, לא עלינו, במגיפות שהשתוללו אז בירושלים.

״שאלתיו: ׳סבא, שמא חיווית פעם דיעה בכולל הונגריה?׳ אמר לי: ׳רק בערב פסח אחד. הכסף לחלוקה בושש להגיע מחוץ לארץ. הכולל גייס, בינתיים, כסף אחר וחילק לבני הכולל. עברו מספר ימים, והכסף מחו״ל הגיע. דרשתי כי יחלקו גם זאת לחברי הכולל. סרב

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

א.

כולל אונגארן.

„כולל שומרי החומות בעד בני עסטרייך אונגארן מעהרן בעהטען".

*) יוצא מהכלל הזה הוא כולל אונגרן שבני הכולל בעצמם ביחרים להם מטונים ועליהם נאמנים ורואי חשבונות בכל שנה.

נוסד בשנת תרכ"ב ע"י הרבנים: מוה"ר נתן יוסף נאלדבערגער ומוה"ר יצחק פראג.

מספר הנפשות: 2521 דמי־נפש לשנה 110—100 פרנק.

בכל שנה תעשה בחירה כללית בשביל מטונים ומנהלים להכולל. השתא נבחרו ע"פ רוב דעות למטונים הרבנים: ר' עמרם ולנשטין, ר' שאול יצחק פרינד ור' מיכאל הערמן. ולנאמנים—הרבנים: ר' משה עקשטין, ר' יחזקאל צוועבנר, ר' זנביל שפיצר ור' שלמה ראטה.

הנשיאים בהו"ל: הרבנים הגדולים מוה"ר עקיבא סופר אב"ד דק"ק פרשבורג ומוה"ר אלעזר לוי אב"ד דק"ק אונגוואר.

בהשבוגה „גחלת־צבי" ישנם 240 בתים לעניים הדרים שם שלש שנים חליפות וגם 2 בתי בנסיות לחסידים ופרושים.

לכולל זה ישנן 3 ישיבות: „חתם סופר", „בתב סופר" ו„בית מאיר".

רבי מיכאל הרמן מוזכר ב"ספר הזכרון הירושלמי" כממונה הכולל

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

אחד הממונים. איימתי שאתפטר. נבהל הלה, הסכים לחלק חלוקה נוספת, ולעניי הכולל היתה הרווחה.'"

מעניין, כשנתן צדקה, העדיף לתת למי "שיש לו השגה בממון", כלשונו, יותר מאשר לעני אחר. "מעולם לא היה חסר לי דבר, ומעולם לא היה לי דבר..." — שח לר' משה אבלס. אף הוא סיפר לו, כי לאחר נישואיו בצפת, היו לו שלש כותנות ושלשה סדינים. באו לאסוף צדקה עבור הכנסת כלה, נתן כתונת אחת וסדין אחד, שהרי בשבילו מספיקים שניים מכל דבר; "למה זה צריך אני יותר?" — אמר — "אחד לשימוש, ואחד להחלפה"...

★

סיפור נפלא מספר לנו נכדו ר' שמואל אשכנזי: "כשעמדה בתי הראשונה להתארס, כבר היה סבא כבן תשעים, זקן וחלש, ואמי טיפלה בו בביתה. רגליו צמתו. פעמים היו נזקקים להובילו על כסא גלגלים לבית הרב ישראל טויסיג, שהתגורר בסמוך, לתפילה. באתי בערב: 'זיידע, אני עושה שידוך הערב.' שאל: 'עם מי?' אמרתי לו, עם ר' אפרים איזק (נינו של רבי דוד בידרמן). החוויר סבא קשות — — — אזל סומקא ואתי חיוורא, וכמו נשתקל מילולו — — — השתוממתי, אך לא יכולתי להציל מילה מפיו. המתנתי. אחר פנה אלי ואמר, כי ברצונו להשתתף באירוסין...

"ניסיתי להניאו, שהרי ידעתי כמה קשה עליו ההליכה, ועוד לעלות את 'ארבעים חסר אחת' המדריגות של ביתי. יתירה מזו — סבא נהג לעלות על יצועו לאחר מעריב, ולקום כשעה לפני חצות הלילה. אבל הוא בשלו: 'מוכרחני להיות אצלך בתנאים.'"

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

נאלצו בני המשפחה לשאת אותו על כסא במעלה המדריגות. רק לאחר השמחה, ניאות לספר את הסיפור הנפלא: "הרבי ר' דוד'ל ביקש פעם להשתדך עמי. חששתי מכך; פחדתי להשתדך עם גדולי עולם. אנשים פשוטים אנחנו" — הסביר לקרובו, המוסיף ומספר, כי גם בבתו האחרת של ר' מיכאל ניסה הרבי להשתדך, אבל שוב שמט עצמו מכך. אמר לו הרבי: "לא יעזור לך דבר — בטרם ביאת גואל צדק, נבוא בקשרי שידוכין" — — —

הבת הראשונה נישאה לבסוף לר' ברוך דייטש. זאת, משום שבשמחת תורה, בעת שרקד ר' מיכאל ריקוד נלהב עם ר' יהודה לייב דייטש, האב, התבטא הרבי, שישב על כסאו ומחא כף־אל־כף: "ראו כמה יפה מרקדים שני המחותנים"...

★

חביב היה על ר' מיכאל הדרוש. ר' זלמן ובר, לעתיד ראש ישיבת פרשבורג, היה עומד לידו שעות, ומשתעשע עמו בדברים נחמדים מזהב ומפנינים. "כמה כרכים היו יכולים למלאות בחידושיו," אמר ר' זלמן. הנכד ר' יעקב, מוסר לנו "ווארט" קצר שלו על מידת הכעס, שחדר ללבו ולא מש ממנו עד היום: "רגזן לא עלתה בידיה אלא רגזנותא" (קידושין מ"א) — יום יום נרשמים מעשיו של אדם למעלה, הטובים והרעים. ידו של האדם בעצמו כותבת את המעשים, כנודע. ברם, באותו יום שבו בא אדם לידי כעס — לא עלתה "בידו" — אין ידו רושמת כלום ממעשיו הטובים — אלא רגזנותא — שבאותו היום כעס ותו לא; כל היתר נמחק כלא היה! הוא עצמו, לא רגז אף פעם, אך שתק ושתק ושתק.

★

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
קרנות רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

רבי שניאור זלמן ובר (מתוך "פארגאנגענע וועלטן" חלק א')

שח לנו ר' חיים מאיר פריד מבני־ברק: "הסבא, ר' מיכאל, נהג לפרש: 'ויחר אף ה' בם וילך' (במדבר י"ב) — אם חרה אפך, התרגזת, הרי ה' שבך הולך לו ח"ו. לפיכך — 'כל הכועס, כאילו עובד עבודה זרה' (מדרש 'לעולם' ביהמ"ד ח"ג), כי אין ה' בקרבו — — — "

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
בולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

בכלל, התגבר ר' מיכאל הרמן על כל דרישות הגוף. איש־שיחנו, ר' חיים מאיר, שהתגורר בביתו במשך שבע שנים, מספר לנו: "פעם חזרתי הביתה בשעה עשר וחצי בערב, והנה סבא כבר הולך עם מגבתו לטבילת שחרית... אמרתי לו: 'סבא, הלא עתה הולכים אנשים לישון'. אמר לי: 'בני, מיום עמדי על דעתי, אם התעוררתי מן השינה, לא התהפכתי על צידי השני, אלא נטלתי את ידי, הורדתי את רגלי על הארץ והלכתי לבית המדרש'" — — —

וארוחתו — חצי עגבניה, עם מעט שירעס (שמן); יותר אין הוא צריך. "ברוך ה', מעולם לא עליתי על יצועי, בלי ארוחת ערב," אמר, "ואם הלכתי פעם לישון בלי אוכל, הרי זה משום שהייתי שבע"... פעם אכל אצל בתו ארוחה בשרית רגילה, אמר: "מזה חמשים שנה לא אכלתי סעודה כזאת."

כל רגע — קודש לה'. "ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו", פירש: "עכשיו, ברגע קטן זה, ניתן להתקרב יותר לעבודת השי"ת" — — — נכנס אצלו נכד — "בוא, וקרא אתי קטע 'פלא יועץ'", זה הספר הנעים שלא סר מעל שולחנו ותמיד הגה בו, כמו גם ה"ערוגות הבושם", החיבור היקר של רבו, וה"הכנה דרבה" — צוואת רבו, שבהם למד דבר יום ביומו. ועל ידם — "שערי ציון", ספר התפילות לכל זמן ומעשה, שאף הוא מונח על שולחנו תמיד.

דברי חולין כמעט ולא ניתן לדבר עם ר' מיכאל; כל הזמן שופעים מפיו רק חידושים וסיפורים מאלפים. על כל מאורע היה לו סיפור מצדיקים, או מאמר מפיהם. "עכשיו אני רואה את האמת הגדולה שבכל סיפור שסיפר," אומרת לנו נכדתו, חנה פריד. "כשהיה בא סבא לשבות אצלנו," אומר אחיה, ר' יעקב קולסקי, "כבר ידעתי, כי בשולחן זה לא יוכלו לדבר דברים של מה בכך..."

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

עוד בבחרותו, בקליינוורדיין, נהג לטבול בנהר מדי בוקר, ובחורף — שיבר קרח מעל הנהר הקפוא, ירד וטיהר עצמו. אביו, ר' דוד דוב (נפטר כ' חשון תרנ"א), שמר על קדושת בנו מיכאל, וכשחזר מן הישיבה, בימי בין הזמנים, הורה לו לנסוע לאחותו בכפר, ולא אליו הביתה, בעיר הגדולה בודפשט, שם התגורר באחרית ימיו, באומרו: "'פשט' (בהונגרית) פירושו: צבוע בצבעים; אפשר ח"ו 'להיצבע' מביקור בעיר מודרנית זו." ראש הישיבה, בעל ה"ערוגות הבושם", גם אם טרם התקרב אז לחסידות, יקד בשלהבת אש קודש, והשפיע מאד על דמותו של ר' מיכאל. "הרבי, חבש אז עדיין צילינדר," סיפר ר' מיכאל, "ככל רבני אשכנז, אבל כשלמד מוסר, ניתזו גיצים ממצחו."

העיר בודפשט – מראה כללי

צדקת רבי מאיר בעל הנס
בולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

רבי דוד דב הרמן, אביו של רבי מיכאל

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
צדקה רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

מהרי"ץ דושינסקיא, חוזר בלבוש חג מהכותל המערבי

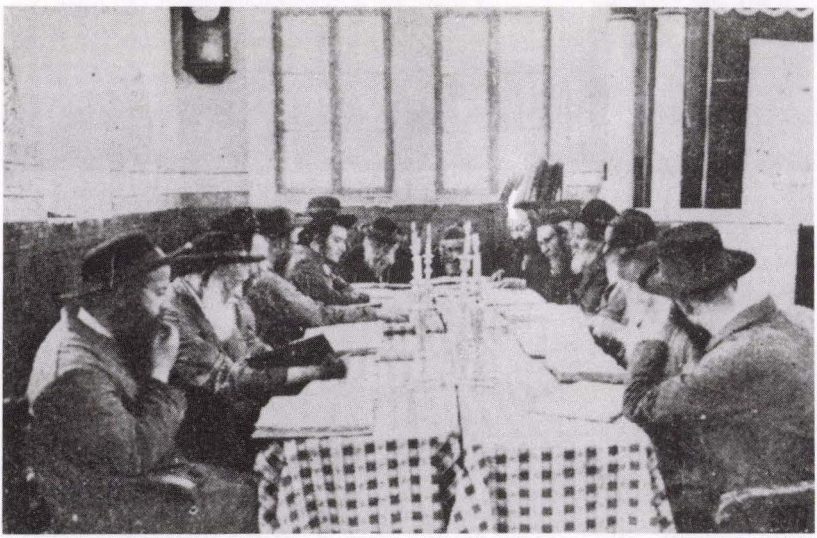
חברו מנוער היה רבי יוסף צבי דושינסקיא, רבה של ירושלים. ר' מיכאל היה קצת מבוגר הימנו, אבל סיפר בהתפעלות, על הרב, כבחור בן שבע עשרה, כיצד התפלל אז בהתלהבות; סטנדר מיוחד לו לתפילה, ולכשקם ממקומו — הריצפה רטובה מדמעותיו.

קשור היה ר' מיכאל מאד לתהלים של שנתן לו בנעוריו, רבו האחר, רבי יהודה גרינוולד מצעהלים. אבל מן הסידורים הקטנים, לא נחה דעתו; תמיד התפלל מתוך סידור גדול דוקא. אפילו "בורא נפשות" קרא מתוך הסידור. לכל יום־טוב קנה לו סידור חדש.

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

"שאלתיו, מדוע קונה הוא סידורים חדשים, לעתים כה תכופות. השיב לי: 'כשקונים סידור חדש, מתפללים טוב יותר במשך תקופה. וכלום אין כדאי להתפלל בחשק, לפחות זמן קצר'" — אומר ר' משה.

ש"ס היה לו בבית — גמרא אחת גדולה, גמרא אחת קטנה, מכל מיני דפוסים והוצאות. "ש"ס זה נקרע מבלי שאלמד בו," אמר לנכדו, ברוב ענווה. את הש"ס רכש משום מעשה שהיה: כשחיתן את בתו גיטל, אמר לו רבי דוד'ל בידרמן: "מעכל, שיהיה לך שכל — בעל־שמחה, יכול לקנות לו דברים הרבה, בעקבות השפע היורד לו מן השמים." הלך וקנה... ש"ס. כששאלו רבי דוד, מה קנה, והשיב שקנה ש"ס, נענה הרבי בתמהון: "ש"ס בלבד?! גם בנין היית יכול לרכוש!"

ר' מיכאל הרמן בראש שולחן לומדי משניות לעילוי נשמות נדיבי הכולל

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

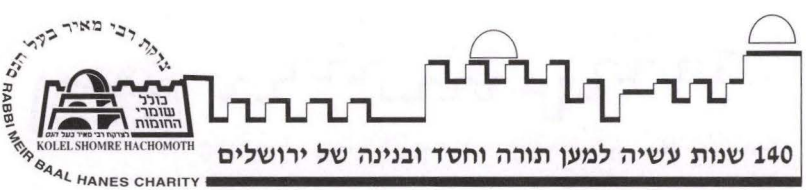
ככל אנשיו של הרבי ר׳ דוד׳ל, הקפיד גם ר׳ מיכאל ללמוד, בכל שבוע, את כל האור החיים הקדוש שעל הפרשה, וכמו כן, הרבה משניות. אף הוא, כאנשיו היותר קרובים של הרבי, לבש גרביים לבנים גם בימות החול, ו״שלשת רבעי״ נעלים. אך קפטנו — חידוש, עשוי הוא בד ״קורט״ זול, של חלאטים.

בשבתות ישב במשך שעות וקרא ״תיקוני זוהר״. עוד בהיותו אברך, כאשר על שולחן השבת ארע לו מאורע מצער, שהסב לו עגמת־נפש מרובה, השקיע עצמו בלימוד הזוהר הקדוש, והפליג בו עד כדי שאיחר לבוא אל שולחנו של הרבי ר׳ דוד׳ל. בבואו, התחייך הרבי: ״מעכל האט היינט געהאט ׳זויערס׳ ביים טיש״ (למיכאל היו היום על שולחנו, חמוצים — זויערס, זוהר׳ס, לשון נופל על לשון)...

★

״הגיעה״ אליו הודעה, שיש עבורו חבילה בבית הדואר הראשי בירושלים, קם ויצא לכיוון המקום. עד מהרה הוברר לו, שאינו מתמצא כלל ברחובות העיר, ותועה בדרכו. ביקש מאחד העוברים והשבים, שיראה לו, היכן המקום. הלה הסתכל בו כלא מאמין, ושאלו, כמה שנים כבר הוא מתגורר בירושלים. לשמע תשובתו של ר׳ מיכאל: ׳חמשים שנה׳, קצף עליו האיש והוכיחו: ׳איך יתכן שעדיין לא ידע ויכיר בשבילי העיר?׳ לא נצטננה רוחו, עד שגער בו: ׳בוש והכלם!׳ ׳אכן מתבייש אנוכי,׳ ענה ר׳ מיכאל בענוות־חן; ׳כדאי להתבייש, יש בכך תועלת למחילת עוונות׳״ (״אור הגנוז״ ו׳, ר׳ יאיר וינשטוק).

כשהיו מדברים על עניני כבוד, מגחך היה, תוך שהוא מספר על

אותו שכיב מרע, שביקש כי ישבחוהו לאחר מותו... החלו הנוכחים אומרים לו: "אכן, נספוד לך: 'מצוה זו עשית, עבירה זו לא עשית'" — תוך שהם מתאמצים ומוצאים את מעט המעשים הטובים שעשה, ואת קצת המעשים הרעים שלא עשה... אבל עד מהרה נשתתקו. המשיך האיש בעצמו: "ו...כרוב לא אכלתי"... (מחשש תולעים)

"לבטח אין זה לרצונו של סבא, לפרסם מעשיו בדפוס", חוששת נכדתו, מרת פריד, שאמנם מקמצת מאד בתיאורים על סבא ר' מיכאל וסבתא דבורה. אך על כורחה אנו מוציאים ממנה פרטים חשובים, יקרים מפז:

כל חתן וכלה עניים, היו מקבלים מסבתא דבורה טלית ושמלה שחורה ל"שוהל פיהרן" (הולכת הכלה לבית הכנסת, בשבת הראשונה שלאחר החתונה). משלמת היתה סבתא לר' נחום רוט, עבור הטלית שיקח החתן בחנותו, ולר' יוסף שוורץ — בעל חנות בדים מול שער בתי הונגרים — עבור הבד השחור, אותו תעביר לאחת מנכדותיה או שכנותיה היודעת את מלאכת התפירה.

יומם ולילה הלכה דבורה'לע לאסוף כספים לצדקה. לקראת ראש חודש צררה צרורות של מטבעות ושלחה למשפחות עניות — עבור "מלומדות" — תשלום שכר־לימוד לתלמוד־תורה. "שולחת היתה אותי, סבתא, עם קדירה, לאמריקאית אחת שבישלה אוכל — כדי להעביר לפלונית, חולת נפש, החוסה בהכנסת האורחים של מאה שערים. מאד פחדתי מאשה זו... אך נאלצתי להמתין עד שתגמור לאכול, כדי להחזיר את הכלים."

סיפרה בתה גיטל, אשת ר' שמעון קולסקי, כי פעם רצו מנהלי כולל הונגריה להוציא אשה אלמנה מדירתה, לאחר שכלו שלושת

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

שנות מגוריה בבית — כתקנת הכולל. נטלה דבורה את מפתחות הכולל מידי ר׳ מיכאל, שהיה אז ממונה, ולא החזירתם לו, עד שהבטיח לעשות צעד חריג, לבל יוציאוה מן הדירה.

ר׳ מיכאל עצמו סיפר לאחר מותה, בהצביעו על ה״קאנאפע״ (ספה) שבבית: ״כאן ערכה מאה וחמשים חלות, מדי שבוע. כמה פעמים קמה משנתה, בליל חמישי, כדי לחזור וללוש את הבצק, שיתפח ויעלה יפה. עם בוקר, העבירה את העיסות הקלועות ליצחק, האופה של בתי הונגרים, ולאחר מכן, מחלקת לכל נזקק. היה לה גם הסכם עם בעל מאפיית הויזמן, לחלוקת לחם חנם. היא חילקה ׳תלושים׳, והמשפחות הלכו למאפייה לקחת ככרות.״

אין היא צריכה לעצמה ולא כלום, ״כן, רק בגד חדש לראש השנה,״ נזכרת הנכדה, החוזרת ומזכירה לנו כל הזמן: ״אנשים פשוטים היו, נישט געמאכט פון זיך (לא ׳עשו׳ מעצמם). בערבי חג היה סבא הולך לכמה וכמה אלמנות, לאחל להן: ׳גוט יום־טוב׳.״

וכמה חתונות של יתומות נערכו בבית הקטן של ר׳ מיכאל ודבורה׳לע. יותר מבכל בית אחר בבתי הונגרים, היו שבורות הבלאטות בביתם — מרוב ריקודים שרקדו כאן... את כל האוכל בישלה דבורה בעצמה. בעת החתונה, עמדה על המשמר, שלא תארע ח״ו כל תערובת אנשים ונשים בלוגאן (הול) הצר או במטבחון.

כשהלכה ברחוב ושמה לבה לפלונית שאיננה לובשת בצניעות, מיד העירה לה בכל תוקף, והיו בנות ירושלים חוששות ממנה... ודברה התקבל על הלב. היה לה ״מענה־לשון״ צפתי, ואם היה צריך לפעול פעולה לצדקה או לאידישקייט — אין טובה מדבורה׳לע. הכל

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

גם צריכים לה, שהרי לקראת יום הכביסה, מזמינים אצלה פרימוסים, וקעסאלאך (דוודים להרתחת כבסים), חבלים וקורות.

יחד עם אלטע לדרברג (גבאית צדקה מפורסמת, אשת ר׳ לייזר, שעל מצבתו חקוק, כי למד ארבעת אלפים פעם, מסכתות ביצה וראש השנה!), ערכה התרמה גדולה, שבוע אחד בשנה, עבור ״עזר־יולדות״; הן שלחו בנות לבתים, וכל נותן צדקה קיבל תג של כבוד, להדביק על דש בגדו.

ר׳ אפרים זלמן הלפרין, שיסד את ״טהרת המשפחה״, נסתייע בה רבות, בהחדרת רעיון הטהרה בקרב הנחשלים בעם.

אבל שיא פעילותה היה, ל״ג בעומר במירון. כל השנה דאגה לאסוף פכים לשתיה (שנים הרבה בטרם עידן החד־פעמי...), מסרתם לפחח (אחיו של חכם מנשה) הסמוך למאפיה של לייבאלע, שילחים להם ידיות.

תיכף באסרו־חג פסח, החלה לארוז בשקים את כלי השתיה והבישול, עבור מירון. את הפרימוסים שלחה על ידי חיים אטיק, ישירות למירון. שבוע אחרי פסח, כבר נסעה לקבר רבי שמעון בר יוחאי, כדי להכין את המקום לבאים.

עד חג השבועות שהתה דבורה בגליל. מעט היתה אצל אחותה חנ׳טשע, בצפת, ומעט — בטבריה, על קבר רבי מאיר בעל הנס. כשחזרה, היתה אומרת: ״אי״ה, לשנה הבאה יבוא ר׳ שמעון אלינו.״

על כל יום חדש שבא לעולם, נהגה לומר: ״עוד יום קרוב יותר למשיח.״ תדיר התפלאה על פלונית צדקנית, שמתה זה מכבר, ושם

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
קופת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH

בעולם האמת עוברת היא בשתיקה על שלא נגאלנו עדיין; "ווס שוואגט זי דארט?", טענה בניב צפתי.

★

לפני שנים רבות, כשעוד נסעו בעגלה וסוסים למירון, חלתה דבורה אנושות, לאחר פסח, בדלקת ריאות, עם חום גבוה. היא התעקשה לנסוע ויהי מה. הלך ר' מיכאל לרבי ר' מוטל'ה מרחמסטריבקה, לשאול בעצתו. אמר, אם רצונה חזק כל כך — שתלבש בגדים חמים ותסע. "כל עוד היא תיסע למירון בל"ג בעומר," אמר הרבי, "לא יאונה לה כל רע."

הציעו לה מצעות בעגלה, ויצאה למסעה. מוטלת היתה כל הדרך על הכסתות, חסרת־אונים. ופלא — בבואה למירון, ירדה מן העגלה, הדליקה נרות והחלה לעסוק בבישול הקפה והסוכר, כאילו לא קרה דבר. היא הבריאה לחלוטין.

מלחמת תש"ח. כל הדרכים בסכנה של ממש. אין מוציאים את האף מהבית. דבורה'לע אינה מוותרת על מירון. היא הולכת בתוך האש ל"אגד", לשאול על... אוטובוס למירון. שם לועגים לה. היא הולכת למחנה "שנלר", למפקדים, לבקשם שיעמידו לרשותה... רכב משוריין, והם דוחים אותה בלך ושוב.

משראתה שאין סיכוי לנסיעה, התאכזבה עמוקות ופלטה מפיה: "בלי ל"ג בעומר אצל רבי שמעון, חיי אינם חיים" — — —

אותה שנה, ל"ג בעומר ביום חמישי היה. ביום שישי, י"ט באייר, תחת מטר פגזים, באה אל בתה גיטל, במקלט, וביקשה מעט מרק,

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
בוכל עומדי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

עבור אשה אחת במאה שערים שאין לה מה לאכול. לקחה עמה סיר "יושקע", ושמה פעמיה לכיוון השוק. בדרך ראתה יהודי צפתי, ליהמן שמו, בעל חנות במאה שערים, הזהירתו לבל ילך ברחוב... שאל אותה: "ומדוע את הולכת ברחוב?" השיבה, כי חייבת היא להביא אוכל לאשה מסכנה.

הלה הלך לכיוון בתי־ורנר, ונהרג מפגז שנפל על בית הכנסת אושפיצין. דבורה נכנסה לשוק של מאה שערים, ופגז נוסף נחת בסמוך לה — — — נפצעה קשות ואיבדה את הכרתה ל"ע — — — שכנים שנחפזו להצילה, נאלצו להוריד דלת מחנות, כדי להובילה לבית החולים.

בבית החולים האנגלי, שכבה בין חיים למוות עד לפנות ערב. עם הדלקת הנרות יצאה נשמתה. במכתב, מעין צוואה, שהשאירה, אותו כתבה עוד בשנת תרצ"ו, אנו מוצאים, קריאה מתוך הלב, לצאצאיה: שיתארו להם, שאמם המתה נמצאת במצוקה גדולה ובעינויים קשים ביותר, וצריך להצילה מידי מעניה. "בידכם, ילדים, להציל את אמכם — על ידי משניות, קדיש, מצוות ומעשים טובים, ככל שתוכלו" — — —

★

ר' מיכאל עוד האריך ימים הרבה, אחריה. בשבת קודש פרשת בא, שנת תשכ"ב, בא אליו ר' משה אבלס, קרוב משפחתו, לשאול בשלומו. אמר לו לתמהונו הגדול: "מיטוואך גיי איך" (ביום רביעי אני הולך) — — — אחר דיבר על אחיותיו הצדקניות, ש...ביקרו אותו היום — — —

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

ר׳ מיכאל הרמן, לעת זקנתו,
על יד ביתו שבבתי הונגרים

ר׳ משה לא הבין את פשרם של הדברים, עד שביום רביעי, י״ב שבט, התבהר לו הכל. ר׳ מיכאל שבק חיים לכל חי, בדיוק באותו היום לשבוע זה.

מבית גנזיו ראינו פתק, מפתיע, ואנו מעתיקים: ״בע״ה. אמרתי, שאתן חצי מתורתי לזוגתי דבורה שתי׳. השם ב״ה ישלח לנו ברכה חיים ושלו׳ עד עולם, מעולם ועד עולם א״ס. מיכאל.״

★

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
לצדקה רבי מאיר בעל הנס
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

גיבור הכוח הירושלמי

על דפי הגבורה הירושלמיים, רשום שמו של גיבור רב־תהילה, לא גיבור בגוף אלא גיבור ברוח, שלולא הוא ומתי מספר דוגמתו, מי יודע אילו פנים היו היום לכל תלמודי התורה והישיבות בארץ — — —

ר׳ אברהם אהרן הלוי פראג.

רבי אברהם אהרן פראג

צדקה רבי מאיר בעל הנס

בוכל שומרי החומות

KOLEL SHOMRE HACHOMOTH

RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

איש צנום וחולני, צנוע ועני עד להבהיל, אך תלמיד חכם מופלג, וגדולים בירושלים יוצאים ונכנסים אצלו.

רבים מטובי העיר שהיו צעירים בזמנו, גדלו על דמותו וקיבלו הימנו את השראת חייהם. משהיו מזכירים את שמו בפניהם, היו נרעדים, כמו רבי דוד יונגרייז, רבי מרדכי פרנקל, רבי יצחק אריאלי ועוד.

רבי דוד יונגרייז בישיבת המתמידים, בתי הונגרים

בעל לב רך ורגש עמוק היה ר׳ אברהם אהרן, אך איתן עד כדי כך ברוחו, שהיה הוא זה שהכריע אולי יותר מכל, את הכף, במאבק המר עם חיים ויצמן, שבא לכבוש את המלכה, את החינוך הטהור, בתוככי ירושלים.

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
כולל שומרי החומות

בסערת הימים הקשים שלאחר מלחמת העולם הראשונה, כאשר האנגלים עדיין כובשים חלקים מארץ ישראל, כבר החלה תכנית כיבוש מסוג אחר ומכיוון אחר: כיבוש רוחני, מצד הציונים, של המבצר החרדי.

"המבצר החרדי היה אז נוח להכבש, תושבי ירושלים היו שבורים ונדכאים מאימי שנות המלחמה, סדרי החיים הציבוריים היו הרוסים, מוסדות התורה והחסד היו מדולדלים מחוסר קשר עם הגולה, הרעב היה נורא, היוקר האמיר" — מתאר את המצב ר' משה בלוי, המנהיג הדגול.

בקול רעש גדול בא ויצמן לארץ ישראל. פירסום רב עשה למסעו, כאילו בא להציל כאן את המוסדות הממוטטים... יהודי אמריקה הזילו זהב לכיסו של "שליח המצוה" כביכול...

עשרות אלפי לירות — הון עתק בימים ההם — צילצלו בכיסו, עת בא לתבוע מיהודי ירושלים להכניס במערכת החינוך "תיקונים" כאלה שהיו יכולים לגרום בכיה לדורות.

"לפני ד"ר ויצמן וכת דיליה הלך הכרוז: 'אם תאבו ושמעתם, טוב הארץ תאכלו; ואם תמאנו ומריתם — ברעב תגוועו!'... הנסיון של היהדות החרדית היה קשה מאד. מנהלים ראו לפניהם שתי דרכים: אחת של חיים מתוקים שלא ראו מימיהם, ואחת של עוני וסבל נורא" — כותב ר' משה, מהיותו מעורב אישית במערכה.

רבי חיים זוננפלד ניצח על המערכה — לא להכנע!

אך מקוצר רוח ומעבודה קשה, מי שמע אל משה? מי יכל לשמוע לו באותה עת נוראה, לאחר שרק מחצית האוכלוסיה הירושלמית

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

שרדה מן הרעב ומן המגיפות, כשגם על ראשה של זו האחרונה מתהפכת החרב, ומדי יום מתים עדיין ילדים, אלמנות, זקנים וחלשים? ויצמן, שנתקל בהתנגדות, היה מוכן לצמצם את דרישותיו לדרישה אחת קטנה: ששפת ההוראה תהיה עברית, ומשלא נתקבלה דעתו, היה מוכן שלפחות יכירו מוסדות התורה עקרונית בשפה העברית כשפת הוראה, ובתנאי שתעובד תכנית לימודים רחבה יותר עבור בני הישיבות הבוגרים. היו אסיפות מאסיפות שונות בקרב הרבנים והמנהלים, עם או בלי חיים ויצמן, כאשר היחידי הנחרץ ביותר, לבלי לוותר כמלוא נימה, היה כמובן רבי חיים זוננפלד.

ויצמן לא אמר נואש, הפעם כיוון את נשקו אל לב הבעיה, אל הנפגעים העיקריים מן המצב, המלמדים והמחנכים עצמם, העטופים ברעב.

לאסיפה גדולה שקרא ויצמן בתלמוד תורה "עץ חיים" במחנה יהודה, באו כל מנהלי ופקידי הישיבות וזקני המלמדים. "נאם ד"ר ויצמן, נאמו גם רבנים, נשמעו גם דברי חנף לד"ר ויצמן ולשפה העברית. פני ד"ר ויצמן צהלו, האסיפה בחרה בועדה מצומצמת שלידה נמסרה ההכרעה; היא הורכבה ממנהלים ומלמדים."

והנה התרחשה הדראמה ההיסטורית, הרשומה על דפי הגבורה הירושלמיים: ר' אברהם אהרן פראג — העני המרוד, למוד הסבל, ששימש אז כר"מ ובוחן ראשי בת"ת שומרי החומות — קם באומץ רוח, ובכמה משפטים חדים הכריע את המערכה — — —

"עוד מטרטרים באזני הדברים שיצאו אז מאת המנוח הרה"ג ר' אברהם אהרן פראג ז"ל" — כותב ר' משה בלוי — "'ברעב נגווע, אנו

קרקת רבי מאיר בעל הנס
בולל שומרי החומות
לזכרון רבי מאיר בעל הנס בשם לשם
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

וטפנו, ואת מבצרי התורה לא נמסור! לא נפתח לאחרים פתח אפילו כחודו של מחט!״ — — — (עמודא דנהורא עמו׳ מ״ב).

★

בתוך שורת הבתים הראשונה של בתי הונגרים, בחצר שמתחת בתי ר׳ נחום ראטה, בדירה הרביעית, ליד ר׳ אורי כהן, יושב ר׳ אברהם אהרן פראג מוטה על ״רמב״ם״. ראשו, הכבד עליו מרוב יגיעה, עטוף ברטיה רטובה. כאשר ברגלו הוא מנענע עריסה, בעוד ידו אחת מחזיקה תינוק או תינוקת, וידו האחרת — ציפורן טבולה בדיו, בה הוא כותב חידושים על שולי הספר, ומאחורי קבלות ואישורים מבית הכנסת, מחוסר ניר לכתיבה...

משמאל – בית כנסת הפרושים בבתי הונגרים

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

חכם מחוכם הוא ר׳ אברהם אהרן פראג. כל הזמן נכנסים ויוצאים אצלו אנשים, ולא אנשים סתם, אלא גדולים וחשובים, כמו רבי גרשון לפידות, שתורתם בתוך מעיהם, כדי לשמוע לקח מפיו. על כן אין פלא, שגם ר׳ ישעיה וינוגרר, ראש ישיבת "עטור רבנים" בעץ חיים וגם ר׳ ברוך מרדכי אטינגר, המלמד הנודע ממאה־שערים, תיארו את אותו התיאור, על העריסה ועל הרטיה, ובשינויים קטנים.

עבור טובי האברכים בירושלים, היה משמש ר׳ אברהם אהרן פראג דוגמה אמיתית לתלמיד חכם מובהק, ירא ושלם. ר׳ מנחם מרדכי פרנקל, שהיה גאון ומתמיד, וחיבר ספרים הרבה ברוב חריפות, היה אומר: "בצעירותינו היינו מסתכלים על ר׳ אברהם אהרן מלמטה כלפי מעלה"...

ר׳ אהרן ויסנשטרן — אחיהם של ר׳ אלקנה, ר׳ דוד וכו׳, בקי גדול בתורה ובעל זכרון מדהים — בכה בכל מילה ומילה, כאשר סיפר את הסיפור הבא, בשעת ימי האבל על ר׳ שמעון פראג, בנו של ר׳ אברהם אהרן:

בהיותי בחור צעיר, הלכתי אחר ר׳ אברהם אהרן לבית הכנסת במנחה של שבת. הלכו אחריו כעשרה אנשים. לפתע שאלוהו דבר מה, והוא החל חוכך בדעתו כמהרהר מה להשיב. קפצתי אני ואמרתי: הרי זה תוספות מפורש במסכת בבא בתרא!... לא תפסתי איזה עוול עשיתי, כאשר הוריתי הלכה בפניו.

— בחור׳ל, כלום יכול אתה להראות לי היכן במסכת בבא בתרא כתוב הדבר? — הגיב ר׳ אברהם אהרן.

— כן, בודאי — הגבתי.

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

האחים רבי אלקנה ור' יוסף דוד ווייסנשטרן

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
הצדקה רבי מאיר בעל הנס
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

נכנסתי לבית הכנסת, התחלתי לדפדף ולדפדף... עברתי שוב ושוב על כל סוגיה אפשרית, ולא מצאתי את "התוספות המפורש".

במוצאי שבת התהפכתי על מיטתי מרוב מבוכה, שכן ידעתי ברורות שתוספות מפורש הוא... למחרת, ביום א', חיפשתי שוב; כמעט עברתי על כל שורה מן המסכת, ולאכזבתי הרבה לא נמצא המאמר.

נואשתי מלחפש. עברו שנים, ואני במושבה אחת, הרחק מירושלים (כמדומה יבנאל), משמש בתור מלמד דרדקי. יום חורף סגריר, מישהו מחזיק כתב־עת, ואני מבחין בכותרת: הרה"ג ר' אברהם אהרן פראג איננו — — —

כשאני נרעש כולי מן המכה שנחתה עלי, אני נכנס לבית הכנסת להתפלל מנחה. פותח מסכת בבא בתרא, ומיד מוצא אני את המאמר שכה חיפשתי זה שנים — — —

אכן, הצדק היה עמי, יש גמרא מפורשת כזו, אך לא צדקתי כאשר הוריתי הלכה בפני רבי, ומן השמים העלימו ממני הלכה עד יום מותו של הרב — הפטיר ר' אהרן ויסנשטרן.

★

בעל תפילה ובעל קריאה קבוע היה ר' אברהם אהרן פראג בבית הכנסת "החורבה" שבעיר העתיקה. האח, איזו מתיקות היתה בתפילתו ובקריאתו! וזאת על אף שהיה כה חולני ונזקק לסירוגין לישב על הכסא המזומן לפניו.

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

בתי הכנסת "החורבה" ו"ניסן בק" בעיר העתיקה

משתפכת עד בלי לתאר היתה ה"עבודה" שלו לפני התיבה ביום כיפור. פניו היו מכוסות בטליתו לגמרי, והגיד את כל הפיוטים הארוכים בעל פה, מבלי להסתכל במחזור. חוש נגינתו המובהק ולבו העובר על גדותיו, היו מושכים רבים רבים אל החורבה כדי לשמוע אל הרינה ואל התפילה.

לא פחות "לב" היה משקיע בקריאת התורה. מחוץ לדקדוק הרב שלו באותיות ובטעמים, היה כאילו פורץ נחשול של רגשות מפיו כל אימת שהכתובים תאמו זאת.

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

ר׳ חיים יוד׳ל יעקובזון, המלמד הירא והחרד הבלתי נשכח מ״עץ חיים״, היה אומר לנכד ר׳ אברהם אהרן, אף הוא שמו ר׳ אברהם אהרן, יבלח״ט, מותיקי המחנכים בירושלים: ״אם ישנו פסוק בתורה שאני קורא ברגש, הרי זה משום שאני קורא זאת כמו הסבא שלך.״

ר׳ פנחס דוד קליין, היה מתלמידיו של אהרן. חכמתו היתה לשם דבר. התייתם בילדותו, והרבה תורה ויראה קנה אצל ר׳ אברהם אהרן, וכשהיה קורא ב״פרושים״ של בתי הונגרים את ההפטרה, והיא היתה מצליחה לו כדבעי, היה אומר: ״זאת משום שכיוונתי לקריאתו של ר׳ אברהם אהרן.״

״שליימקה שמש״, ר׳ שלמה פריימן, שמש החורבה, סיפר לנכד

ר׳ פנחס דוד קליין בעבודתו בכולל, יושב משמאל

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
כולל שומרי החומות
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
צדקה רבי מאיר בעל הנס

הנ״ל, סיפור מפליא, המראה שגם אדם רחוק מאד מאד מן היהדות, גוי ממש, לא יכל להתאפק מלשמוע ולהתרגש מתפילתו של, להבדיל אלף הבדלות, ר׳ אברהם אהרן פראג:

פעם ביום כיפור, סבך ר׳ אברהם אהרן עומד ליד העמוד ומתפלל בדביקות רבה, והנה אני מבחין בערבי העומד לידו... ניגשתי אליו ושאלתיו למעשיו כאן בבית הכנסת. אמר לי בערבית: חש אני באיש זה כי מתפלל הוא באמת לה׳ ומוכרח אני לבוא ולהקשיב לתפילתו...

★

ר׳ ראובן שלמה יונגרייז, לא מצא מלמד פרטי מתאים לבנו דוד, מי שהיה לימים ראב״ד העדה החרדית, מאשר ר׳ אברהם אהרן פראג.

מימין לשמאל: רבי ראובן שלמה יונגרייז, רבי יצחק ירוחם דיסקין, רבי יוסף חיים זוננפלד ורבי משה לייב ברנשטיין

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

הגאון הצדיק רבי דוד יונגרייז, חבר בי"ד"צ העדה החרדית

בכתבי ידו שטרם נדפסו אנו מוצאים: "שאלני היניק והחכים טובא, הבחור ר' דוד יונגרייז" (נרות אהרן, הלכות סנהדרין).

כבוד ויראה רבה רחש רבי דוד יונגרייז כל ימיו לר' אברהם אהרן. מענינת היא עדותו של הנכד, ראש כולל שומרי החומות, ר' משה מאיר פראג:

"כשהבאתי לרבי דוד זצ"ל את הספר שחיבר זקני בצעירותו על הגדה של פסח, 'תבלין למצוה', אותו הדפסתי שנית, לא קיבל מיד

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

את הספר, אלא נכנס לרגע קט לחדר הסמוך ולבש מעיל, ורק לאחר מכן קיבלו, באמרו: 'עתה כאשר לבוש אני במעיל, אוכל לקבל את ספרו של רבנו' — — —

"רבי דוד יונגרייז סיפר אז, שלמעשה כבר היה לו את הספר, שכן בשנת תר"ע, כאשר הוציא זקני את הספר לאור, נתן לר' ראובן שלמה שני עותקים, שעל אחד מהם כתב: 'אחד לו ואחד לדוד' — כלשון הגמרא בסנהדרין ל"ח ע"ב... אלא שהספר אבד לו עם שאר ספריו, כאשר נפל ביתו, יחד עם כל העיר העתיקה, תחת הכיבוש הירדני, בשנת תש"ח."

חידושים נפלאים רשם ר' אברהם אהרן פראג על גליונות ספריו. חמשת החלקים "נרות אהרן", מתוך י"ד החלקים, שיצאו בינתים לאור, נאספו מחידושיו על גליונות הרמב"ם, והינם אך דוגמה חלקית לבקיאותו הגדולה וחריפותו העצומה. ברבים מחידושיו על הרמב"ם כיוון לחידושי ה"מרכבת המשנה", וה"אור שמח", אף על פי שלא ראה את חידושיהם מימיו.

★

הענוות הנוראה של ר' אברהם אהרן משתקפת בעצב רב מתוך כתביו, עד כדי גרימת דמעות לקורא. אך הוא לא סיפר זאת כדי להביע עצבון, אלא כדי לספר גבורות ה', כיצד הושיעו תמיד, ובשעות הקשות ביותר.

בכתב יד אחד שהומצא לנו, הוא מתאר, לזכרון לצאצאיו, ערב סוכות אחד: "ביתי ריקם, אפילו מאסוך שמן זית ושמן שומשומין... נשאר אצלי עשירית אחת ("א צענערל", מטבע תורכית קטנה —

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
בולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

נ.ב.א.) ואני דואג לצרכי יום טוב של סוכות... שלא נשאר להכין רק ליום א' בשבת הבא... והנה לקחתי את העשירית האחרונה ואמרתי לבני ביתי: מי יתן ויהיה לי עוד עשירית אחת למעלה עשן. בעודי מדבר, והנה שמש ביהמ"ד אשר התפללתי בו בימים הנוראים..."

השמש, שדחה אותו עד עתה, בטענות שאין כסף בקופת בית המדרש, בא בדיוק עתה, ברגע של מבוכה גדולה כל כך, לשלם לר' אברהם אהרן עבור תפילתו בימים הנוראים לפני התיבה בחורבת רבי יהודה החסיד.

השמחה היתה גדולה בבית "ואמרתי במעמד כולכם, בית הלוי ברכו את ה'!... ואתם, בני, עוררו בזכרונכם את צורת היום הזה וברכו תמיד את ה'."

בכתב יד אחר הוא מספר, כיצד היסס ימים רבים, איך לפנות לחברה־קדישא הירושלמית, כדי לבקש עזרה להכנסת כלה. לבסוף כתב מכתב, מבלי שישלחהו...

היה זה סמוך מאד לשבת פרשת אמור תרס"ו, וביום ראשון כבר היתה צריכה להתקיים ישיבת ועד בחברה־קדישא. "ובכן, השבת בא עלינו לטובה והמכתב נשאר אצלי. יום השבת האיר ובא לארץ ולדרים עליה, ואני כדרכי הלכתי העירה עם מכאובי אשר ידעתים ל"ע, ב"ה, קראתי בתורה בעמל רב ובזיעת אף, ובין גברא לגברא ישבתי מרוב עמל ויגיעה שהוגעתני הפרשה (היה אז בן שלושים וחמש! — נ.ב.א.).

"בשבת ההוא היה הגבאי ר"א (?) חולה ל"ע, ויעלה הבימה רי"א חרל"פ. אחר קריאת התורה, כרדת הספר מעל הבימה, הטני אליו

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

רי"א, ויאמר: יבא אחר שבת, הוא או שלוחו, ויקבל עזר הכנסת כלה מהחברה־קדישא — — — התרגשתי בקרבי, ואתפלל מוסף במעט חמימות יתר מאשר הייתי מועד להתפלל מבלעדי זה.

"אחר התפילה, כבואי הביתה, זיכרו צאצאי מרחוק והעלו על לבבכם, כי פעם אחת, ביום שבת אחת, אספתי אתכם וסיפרתי לפניכם הדברים, למען תדעו ותקחו מוסרי... התבוננו מאד צאצאי, מעשה ה' הזן ומפרנס לכל אדם בדרך שרוצה לילך. ולו חכמתי יותר, כי אז היתה באה פרנסתי עוד בדרך יותר נכבד, ויותר נקל, ויותר כמות, מאשר הוא."

★

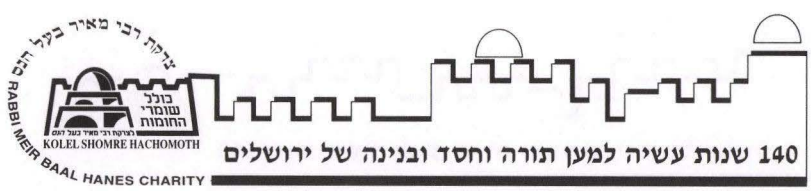
בכ"ד טבת תרפ"א הלך ר' אברהם אהרן לעולמו, כשהוא בן חמשים ואחת בלבד.

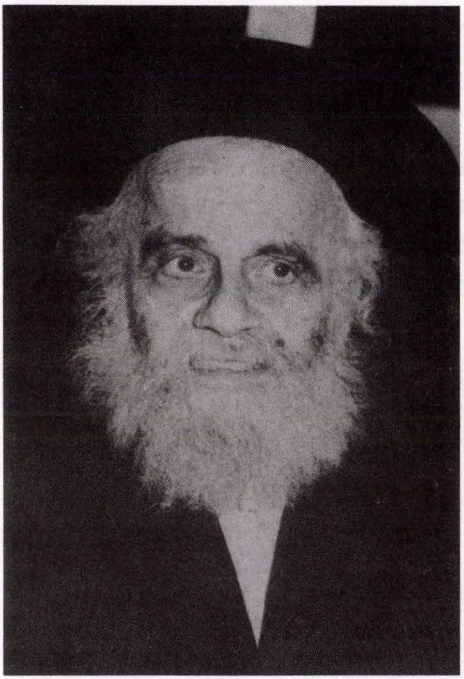
הוא הותיר בן אחד ושבע בנות, שבקרבם נותרה תקועה עד יום מותם, האמונה ויראת השם שהשקיע בהם.

ירא ה' מרבים היה בנו יחידו, ר' שמעון פראג, מבתי הונגרים. ר' שמואל גוטפרב, מן המלמדים הותיקים בעץ חיים, מספר: כי בתפילת מנחה רגילה אחת מפי ר' שמעון "היה מה לשמוע"...

תדיר שגור היה על לשונו של ר' שמעון: "למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה", בהתכוונו לעמלנו אלו הבנים, שיהיו תלמידי חכמים.

בנו הבכור, רבי בנימין זאב פראג, שהיה חבר בי"ד אגודת ישראל, בהיותו נער, עמד פעם בסמוך לו, עת התפלל לפני התיבה

חבר בי"ד"צ אגודת ישראל,
רבי בנימין זאב פראג,
בנו של רבי אברהם אהרן

בימים הנוראים. הסתכל הנער במחזור הגדול של אביו, בו כתובות 3 תפילות "יהי רצון" — אחת לרוח הקודש, אחת לפרנסה, ואחת לבנים תלמידי חכמים. שאל את אביו, איזה "יהי רצון" לומר. אמר לו: לבנים תלמידי חכמים.

בשעה שנפטרה אשתו של ר' שמעון, מרת רחל לאה, בא רבי דוד יונגרייז לנחם את האבלים, ואמר: "מלפנים היו אומרים, כי ר' שמעון זכה לדרגה גבוהה של יראה, מפני שבצעירותו למד הרבה מדרש."

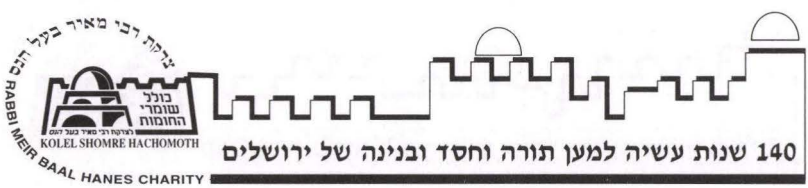
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

מרת חוה אורליאן, אחותו של ר׳ שמעון, אף היא, ככל יתר אחיותיה, היתה חדורה תודעה רוחנית מבית אביה ר׳ אברהם אהרן, למרות שנתייתמה בגיל צעיר. מספר ימים לפני פטירתה, בבית החולים, לא היתה יכולה לשכוח את שירת ה״שלום עליכם״ של אבא. ״ראו ממש מלאכים באים עמו״ — אמרה ברוב יראה.

שבעת בנותיו של ר׳ אברהם אהרן היו תמיד מספרות את הפלא הגדול שבכל הסיפורים עליו:

בליל הסדר היה יושב בראש השלחן כמלך, ומנהל את השלחן ברוב התלהבות. אבל תמיד, בכל שנה ושנה, ידענו מה שעומד לקרות בסוף ההלל; לשם כך כבר היינו מחזיקות קודם לכן מגבות לחות — — — — — — כשהיה מגיע לברכת ״אשר גאלנו וגאל את אבותינו״, היה פשוט מתעלף מרוב דביקות, והיינו זקוקות להעירו מעלפונו במגבות לחות אלה — — —

★

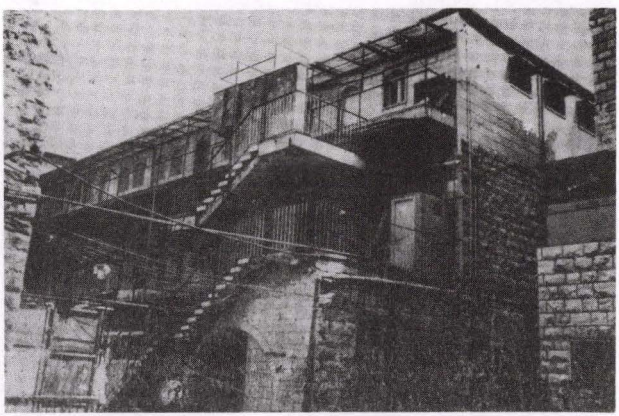

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

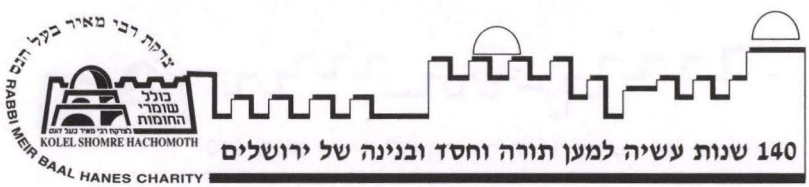
ר' יונה והדיין מפאפא

שלשה טורי בתים — "דריי ציילן" — לה לשכונת בתי הונגרים במקצוע המזרחי־דרומי, בהם בתים ועליות קמורי חלונות, גשרים מעל ומרתפים מתחת, מדרגות תלויות על גבי קשתות, חצרות ואכסדראות מרוצפות אריחי־אבן מאדימים, עליהם פוסעות מזה עידן, עד היום, דמויות שפופות, מצטנעות, מן הסגנון הירושלמי הישן.

בקצה זה של השכונה, שהוא בעצם הלב שלה, בתחילתו של ה"ציל" האמצעי בואכה מאה שערימה, בדירה הראשונה שעל

בקומה האמצעית מימין – בית מדרשו של הדיין מפאפא

האכסדרה העליונה, אתה מוצא בית מדרש קטן, פשוט, ה"פאפינער שול" — הפינה השקטה של השכונה; בחורים שקדנים, שהיו מקבלים את המפתח מר' יונה, עשו כאן שעות ארוכות־ארוכות של לימוד תורה; שכנים מבוגרים וכמה מבניהם, התפללו כאן שחרית באריכות גדולה.

פשוט הוא בית המדרש וקטן, אך גדולים סיפורי התהילה שיספרו לך בני השכונה הוותיקים על מייסדו, ה"פאפינער דיין", רבי משה יוסף הופמן, שהיה לו "גילוי אליהו" ועל איש אמונו, ר' יונה לפקוביץ, שלא הניח כמותו צדיק, שפל רוח וחסיד בכל דרכיו.

למעלה: רבי משה יוסף הופמן מפאפא,

למטה: רבי יונה לפקוביץ

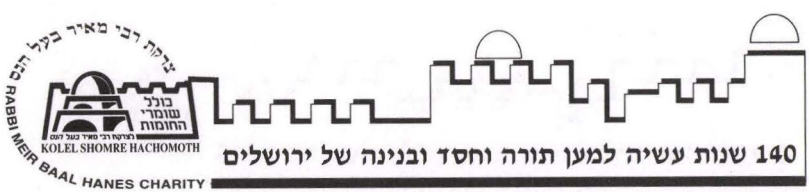
צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

★

ר' יונה, יהודי מקדמת דנא (היה "שמורת טבע" של יהודי מלפני מאתיים שנה — אומר איש בתי הונגרים), שקוע בתורה ותפילה ונזהר עד מאד בענינים שבין אדם לחברו. אין הוא מסתכל מתוך ד' אמותיו וכל עולמו אינו אלא בית המדרש בלבד. נערץ הוא עד מאד על כל יושבי השכונה ועל רבים וגדולים בעיר כולה, אך הוא בעיני עצמו משול כחרס הנשבר.

מדי בוקר משתרך הוא לאטו, מחמת זיקנה, כפוף עד לאימה, מביתו שמאחורי בית הכנסת החסידי של בתי הונגרים, יורד מן המדריגות המובילות אל שלשת טורי הבתים. גונח חרישית מחולשה, אך הוא חייב להקדים בהרבה את המנין של תפילת שחרית ב"פאפינער שול", מפני שהמנין מצומצם הוא, ועליו לחזר על הבתים, כדי להעיר את המתפללים, כמו למשל את ר' שמעון ווייס הגבאי ואת בניו, את בניו של ר' יענקל שטרן ה"בעל קורא", את ר' שמעון דייטש המלמד, את ר' ישראל אדלר, את ר' מיילך ווייסברג ועוד. עובר הוא את כל ה"דריי ציילן" ונוקש בדלתות ובחלונות, וקורא: "דאווינען, דאווינען"... ולאחר שעה קלה, חוזר חלילה ועורך סבב נוסף אל אותם בתים, להעיר שוב את מי שטרם קם.

מזה עשרות שנים, הוא נוהג כך בוקר־בוקר. אין הוא חש לגופו החלש והחולני, בשלג גדול כבשרב כבד. "לא אחת נבלע קולו החלוש של צדיק זה בקול ברד עז ומטרות סחף, מלווים סופות רעמים" — כתב עליו פעם ר' גרשון שטרן מ"מקור הטבע", איש בתי הונגרים מילדות. אף בעת "מצב צבאי" (עוצר בתש"ו) או ב"פגזים" (מלחמת תש"ח), אין הוא חורג מסדריו ומטרחתו הרבה לקבץ מנין לשחרית.

"אמרתי לו פעם" — מספר לנו ר' גרשון שטרן — "ר' יונה, אולי זו שאלה של פיקוח נפש לזקן וחולה שכמותך? אמר לי: אם מראים לקב"ה כי רוצים באמת לעשות משהו בעבור כבוד שמו, הוא נותן את הכח לכך."

כאשר נחרב המעבר מן ה"צייל" השני לשלישי, מחמת ההפצצות, היה זה שיקול חשוב של הנהלת כולל "שומרי החומות", שקופתו היתה ריקנית באותה עת, להוציא כסף ולשקם את המעבר, כדי שר' יונה לפקוביץ יוכל להמשיך ולהעיר את בני ה"צייל" השלישי לתפילת שחרית. אף שמלפנים היה ר' יונה ממונה ב"כולל" וגם לעת זקנתו — חבר ההנהלה, וכל הצריך דבר אל ה"כולל" פונה אליו דרכו, אין הוא אומר מילה לנוחיותו.

עניו הוא בתכלית הענווה, וכל צרכיו אינם אלא קב חרובים. מאידך — כאשר שמע כי מישהו נזקק לדבר־מה, קופץ היה מעורו ומביא לו את הדבר "מן הגורן ומן היקב" ובלבד שיבוא הלה על סיפוקו.

ר' פנחס דוד קליין, מזכיר כולל "שומרי החומות", קורא היה לו ולעוד מחשובי השכונה מדי חודש בחדשו, כשהיו מגיעות הרשימות החדשיות משמירת הזמן של האברכים הלומדים בכולל. תמיד, תמיד היה ר' יונה ה"מליץ טוב" — כפי שכינה אותו ר' פנחס דוד — "שמא לא חש אותו אברך בטוב, שמא אשתו, שמא נולד לו בן" — היה מהפך בזכות האברך המחסיר או המאחר.

אך מחוץ לדברי זכות על אחרים, ומחוץ לדברי תורה מה"חתם סופר", שלתורתו היה קשור בכל נימי לבבו, ומחוץ לדברים קדושים מה"חפץ חיים", שבספריו דבק בעקבות זהירותו היתירה מלשון הרע,

ומחוץ לכמה מעשיות נפלאות והנהגות קדושות מה"פאפינער דיין" שהיה בעיניו כאחד המלאכים — היה לו פה סגור ומסוגר; לא שח שיחה בטילה מימיו!

"סוד אישיותו המיוחדת במינה היה בכך" — אומר לנו ר' גרשון — "שמיעט בדיבור חול עד מקום שידו מגעת, והאריך בדברי מוסר ככל היותר. היה מחדיר בקרב הבחורים בבית המדרש את חשיבות שמירת הזמן והסדר. תדיר אמר: חבל, חבל על הזמן החולף לריק. לשקדנים מאחרי־שבת בלילות, או אפילו למאריכים במלוה־מלכה, היה שואל בעדינות יתירה, אם אין הדבר בא על חשבון התפילה והלימוד של מחר. חוזר היה על דברי ה'חתם סופר' שאמר על דברי הכתוב שהשי"ת 'לא יקח שוחד': כלום שייך שוחד כלפי שמיא? אלא, לפעמים לומד אדם עד חצות הלילה, וימים לאחר מכן שוב אינו לומד על סמך 'התמדתו' זו... זהו השוחד שאותו לא יקח הקב"ה! כמו כן חזר על דברי ה'חפץ חיים' שאמר, כי מתמיד הינו זה שהולך לישון בזמן, קם בזמן וכו' וכו'."

וגודל זהירותו מלשון הרע — "שאלתיו פעם לשלום אשתו בזיווי"ש" — מספר לנו ר' יונתן לוינזון — "היא היתה חולה מאד, נפלה ממיטתה ונחבלה קשות, אבל ר' יונה לא רצה לענות דבר. שאלתיו שוב ושוב, וכמו לקיר. היו לו חששות של לשון הרע בדבר" — — —

לרוב עדינות נפשו, לא היה יכול להוכיח מישהו על עבירה שבידו, וכשהיו מנסים לשוחח בעת התפילה או קריאת התורה, היה אומר: "בשולחן ערוך אכן כתוב 'גוערין בו', במשוחח, אבל זהו רק אמצעי אחרון למי שאינו יכול לפעול באמצעים אחרים, אבל אתם בוודאי תשמעו לי ולא תדברו חלילה"...

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

ר׳ יונתן לוינזון אינו יכול לשכוח באיזו מידת יראת שמים הראה ר׳ יונה לפקוביץ את דברי הט״ז בסימן נ״ה, סעיף קטן ד׳, על המשוחחים באמצע דבר שבקדושה: ״שחלילה להצטרף עם אנשים פושעים כאלה, כשאין מנין זולתם״! — ״עד היום תקועים דברי הט״ז הנוראים הללו עמוק עמוק בלבי.״

בבית המדרש, לאחר התפילה, הוא אומר תהלים בנעימה יתירה. מספר ישישים, שעתותיהם בידם, מצטרפים אליו. לאחר מכן הוא יושב ולומד, כשהוא עטוף בטלית ועטור בתפילין (שהיו משום־מה ענקיות במיוחד), עד סמוך לחצות היום. לומד הוא גמרא רש״י ותוספות, ושולחן ערוך.

★

סגולה מיוחדת היתה לו, ללחוש על עין הרע ולחולל נפלאות ממש. גדולים היו באים אליו למטרה זאת. אף הרב דושינסקיא שולח היה אליו כל חולה ונצרך לישועה, כדי שילחש עליו.

״אחד מילדיו הקטנים של הסבא ר׳ חיים הערש רוט (השען ליד קובץ׳)״ — מספר לנו נכדו ר׳ בנימין הרשקוביץ — ״נכנס לחיידר ללמוד אלף־בית. החל המלמד ללמדו אותיות, אך הוא אינו קולט דבר. התאמץ המלמד, עד אשר שינן לו את האלף ואת הבית בלבד. עבר לגימל־דלת, והנה שכח הילד את האלף ואת הבית... כך קרה עם ההא ועם הואו, וכן הלאה. גילגל עמו המלמד זמן רב, עד שאמר נואש; הילד שוכח כל דבר הנלמד.

״לא ידע סבי מה לעשות עם הילד, שהיה לו דוקא ראש טוב. יעצו לו לפנות לר׳ יונה שיעשה לו לחש. הלך אליו עם הילד וסיפר

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

לו את כל הנעשה עמו. התחיל ר׳ יונה ללחוש וללחוש, והאריך הרבה יותר מן הרגיל.

״לאחר שבוע ימים, בא המלמד בצהלה לסבא: ׳ר׳ חיים הערש, איני יודע מה קרה לבנך, בתוך ימים ספורים הוא כבר יודע לקרוא אפילו, והוא כבר סמוך ללימוד חומש׳״ — — —

ר׳ חיים הערש, התגורר ליד בית המדרש של הדיין מפאפא. הוא זכר היטב את יום ייסוד בית המדרש, משום שבאותה עת נולד לו, לר׳ חיים הערש, בן, והדיין מפאפא פנה אז אליו ואמר לו: מבקש אני לייסד את בית המדרש עם ברית מילה. בתחילה ניסה לסרב, משום שהיה מתפלל קבוע ב״חסידישע שול״ של בתי הונגרים ולא היה

מצבת זכרון מעל פתח בית מדרשו של הדיין מפאפא

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

מקום מתאים משם לעריכת הברית, אבל חזקו עליו הפצרותיו של הדיין רבי משה יוסף הופמן, ניאות לבקשתו ואף כיבדו בסנדקאות. ("הרך הנולד" הוא הישיש ר' זלמן הענך רוט שיחי' מראשון לציון.)

באבקע, אשתו של ר' חיים הערש, מספרת היתה עד סוף ימיה את ה"מופת" של הדיין מפאפא, מעת רעידת האדמה של שנת תרפ"ז (הוא נסתלק בתרפ"ח): "לאחר הרעש, הילכו שמועות שרעש נוסף ממשמש ובא וכל תושבי בתי הונגרים התכוננו לישון בלילה על ה'אונגערשן פעלד' ('השדה' של בתי הונגרים). נעץ הדיין עיניו בשמים, התבונן קמעא ואמר: לא, לא תהיה עוד רעידת אדמה. הכל חזרו לבתיהם וכדבריו כן היה."

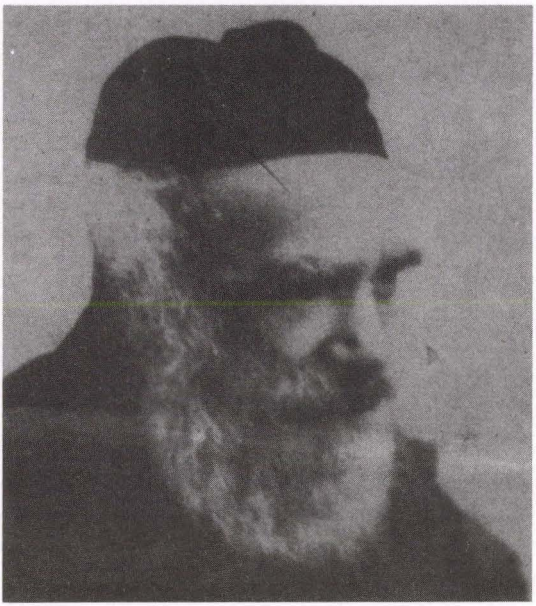
אגב, ברעידת אדמה זו, ניזוקו בתים רבים בירושלים, אבל שערה אחת של יהודי לא נפלה ארצה. לעומת זאת, בשכם נהרגו כמה מאות ערבים ששהו בחתונה והגג קרס עליהם.

★

"דער דיין" היה לו גילוי אליהו — סיפר לא אחת ר' יונה לפקוביץ. את הסיפור המלא מוסר לנו מפי ר' יונה, ר' אהרן יוס'ל אייזנבך, שזכה לשמשו בשהותו במושב זקנים "הישן" שהיה על שטח התחנה המרכזית של היום:

בדברו פעם אודות כשרותן של מזוזות, נשמט מפיו של ה"פאפינער דיין": "הלכתי פעם בפרשבורג עם אליהו לקבץ ממון לצדקה. לאחר הליכה רבה מבית לבית, עייפתי. אמרתי לו לאליהו: בוא ואפוש קמעא, ואשתה משהו בביתו של ראש הקהל. סירב אליהו

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

הגאון הצדיק
רבי משה יוסף הופמן

להכנס עמי לביתו: אינני נכנס בפתח שאין לו מזוזה — אמר. החוויתי לו על פתח הבית: הנה מזוזה. אמר לי: אין זו מזוזה כשרה. לאחר זמן, הלכתי ואמרתי לראש הקהל: המזוזה שעל פתחך פסולה היא. לעג לי: הלא מזוזה זו לא מזמן קבעתיה, ולהוכחה, פירק על־אתר את נרתיק המזוזה, ומה חשכו עיניו כשראה לנגד עיניו מזוזה ישנה ופסולה, אותה שמו לו בנרתיק בערמה."

אותו סיפור, אך בשינוי פרטים מהותיים, סיפר הרב מווגשליה הי"ד:

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

"ר"י ברייער מק"ק ניידרמיז, שליד ק"ק ווץ, היה תלמיד הגה"צ ר' יוסף הופמן ז"ל, שהיה דיין בק"ק פאפא. ובנה בית, וכתב מכתב לרבו הנ"ל לפאפא, ובעוד שהלך הגלויה על הבית־דואר, כתב לו רבו הנ"ל מכתב: אם בנית בית ולא עשית מזוזה לפתח הבית־שער, תעשה מיד — — —

"התלמיד, כאשר קיבל המכתב, תמה מאד: מנין ידע רבי שבניתי בית, קודם שקיבל המכתב? גמר בדעתו, שיסע בעצמו אצל רבו, וישאל. והשיב לו: חלום חלמתי, שהלכתי לטייל אצל נהר דונוי, ואמרתי לאיש המלווה אותי: כמדומה לי שפה גר תלמידי ר"י ברייער; אלכה אצלו לבקר. ואמר לי בחלומי, שזה ר"י ברייער, לא עשה מזוזה לפארהויז (בית־שער — נ.ב.א.). על כן חשבתי, שאם אמת החלום, מוטב שאכתוב לך. ואם לא — מה בכך. על כן כתבתי לך.

"ציינתי זאת" — מפטיר הרב מווגשליה — "למען הראות, שכמה פעמים מראים לצדיקים בחלום איזה אזהרה, להרים מכשול מדרך עמו". ועדות דומה נוספת, אך עם ציון זהותו של "האיש המלווה", שסיפר רבי רפאל ווייס משימאני, על ר' משה ברגר מפאפא, שבא לביקור בירושלים אצל רבו:

כשבא ר' משה ברגר לירושלים, "אמר לו הדיין: כשתשוב לעירך, תאמר לבנו של רבי... שהמזוזה שבביתו פסולה. ואל תחשוב שאני רואה מירושלים עד פאפא, אלא חלמתי שהייתי מטייל עם אליהו הנביא, ברחובה של פאפא, ופלפלנו באיזו הלכה ברמב"ם. ואמרתי, מי הוא זה בעיר פאפא שיש לו את ספרי הרמב"ם בביתו — רבי... ענה לי אליהו, שלשם אינו מוכן ללכת, כי המזוזה שלו פסולה.

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

כשחזר רבי משה ברגר לביתו, סיפר את הדברים, והמזוזה נבדקה ונמצאה פסולה — — —"

ר' יונה לפקוביץ סיפר פעם סיפור מופלא, על "גילוי ראובן בן יעקב", שהיה לו לרבי משה יוסף הופמן, הדיין מפאפא:

"נכנסתי פעם לביתו של הדיין. פנה אלי בהתרגשות: 'ראית מי יצא זה עתה את הבית?' אמרתי: 'לא.' סיפר לי כי ראובן היה זה. בא להודות לו על כי תירץ את קושי הכתובים: "ויאמר אלהם ראובן אל תשפכו דם, השליכו אותו אל הבור הזה... למען הציל אותו מידם" (בראשית ל"ז כ"ב) — וכי איזו הצלה היא זו אם ישליכוהו לבור שנחשים ועקרבים יש בו? אלא לא כך היה מעשה — ראובן בירר דוקא בור נקי משרצים, כמוכח מדבריו: "השליכו אותו אל הבור הזה" דוקא, בניגוד לדברי האחים: "ונשליכהו באחד הבורות" (שם ל"ז כ'). אך לא עלה בידו (בח"א מהרש"א חגיגה ג' ע"א ד"ה אבל, מובא כן בשם ה"פענח רזי").

בספרו במעשיו של "הדיין", היה כמעט כל גופו של ר' יונה מרתת, וכאילו ארכובושתיו דא לדא נקשן. ברתת וזיע היה מספר על התמדתו הגדולה בתורה. "'דער דיין' לא היה תופס כלל וכלל כיצד אפשר לו ליהודי ללכת לישון בכוונה תחילה — — — וכשהיה שומע כי מאן־דהוא ישן על מיטה, היה מגיב: 'אינני מסוגל להבין; מילא אם צונח אדם בשינה, מתוך עייפות של לימוד הרבה, על הגמרא — ניחא, השינה אונסתו, אבל לסגור עינים לכתחילה, ועוד להשתמש במיתקן מיוחד לכך (מיטה), אינני תופס זאת כלל וכלל!"

★

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

מופלג בשנים היה ר׳ יונה לפקוביץ, כאשר הוציאוהו פעם בחוסר הכרה מן הבית והבהילוהו לטיפול נמרץ באמבולנס. ״לא ניתן היה להאמין למראה העינים״ — מספר לנו ר׳ דוד דייטש, עד ראיה — ״אבל כך היה: כאשר העבירוהו באלונקה דרך פתח הבית, הרים את ידו ונישק את המזוזה״ — — —

אך כאמור, את סוף ימיו עשה במושב זקנים. בן תשעים ושלש שנים היה, כאשר הלך לעולמו, ביום י״ט שבט תשכ״ו.

בגיל 8 עלה ירושלימה מעיר מולדתו פרשבורג, עם אביו ר׳ שלמה. כאן עמל ויגע רבות בתורה ובעבודת ה׳. לומד היה ימים ולילות תוך עמידה על רגליו, כדי שלא תתקפהו שינה.

לימים התאבק בעפר רגליו של המהרי״ל דיסקין, ולאחר מכן ישב בשיעוריו של רבי חיים זוננפלד.

הגאון רבי יהושע לייב דיסקין

קרקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
לתורתו רבי מאיר בעל הנס
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

בהיותו מצליח מאד בלימודו, נתן לו רבי טוביה אריה גולדברג, מי שהיה דיין בבית דינו של ה"תורת חסד", את בתו לאשה.

כאשר הגיע ארצה רבי משה יוסף הופמן, הדיין מפאפא והקים את בית המדרש בבתי הונגרים (לשם עולם, כי לא היו לו ילדים), דבק בו ר' יונה בכל לב ונפש, למד אצלו וינק מעמו דברים שהם מכבשונו של עולם. מאז פטירתו של הדיין מפאפא, טרח ר' יונה במשך ארבעים שנה, לקיים את בית המדרש ולהבטיח מנינים כסדרם.

★

מעשה נורא סיפר ר' מנחם קליין, איש ה"חברא קדישא" המסור, מפטירתו של הדיין מפאפא:

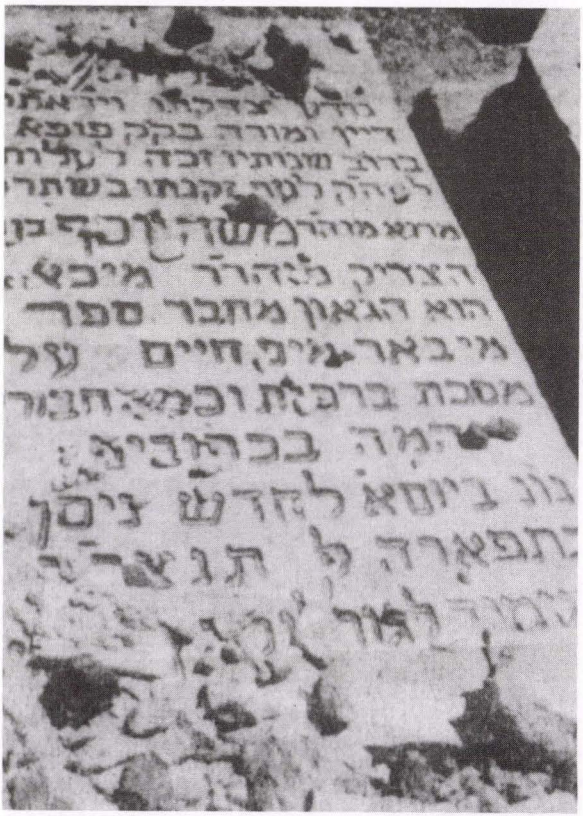
"עוד ימים רבים לפני הסתלקותו, כמעט כל פעם שפגש בי הדיין, היה אומר לי: 'אפילו אם מת יהודי סמוך מאד לשקיעה, יש לעשות מאמץ ולקברו בו ביום'" — — —

— ומה אם מוצאים כבר את שער בית החיים סגור — הקשה ר' מנחם.

— מעבירים אותו מעל הגדר — ענה להפתעתו רבי משה יוסף. "אותה שעה, עשרים דקות לפני השקיעה היה" — המשיך וסיפר ר' מנחם קליין — "כאשר עלה הדיין מפאפא בסערה השמימה, היה זה בראש חודש ניסן. כרעם עבר בלבי, כשנזכרתי בדבריו, שאפילו אם מת מישהו סמוך מאד לשקיעה, יש להתאמץ ולקברו לפני השקיעה. עשיתי אפוא במהירות את הטהרה, והובלתיו בחפזה, בלוויה לא גדולה, אל הר־הזיתים.

צדקה רבי מאיר בעל הנס
בולל שומרי החומות
(צדקה רבי מאיר בעל הנס)
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

"כשהגעתי להר הזיתים, מצאתי את השער סגור — — — שוב נזכרתי, בהתפעמות, בדבריו, שיש להעביר את המת מעל הגדר. ואכן כך עשיתי. אך למרבה הפלא, בעת שהעברתיו מעל הגדר, חשתי כי הוא נושא את עצמו — — —"

קבר הדיין מפאפא: "א' לחדש ניסן בתפארה"־תרפ"ח

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

ר' אברהם דוד פרידמן, השו"ב הירושלמי הותיק, הזוכר את ההלויה, מספר, כי ראה את רבי חיים זוננפלד בין המלווים.

אשת ר' דוד שפירא, סיפרה, שאביה, ר' עמרם ולנשטיין, גם הוא הלך אחרי המטה. ומזל שכך היה, משום שמרוב בהילות, טמנו אנשי החברא קדישא את הדיין מפאפא בחלקת הקבר שקנה לו ר' עמרם למראשותיו של אביו רבי משה נחום. הקברנים שתפסו את הטעות לאחר מעשה, התכוננו ללכת לבית ר' עמרם ולפייסו בדברים, אך מה שמחו כשראוהו בין המלווים. סיפרו לו גופא דעובדא. השיב להם: "תנוח דעתכם; טוב הדבר אף לכתחילה, מאחר שמצאתי כתוב ב'אבות דרבי נתן' שאין להיות קבור למראשותיו של אב."

עברו ימים מספר, ואחד מגדולי הרבנים בעיר טען בפני ר' מנחם קליין, כי הגיעו אליו תלונות מאנשים נכבדים וחשובים, שלא נספד אותו צדיק כהלכה ולא נתכבד בלוויה גדולה, כראוי לו. סיפר לו ר' מנחם את דבריו של הדיין מפאפא בחיים חיותו והיאך התקיימו במלואם בו בעצמו, והביע השתוממות.

★

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
לצדקה רבי מאיר בעל הנס
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

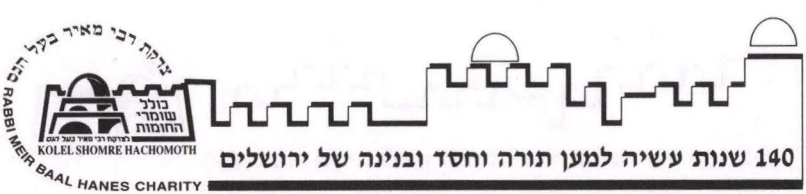
ראשוני חסידי לעלוב בירושלים

להפליג אל ימים ירושלמיים רחוקים, יחד עם זקני חסידי לעלוב, אל ימי רבי אלעזר מנדל, רבי דוד׳ל ורבי שמעו׳לע — זה להפליג לאוירה אחרת־אחרת, ולחוש לפתע כאילו מורמים מעל הארץ ומרחפים בקרב קדושים, בסוד חייהן של נשמות טהורות שהתהלכו בעולם הזה בדמות גופים, גבוהים למעלה מעשרה טפחים — — —

בערגה מספרים לנו הזקנים על ר׳ מרדכי געריש, מגדולי תלמידיו של הרבי ר׳ דוד׳ל, אשר מאז גיל בר־מצוה, לא עלה על יצוע, אך ישן על שני ארגזים צמודים, והיתה אשתו בלימע יושבת בלילות וסורגת ירמולקות לפרנסה, ובהגיע זמן חצות, מעירתו לתיקון חצות; הוא פורש והולך לבית המדרש, להתפלל וללמוד עד השעות המאוחרות של הבוקר, והיא הולכת לישן שנת־ישרים.

״הוא קיים בעצמו את מאמר הרבי מבעלז: ׳כשהמיטה — קבר, הרי הקבר — מיטה׳״ — מעיר ישיש אחד שהכירו.

בעבור אותו מאמץ להישאר ערה לילה־לילה, לתמוך בפלך כפיה ולהקיץ את בעלה בשעה היעודה, הבטיח לה ר׳ מרדכי, חלק מחלקו בעולם הבא. וחלקו בגן־עדן לא דבר ריק הוא; מגדולי התורה בירושלים היה ר׳ מרדכי; רבי דובצ׳ה שובקס, ראב״ד בית הדין

החסידי, התאווה מאד שר׳ מרדכי יתמנה כאחד מן הדיינים, אבל הוא סרב בכל תוקף. לעת זקנה השתדל רבי דובצ׳ה שר׳ מרדכי יירש את מקומו, אלא שלדאבון־לב, לא האריך ר׳ מרדכי ימים והוא מת במגיפת הטיפוס שהשתוללה בעיר בימי מלחמת העולם הראשונה. רבי דוד שובקס עוד האריך ימים לאחריו.

״עובד ה׳ מנעוריו״ היה ר׳ מרדכי — כלשון האדמו״ר רבי משה מרדכי מלעלוב, בהסכמה לספרו ״ילקוט קרית ארבע״. ברטט היתה אשתו של ר׳ מרדכי מתארת את ״עבודת יום הכיפורים״ של בעלה בהיותו כבן תשע; היא ראתה אותו מעזרת הנשים, בהפסקה שבין התפילות, כיצד הוא מרטיב את התהלים בדמעותיו. היא היתה בת דודתו; אמה ואביו היו אח ואחות.

★

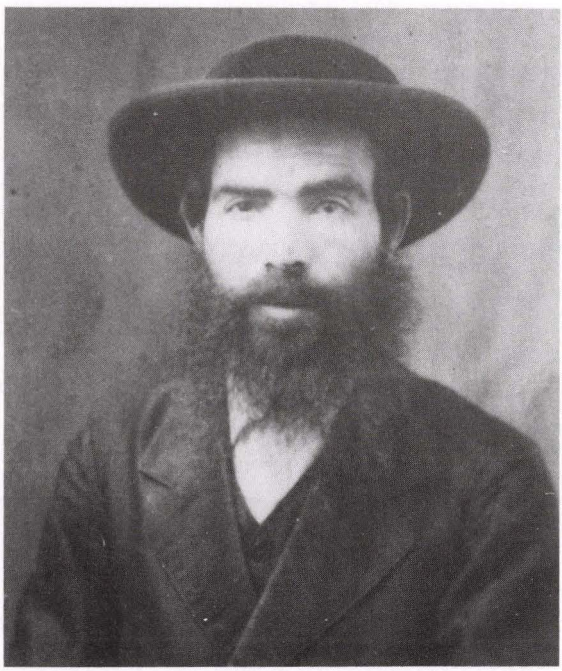
ר׳ הערש געריש־גליקזון, היה אביו של ר׳ מרדכי. הוא הגיע ארצה בהיותו ילד קטן, מעיר געריש שעל גבול הונגריה־רומניה. עיר קטנה היא זו, ונודעה לנו רק בעקבות דבר־צחות של הרבי מסאטמר על יהודי חשוב מעיר געריש שנסתלק ולאחר פטירתו הותיר שני בנים חשובים, עליהם דרש: אזלא גרש — גרשיים...

ר׳ הערש היה המשמש בקודש של רבי אלעזר מנדל מלעלוב, ומעשיות מופלאות מסופרות אודות מסירותו הבלתי שכיחה לרבי. משעות הבוקר המוקדמות עד לאחר חצות לילה, עמד ושרת את הרבי. למרות היות ר׳ הערש בעל גוף חלש, היה עומד במשך שעות ארוכות, בגשם ובשלג, וסוכך בדף של עץ, מעל ראשו של הרבי העומד ומתפלל בדביקות עליונה ליד הכותל המערבי.

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
צדקה רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

יום־יום היה בא ר׳ לוזער מנדל להתפלל מנחה ומעריב ליד הכותל המערבי. תפילת שמונה עשרה אחת ארכה לו שעה לפחות, ותפילת ערבית כולה — שלש שעות.

סיפור נורא סיפרה שיינע עלקע, בתו של הרבי, לבנה ר׳ נוט׳ל (נטע) הורביץ. את הסיפור שמענו משמו של ר׳ נטע, אך בנוסח שונה במקצת — משמו של ר׳ אורי רוזנברג, ששמע מפי ר׳ יצחק (בתמונה), בנו של ר׳ הערש:

ר׳ יצחק גליקזון

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

השייח׳ הערבי היושב ב״מחכמה״ (הערכאה המוסלמית) שמעל לכותל המערבי, חרק שיניים על ר׳ לוזער מנדל ומלוויו הבאים מדי יום ומרעישים בתפילתם. שלח להזהיר את הרבי, אך הרבי התעלם והמשיך במנהגו להתפלל בקול רם, מבלי להתייחס אל האזהרה.

עברו כמה ימים, וערבים עם סכינים שלופים (אחרים אומרים במקלות), הופיעו ליד הכותל וביקשו לעשות שפטים ברבי ובמשמשו הנאמן ר׳ הערש. התפחד ר׳ הערש, אמר לו הרבי: אחוז בחגורתי. אחז בו והמשיכו בתפילה, כאילו לא קרה דבר.

וכאן קרה דבר משונה מאד, הערבים סובבו מסביב, כאילו חיפשו את הרבי ואת איש אמונו, וכמו נלאו מלמוצאם; מישהו את מקום עמידתם, וכמו שאומרים: טאפן א וואנט (למשש קיר, להעלות חרס)... ידי הרשעים נחתו על הכותל — — —

לאחר ימים הגיעה משלחת של נכבדים ערביים מטעם השייח׳, כדי לפייס את איש האלוקים, ״נאבי איל יאהוד״ (נביא היהודים), הרבי ר׳ אלעזר מנדל.

עוד סיפור על ערבי שהתנכל לרבי, מספר לנו ר׳ הערשל גליקסון, בנו של ר׳ יצחק געריש: ״פעם קרה ור׳ לוזער מנדל עומד ומתפלל בדביקות עליונה. הסבא ר׳ הערש עומד על ידו ומתפלל אף הוא בכוונה. מנהגו של הרבי היה, שהשיל את נעליו מעל רגליו בגשתו אל שריד בית מקדשנו. לפתע בא ערבי מאחור, וביקש לגנוב את נעלי הרבי. משך הרבי בקפטנו של ר׳ הערש ורמז לו... מיד חטף ר׳ הערש את הנעלים מידי הערבי והבריחו.

״השתומם סבא על המראה, שהרבי בדביקותו העליונה, בהיותו

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

בהתפשטות הגשמיות, ידע את אשר נעשה עם נעליו... לאחר התפילה, ההין ופנה לרבי: איך שמתם לבכם לגנב, בעיצומה של הדביקות?! נענה לו הרבי בלשון סתרים תנעם: 'שיין וואלטן מיר אויסגעזעהן, וועו מיר זאלן זיך דרייען אין עולם אצילות אוו נישט וויסן וואס עס טהוט זיך אין עולם עשיה" — — — ("פנים יפות" היו לנו, באם היינו מתהלכים בעולם האצילות, מבלי לדעת את הנעשה בעולם העשיה.)"

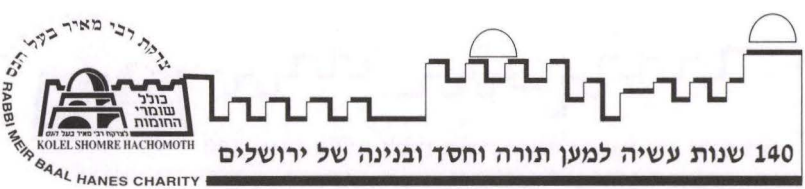
★

ר' הערש געריש, המשמש הנאמן, היה מתלווה בראש השיירה שנסעה עם רבו מדי שנה בשנה, בין כסה לעשור, לעיר האבות, חברון. ר' מנשה ראטה, אחי אשתו של ר' הערש, שכר את ה"מאקירעס" (עגלונים), וציווה עליהם להופיע ביום "שלש עשרה מידות", בשעה פלונית, ולהסיעם בחזרה לירושלים, מרחק נסיעה של יום שלם.

בשעה היעודה הופיעו בעלי העגלות. הודיעו לרבי אלעזר מנדל, אך הוא נצמד הפעם אל קברי האבות הקדושים ואינו חפץ להרפות. הזכירו לו שוב ושוב, עד אשר נענה, כי אינו יכול ללכת בטרם יפרדו ממנו האבות הקדושים — — —

כעסו הערבים, ולהבדיל, הרבי מאריך בתפילתו... בראות החסידים שהעגלונים רוצים לברוח, נאלצו לעלות על העגלות ולנסוע ירושלימה, בלעדי הרבי ומשמשו ר' הערש.

מתברר שהרבי מתכונן לשהות כאן עד אחר יום־כיפור. ר' הערש עשה מאמץ רב לארגן את כל הענינים בחברון, במו־ידיו כיבס את

מימין: האדמו"ר רבי שמעון נתן נטע מלעלוב,

משמאל: האדמו"ר רבי משה מרדכי מלעלוב

בגדי הרבי וסידר את כל הנצרך לערב היום הקדוש, לעיצומו של יום ולמוצאו. הוא רץ לקנות תרנגולים לכפרות. עיר קטנה היתה חברון באותן שנים ולא בנקל השיג תרנגולים וצרכי סעודה.

ערב היום הקדוש. ר׳ הערש לא הספיק אפילו לאכול פת שחרית, בגלל ההכנות לקראת יום הכיפורים. בקושי השיג תרנגול לכפרות, שחטו, מרטו, הכשירו ובישלו.

בטרם התיישב לסעודה, אך הגיש לרבי את מנתו, חיטט הרבי בבשר העוף וחיטט, וטרם טעם־מה, מצא עצם אחת שלא מצאה חן

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

בעיניו. הלך ר׳ הערש לשאול שאלה אצל רבי שמעון מנשה חייקין, רב העיר, וזה אכן הטריף את העוף — — —

כבר נטתה חמה לצד מערב, כאשר ר׳ הערש בא מן הרחוב מתנשף — מבלי שהכניס עדיין היום דבר אל פיו — עם תרנגול אחר לכפרות. בזריזות עצומה הכינו לסעודה, אבל... הזמן עשה את שלו, כי פנה יום, זמן התענית הגיע, ויהודים כבר ממהרים לתפילה זכה.

בבית הכנסת. ר׳ הערש, שהתענה תשיעי, מתחיל בתענית עשירי... אומרים ״כל נדרי״, מתפללים ערבית, ומתחילים בפיוטים: ...יעלה שוועתינו מערב, ויבוא רינתנו מבוקר... ר׳ הערש החלש מטבעו, חש ברע, והוא נשכב על ספסל בצד בית המדרש.

נוהג היה רבי אלעזר מנדל להתהלך הלוך ושוב בפיוטים של ליל יום כיפור. הבחין בר׳ הערש השוכב מעולף למחצה על ספסל, הוציא את קופסת הטבק שלו והגיש לאפו (יש אומרים: הוציא את מטפחתו והעבירה על פיו). ״באותה שעה״ — העיד ר׳ הערש געריש — ״חשתי שכוחות רעננים נמסכים בכל עצמותי, ממש כאילו אכלתי זה עתה סעודה דשנה ושתיתי לרוויה. מאותו רגע עד למוצאי התענית לא חשתי בשום חולשה. היה זה לי יום הכיפורים הקל ביותר בחיי״ — העיד ר׳ הערש.

★

ר׳ מרדכי היה בנו הבכור של ר׳ הערש. הוא נולד בערב פורים שנת תר״ל. כשהגיע למצוות, היה זה פורים המשולש של שנת תרמ״ג. ביום שישי, י״ד אדר, זכה והרבי רבי אלעזר מנדל הניח לו תפילין.

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

"כל אותה שבת וחג הפורים שלמחרתו היה הרבי שרוי בדבקות עילאית, יקוד נפשו פרץ והסערה הלוהטת נראתה לעין. הוא קידש וטיהר עצמו בסילודין לקראת רגעיו האחרונים — — — שוב לא ראה ולא שמע מאומה, כולו אפוף אש קודש. יחד עם זאת, לא הסיח דעתו ממצוות היום ושלח משלוח מנות לגאוני ירושלים האדירים...

"בערוב היום, עת נטו צללי בין הערביים, נטל ידיו לסעודת פורים והסב לשלחן, מזג לעצמו פעמים רבות כוסית יי"ש ואיחל 'לחיים', בהוסיפו בכל פעם: 'יהי רצון שנזכה במהרה לביאת משיח צדקנו'. ולפתע, בישבו על כסאו, באמצע הסעודה, רקע ברגליו וקרא בקול גדול: שמע ישראל ה' אלקינו ה' א־ח־ד!... ואותו רגע יצאה נשמתו בקדושה ובטהרה" (תפארת בית דוד עמו' נ"ג).

לא חלפה שנה מן הבר־מצוה שלו, וכבר נישא ר' מרדכי. בביתו עניות גדולה, ובתורה ועבודת ה' הוא עמל. אמרו, ששלושת בנותיו אוכלות היו במשותף ביצה אחת לארוחתן.

הדיין מפאפא היה שכנו ב"ברייטער חצר" של בתי הונגרים (— החצר הרחבה שבחזית בית הכנסת החסידי, שם התגורר בתחילה רבי משה יוסף הופמן מפאפא, בטרם נבנו שלשת טורי הבתים, ה"דריי ציילן"). בהסכמה לקונטרס ילקוט קרית ארבע שחיבר ר' מרדכי, כותב הדיין: "ראיתי שקידתו בתורה ועבודה". מספרים, שכשהחליט ר' מרדכי ללכת לגור בחברון, בשנת תער"ב, ליווה אותו הדיין מפאפא בדמעות שליש.

"מבני ציון היקרים, הנולדים בקודש ונתגדלו בקדושה, לעבוד תמיד על קיום התוה"ק ומצותה, ולעבוד עבודת הקודש, כראוי

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

"החצר הרחבה" של בתי הונגרים

ליושבים בקודש" — כותב בהסכמתו רבי יוסף חיים זוננפלד. הן רבי יוסף חיים והן הדיין מפאפא למדו בחברותא עם ר' מרדכי.

בשנת תרע"א, אנו מוצאים את ר' מרדכי מעורב בנס הגדול במירון, כאשר נפלה מפולת על הבאים לחגוג את ההילולא. הרבי ר' דוד'ל, שהיה שם באותה שעה, ביקש מספר רגעים לפני כן מאנשיו לזוז קמעא מתחת לגדר העומדת ליפול, וכאשר החלו האבנים לצנוח, ציווה רבי דוד לאנשיו לאחוז בבגדיו. כך ניצלו ר' מרדכי וחבריו, ביניהם ר' יהושע השיל הלטובסקי ז"ל, שעדיין היה מספר עד לא מכבר, כיצד אחז במעילו של הרבי.

★

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

רבי
יהושע העשיל
הלטובסקי

פרשה מופלאה היא עקירתו של ר׳ מרדכי געריש לחברון. את כל עצמו של הקונטרס ״ילקוט קרית ארבע״ הוציא לאור, כדי לעורר על דבר ההזנחה בה שרויה העיר הקדושה, חמדת האבות ש״נקראת חברון, על שם שכל הקבור שם, נפשו מתחברת למעלה, בעיר אלקים, עם ד׳ מחנות שכינה״ — דברי רבינו בחיי (פר׳ חיי שרה, על הפ׳ ותמת שרה).

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

בעזהי"ת

אהבת עולם תביא להם וברית אבות לבנים תזכור

וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור נהארץ אזכור

ילקוט קרית ארבע

אשר לקטתי בעוני, ממאמרי רז"ל בזוהר ומדרשים ופרקי דר"א ואגדת בראשית וילקוטים ועוד ספרי קודש ראשונים כמלאכים מפליאים ומפליגים בשבח קדושת המקום קרית ארבע היא חברון ת"ו ובשבח מעלת היושבים שמה במקום הקודש להאיר ולהלהיב לבב אנשי קודש אחב"י המצוינים במדת החמלה לשום עיניהם ולבם לחזק הישוב כמבואר בפנים

מאת העני המלקט באמרים

מרדכי חיים גליקזאהן

מהדורה זו יר"ל ע"י

נכדי המחבר

ירושלים — תשכ"ח

צדקת רבי מאיר בעל הנס RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

עוד סיבות היו לר׳ מרדכי שעקר לחברון. נפשו כלתה ללמוד תורה ולעבוד את השי״ת הרחק משאון הכרך הגדול. לדברי בתו איטע ע״ה, אומר לנו הנכד, ר׳ י.מ. ליכטנשטיין, היתה סיבת המעבר לחברון, התגודדותם של חסידים סביבו ועשיית טראסק (״ענין״) גדול מדי ממנו. חסידים שהיו מתגוררים בעיר החדשה, לא היו יכולים להגיע לעיר העתיקה, לבית ר׳ דוד׳ל, בלילי שבת, משום פחד הערבים, נאספים היו בביתו של ר׳ מרדכי בבתי הונגרים והתענגו מדברי תורתו וזמירותיו, אך כאשר החל לחוש בכבוד הרודף אחריו, גמר אומר לברוח חברונה.

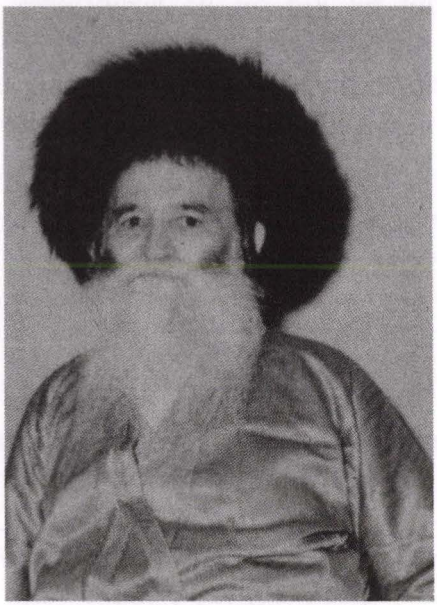
עניו היה ר׳ מרדכי בתכלית; ״שפל ונבזה וחדל אישים באמת, כמו שהוא, בלי שום גדר ענוה״ — כותב הוא על עצמו בהקדמה לילקוט שחיבר על מעלות העיר חברון; ״אל תשקיפו אל שפלות המדבר״ — הוא כותב בסיכום הספר; ״ואני חסר תבונה״ — הוא מעיר אי־שם בסוגריים, לאחר כמה איזכורים קבלתיים.

ביום מן הימים מופיע בירושלים גביר אחד מאמריקה, בשם ר׳ חיים מיכל גרינברג, והוא לוחש על אזנו של ר׳ מרדכי גערישׁ, שהוא מבקש לעשות דבר־מה חשוב בכספו.

שח לו ר׳ מרדכי: כדאי היה להקים בחברון כולל לכחמשה־עשר מטובי האברכים בכולל שומרי החומות. הללו מקבלים תמיכה כדי מחצית מהנצרך להם לפרנסתם, עשרים פראנק לחודש. באם יסכים הכולל להמשיך ולתת להם את התמיכה החדשית בחברון, אתה תמלא את המחצית השניה, עשרים פראנק נוספים, ויוכלו הם לשבת על התורה ועל העבודה מתוך הרחבה.

הרעיון מצא חן בעיני הגביר. לא עברו ימים רבים, וכולל

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
כולל שומרי החומות

ר' פנחס אליעזר הכהן פקשר

אברכים, יחד עם הכנסת אורחים, "חסדי אבות", נוסדו בחברון, בניהולו של ר' מרדכי.

"בין האברכים הייתי גם אני" — מספר ר' פנחס אליעזר פקשר בכתב יד שרשם לזכרון לצאצאיו — "נסעתי עם אשתי וילדתי הראשונה, הפעוטה פערל, יחד עם חמי ר' מאיר אייכלר ומשפחתו. גם גיסי, שהיה אז חתנו של חמי בזיוו"ר, ר' יודא אשר ראטה, סופר סת"ם, ועוד אברכים שבאו עם משפחותיהם. שכרנו שם דירות והתיישבנו בחברון.

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

"ר' מרדכי גליקזון־געריש בא אף הוא עם משפחתו והתיישב בחברון. הוא היה ראש הישיבה. הישיבה התקיימה בבית ששכרנו, שם גם התפללנו בהתלהבות גדולה. היתה לנו פרנסה בריווח ולפיכך יכולנו להתמסר לגמרי לתורה, לתפילה ולעבודת ה'. שמנו לילות כימים.

"ר' מרדכי געריש הירצה שיעורים וגם היה המדריך שלנו בעבודת ה', כי היה צנא מלא ספרי, בקי בש"ס ופוסקים, ועם זאת, מלא וגדוש בספרי צדיקים מתלמידי הבעש"ט. כך, שכל הזמן היינו שקועים בתורה ועבודת ה'; כמעט לא ידענו מעניני העולם הזה, וכביר מצאה ידינו לעלות בעבודת ה', כל אחד לפי ערכו, כוחו והשגתו.

"למדנו כמה שעות לפני התפילה, כהכנה לתפילה. כשעמדנו להתפלל, היינו מופשטים מן העולם הזה והיינו מתפללים בכל כוחותינו, בבחינת כל עצמותי תאמרנה, ה' מי כמוך. כמה פעמים היו כל בגדינו מתרטבים מצד אל צד (דורך־אויס — במקור) מן הזיעה שניגרה מאיתנו בשעת התפילה, בלי שום גוזמא."

★

ר' מרדכי געריש־גליקסון, היה מעט פחות מבן ארבעים ושבע, כאשר נפטר, בכ"ד טבת תרע"ז. רבי יוסף חיים זוננפלד, ידידו הטוב, ספד לו הספד בלתי שיגרתי, סיפר ר' אברהם יונגרייז. הוא אמר כי לר' מרדכי, ששמו היה גם חיים, היה ניצוץ של האור־החיים הקדוש, ומצא לכך גם כמה סימוכין, ביניהם: שהדפיס את הספר "ראשון לציון" של רבינו חיים בן עטר במסירות נפש, ושחי גם הוא כמותו מ"ז שנה.

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

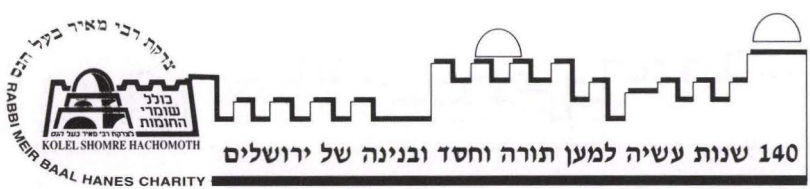
בשנה האחרת, תרע״ח, הסתלק לשמי־רום הרבי ר׳ דוד׳ל. לאחר הסתלקותו כמו נתפרדה החבילה בלעלוב; לא היה מי שינהיג את העדה. רבי שמעו׳לה, בנו של רבי דוד בידרמן, נסע לפולין ושהה שם שש שנים. כשחזר ירושלימה, בשנת תרפ״ו, סרב להנהיג את העדה.

באותם ימים שמרו אך מעטים בירושלים על גחלת חסידות לעלוב, ביניהם ר׳ יצחק געריש, צעיר אחיו וגם חתנו של ר׳ מרדכי געריש. חסיד מובהק היה ר׳ יצחק, ״ירא ה׳ באמת״ — כפי שמגדירו האדמו״ר רבי משה מרדכי (בהסכמה לקונטרס הנ״ל), ובנוסף — אדם נמרץ מאד, וגם בעל — תפילה מיוחד במינו, שידע לחזור על כל קוצו של נוסח של הרבי ר׳ דוד׳ל.

כשחזר רבי שמעון מפולין, ניגש אליו ר׳ יצחק ואמר לו: ״שמרתי על מפתחות בית מדרשנו במשך כל השנים, מאז נסתלק הרבי זכרונו לברכה. אם ניאותים אתם לנו לבוא ולהנהיג את הצאן — מוטב, ואם לאו — הרי מפתחות בית מקדש המעט מסורים בידכם, קחו ואנו נלך כל איש למקומו.״

חזקו על רבי שמעון דבריו של ר׳ יצחק, והחל לנהל את העדה. אך לא ארכו לו הימים, ובשנת תר״צ עלה אף הוא השמימה, בעקבות מחלה קשה בגרונו.

עוד בשבעת ימי אבלו, מספרים, הגיש ר׳ יצחק געריש את הקויטל הראשון לבנו רבי משה מרדכי. אף היה הראשון שנתן לו סנדקאות אצל בנו הנולד ר׳ הערשל גליקסון, איש־שיחנו, אבל בטרם ראה את חסידות לעלוב פורחת שוב, נפטר ר׳ יצחק בן ר׳ הערש, אחיו וחתנו של ר׳ מרדכי, והוא בן פחות מ־44. היה זה ביום כ״ב לחודש אדר, שנת תרצ״ט.

רטט היה עובר בעצמות, כאשר ר' פנחס אליעזר הכהן פקשר היה מתאר את הדביקות וההתלהבות בעבודת התפילה, בקרב החבורה הקדושה אליה השתייך בצעירותו.

ר' פנחס לייזר שנולד בירושלים לפני קרוב למאה שנים, היה בן פחות משבע עשרה כאשר התקשר בקשר נפשי עמוק לאדמו"ר רבי דוד'ל מללוב בירושלים העתיקה, ופחות מגיל תשע עשרה כאשר נמנה על חבורת העילית של חסידי ללוב בחברון.

ר' פנחס
אליעזר הכהן פקשר

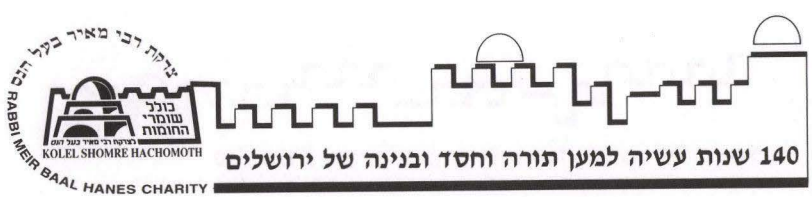
צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
הצדקה רבי מאיר בעל הנס
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

"דאס שולכל אין חברון איז מיין דעם טאטנס שול" (בית המדרש בחברון חשוב יותר מבית מדרשו של אבי ר' אלעזר מנדל) — היה אומר רבי דוד'ל לאחר ששהה בקרב אותה חבורה קדושה במשך תקופה מסויימת.

החבורה היתה ברובה ירושלמית, שבאה ללמוד בישיבה הייחודית שהקים וניהל בלהט ר' מרדכי געגש גליקזון. ביניהם אנו מוצאים את ר' מאיר אייכלר חמיו של ר' פנחס לייזר, את ר' יהודה אשר ראטה שהיה אז גם הוא חתנו של ר' מאיר, ועוד אברכים שקועים בתורה ויראה מכולל אונגארן בירושלים, בצד החסיד המופלג ר' שמעון חברון'ער (הויזמן) ובניו וחתניו.

"הנני נזכר, עמדתי פעם באמצע התפילה, ומחמת התרגשות והתדבקות באותיות התפילה וצורות האותיות (..."ישים כל מחשבתו בכח התיבות שהוא מדבר עד שיראה האורות של התיבות" — הדרכה נפוצה לתפילה בספרי חסידות — נ.ב.א.), שקעתי בהתלהבות כזאת, שהייתי בבחינת התפשטות הגשמיות ממש, דהיינו כמו שמקרבים להבה קטנה ללהבה גדולה והקטנה נמשכת לגדולה מרוב חומה, כך נמשכתי ונדבקתי לתפילה. הכיתי בכח רב בזוית הבימה לידה עמדתי והתפללתי תדיר, ולא חשתי כלל כי פוצע אני את ידי ודם רב ניגר, עד שהעומדים לידי 'הורידוני ממרום שרעפי', לראות את הנעשה סביבי" — — —

"באותם זמני זהב" — מוסיף לספר באידיש ירושלמית ר' פנחס לייזר פקשר בקובץ זכרונותיו וצוואתו השמור בקרב צאצאיו — "תקפני, לא היום חלילה, כאב שיניים נוראי; כל הלילה סבלתי יסורים איומים ל"ע, בבוקר הלכתי תוך יסורי תופת להתפלל עם

החבורה הקדושה, ר׳ מרדכי גערש מצווה עלי לרדת לפני התיבה, וכבר סיפרתי שהיינו מתפללים בכל הכוחות, ניגשתי, וכשהגעתי ל׳הללו את ה׳ מן הארץ תנינים וכל תהומות, אש וברד, שלג וקיטור... החיה וכל בהמה, רמש וציפור כנף׳... והשן קרעה ממני נתחים, נעצרתי לרגעים מספר כהלום רעם, תוך שאני מהרהר בערגה: ריבונו של עולם, הריני מפרט כל דומם, חי, צומח ומדבר המהללים אותך, ואני שפל ונבזה, מתייסר כל כך, עד שאינני מסוגל להודות לך ולשבחך!...

״התגברתי בכל עוז ואמרתי את מילות התפילה בשארית כוחותי, והנה זיעה רבה מכסה אותי מכף רגל ועד ראש, והכאב פוסק באחת״ — — —

★

היה זה בחמשה עשר בשבט שנת תרס״ט, ר׳ פנחס לייזר, אברך צעיר מאד, זה עתה נישא, עומד נשען בידו אחת על כסאו של הרבי ר׳ דוד׳ל, ובידו השניה בקצה השולחן, והחדר מלא מפה אל פה.

הרבי מחלק היום פירות תרתי משמע (!), ור׳ פנחס לייזר אינו זז ממקומו, בולע כל מילה היוצאת מפה קדוש, והוא חש במין אהבה נשגבה כזו לרבי שלא חש כמוה מימיו.

רבי דוד׳ל היה אז במה שקרוי מוחין דגדלות, והשמיע דברים בלתי שגרתיים. ״בעמדי כך ליד הרבי, מביט לתוך פניו הקדושות, חשתי לפתע במין השתוקקות נשמתית אליו שלא תתואר במילים. ר׳ דוד הרגיש בכך, ׳כמים הפנים לפנים׳, והעביר ידיו על פיאותי ועל לחיי בחיבה קדושה.

צדקת רבי מאיר בעל הנס
בולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

"או אז הרגשתי והבנתי את משמעותה של התקשרות לצדיק. מני אז התקשרתי בלב ונפש לר' דוד, דבר שהסב לי טובות רבות ברוחניות ובגשמיות במשך כל ימי חיי, ובפרט בעבודת התפילה."

בסביבות מלחמת העולם הראשונה, ראש השנה אצל הרבי, ר' פנחס לייזר עומד במקומו הקבוע לימין התיבה, לידה עומד רבי דוד כש"ץ ודמעות גולשות בזו אחר זו לתוך זקנו המכסיף. כבר תקעו בשופר דמיושב והכל ניצבים זה עתה לתפילת מוסף. לשמאל התיבה עומד ר' אברהם שיינע־עלקעס (הורוביץ) חתנו ובן אחותו של הרבי ואחיו של האדמו"ר רבי פנחס מבוסטון. ר' אברהם היה ידוע כ"מתפלל גדול; את תפילתו אי אפשר לתאר בכתב" כתוב בקובץ הזכרונות.

ר' פנחס לייזר מתחיל גם הוא להתפלל מוסף עם הקהל, אך מרגיש משום מה, כי לבו אטום, באין יכולת לצמצם את מחשבתו ולהקשיב למילים שהוא מוציא מפיו, מה שלא הסכין לכך אפילו ביום חול רגיל.

— — — מה עושים?... עולה בדעתו: הרי אני עומד סמוך לר' אברהם, אטה אזני לתפילתו המשתפכת, אולי ירחם ה' ואתעורר מה...

"עומד אני כאבן דומם, עצום עיניים, ומתרכז בתפילתו של ר' אברהם שיינע עלקעס, אני שומע אותו פותח: 'ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך', אומר את המילים הראשונות של התפילה: ברוך אתה ה'... כורע ומתרומם תוך אנחה כבדה... ומלחש בריגשה: מאמע... מאמע... (על פי קבלה!) רעם עבר בי, המילים הרעידוני — — —

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

"צמרמורת עברה בי כאילו קיבלתי חום רח"ל; זה חישמל אותי כאילו נגעתי בחוט חשמל... החילותי לבכות ולבי נפתח" — — —

ברגשות כאלה התהלך ר' פנחס אליעזר הכהן פקשר עלי אדמות, ועדיין לא ספרנו אפס קצהו מגדולתו בתורה ובחסד, אבל כיצד אומר החיד"א: מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו (משלי כ"ז, כ"א) — אם חפץ אתה לעמוד על מהותו של אדם, צא ובדוק את תפילתו־מהללו, שלפי תפילתו נמדד האדם!

★

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

מיין משה'לע

שבועות תרל"ו. על פתחו של הרבי ר' לוזער מנדל בידרמן, בעיר העתיקה, עומד ילד כבן תשע, ומהסס אם להכנס אם לאו. הרבי עורך עתה את שולחן החג, סביבו מתגודדים מנין חסידים. הרבי מבחין בילד הבוש להכנס, והוא קוראו אליו, מושיבו על ידו, והחל מאכילו את מרק הבשר, כף אחרי כף...

הילד אינו זר לרבי כל עיקר. הלא הוא ישראל משה רוזנטל, "מיין משה'לע" — משה'לע שלי — כפי שכינהו הרבי. ולא בכדי, שכן מכח תפילתו של רבי אלעזר מנדל נותר בחיים. היה זה לאחר שאמו, מרת באבע, הפילה נפלים בזה אחר זה, והרבי בירך אותה שתזכה לשני בנים זכרים, ושהבכור בהם, היינו הילד דנן, "יהיה גבר בגוברין ברוחניות ובגשמיות" — כלשון נכדו, ר' שמעון רובין, מיקירי ירושלים, בכתב ידו שהומצא לידינו.

"מאותו החג ואילך" — מספר ר' שמעון, שנחון בזכרון מופלג — "נכנסה בו רוח של שקדנות בתורה, עד שלא ביטל ח"ו אפילו רגע אחד. וכשנהיה בן י"ב שנה התחיל ללמוד ח"י שעות ליום, עד שנת התשע עשרה שלו. אז נהיה למלמד בחורי־חמד, מפני שלא היה רוצה להנות מדמי ישיבה... התלמידים הרבים שלו מספרים, כי הוא לא נשכח מהם כל ימי חייהם... היה מקיים את מאמר רז"ל עם התלמידים, זרוק מרה בתלמידים, היינו, שמאל דוחה, ומצד ימינו היה

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

רבי משה וואַרשעווער–רוזנטל

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
כולל שומרי החומות
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
צדקת רבי מאיר בעל הנס

מקרב אותם וסיפר להם סיפורים נפלאים ממדרשי רז"ל ומתורות ותולדות הבעש"ט ותלמידיו ותלמידי תלמידיו, שבזה משך את לבותם והכניס בהם אמונה ושמחת הנפש והגוף."

מספר לנו ר' יוסף ויסנשטרן, מאחרוני תלמידיו: אהבנוהו בעיקר בגין המעשיות שסיפר, אך כשהיה צריך, נקט ביד קשה. פעם נודע לו על ילד שנסע באוטובוס ושילם לנהג חצי פרוטה, חמשה מיל, באמרו לנהג, כי נוסע הוא עד למחנה יהודה, בו בזמן שנסע עד גבעת שאול — נסיעה שמחירה שבעה מיל... הוא הכהו ברצועה, באמרו: "היום אתה גונב מילים, בעתיד תגנוב מליונים"...

"כה נכנס עמוק ללבנו הדבר, שאסור לגעת בממון הזולת; לא נשכח זאת עד היום" — אומר ר' יוסף, המוסיף, כי ר' משה היה מתרגם: "לא תגנוב — מ'טאר נישט גענינען" (אסור למצוא). וזאת, לילדים השולחים יד בממון אחרים ואומרים מצאנו...

★

מי מילדי בתי הונגרים מן השנים שבין שתי מלחמות העולם אינו שומר פינה חמה לר' משה ווארשעווער, כפי שכינוהו? אביו, ר' הערשל טאקער (החרט), מוורשה היה. וכך היה נהוג אצל ההונגרים הירושלמים, שכל מי שאינו מאנשי הכולל, יקראוהו על שם עירו.

רבי זלמן וובר, מי שהיה ראש ישיבת פרשבורג, עוד למד אצלו כאשר היה מגיד שיעור לבחורים, בטרם היה למלמד דרדקי. לדבריו, היתה לו לר' משה שיטה יחודית: היה מחייב כל בחור ללמוד מסכת שונה מחברו... "ומפליא הדבר" — שח פעם ר' זלמן — "היו ניגשים

רבי זלמן ובר, ראש ישיבת פרשבורג (שני משמאל)

אליו בחורים ושואלים במסכתות שונות, בסוגיות שונות לחלוטין, והוא, כמתמצא בכל מקום בש"ס, ענה להם בכל הבהירות, כאילו למד זאת זה עתה."

ר' משה ווארשעווער התפרסם בירושלים בתור "אפשפרעכער" — לוחש לחשים נגד עין הרע. בנוסף לכך, היו אנשים רבים באים להיוועץ בו. מתחת להדרת פניו הנאצלות היה לו לר' משה הרבה מה להסתיר. אך לעתים בקעו גם דברים החוצה. ר' שניאור אייזנבך, מחשובי תלמידיו, היה תדיר מספר מעשה פלא: "דער רבי" (הרבי) — כך קרא לו ברטט קודש — "אמר לנו פעם: 'ילדים, גזירות נוראות חופפות על כלל ישראל, אך ב"ה המרנו אותן בשלג גדול העומד לרדת בחורף זה' — — — הגיע טבת, יצא שבט, ובא גם אדר, ושלג אין... אמרנו לו: רבי, היכן השלג? אמר לנו: עוד יהיה שלג. וכך הוה, סמוך לפסח התבוססנו בשלג כבד שהגיע עד הברכיים" — — —

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

סוכן בית חרושת תל אביבי, טוען, כי מעט התורה ויראת השם שנותרו בו לאחר שנים כה רבות — הכל משום שלמד אצל ר' משה. ממלמדים אחרים אינו זוכר כלום. "אם היו משיגים עבורי תמונה שלו, הייתי משלם עליה הרבה כסף" — הוא אומר בהתרגשות.

★

"די אלטע מאנטיפיארי" (בתי מונטיפיורי הישנים, ימין משה), מרוחקת היא מרחק הליכה של כרבע שעה מבתי הונגרים. אך מי הרהיב בנפשו, בימים ההם, לקחת את קו 2 ולנסוע מהכא להתם. גם על נסיעה משכונות המרוחקות זו מזו הרבה יותר, לא היה איש מעז להוציא כסף על נסיעה; "אן עבירה די געלט" (חבל על הכסף), אמרו, מוטב ללכת עם ה"צווייער" (שתי הרגלים), מאשר לנסוע עם ה"צווייער" (קו 2)...

אבל ר' משה ווארשעווער נוסע את שלשת התחנות מדי יום ביומו, בשובו מן החיידר, מבתי הונגרים עד סמוך לימין משה. סיפרה בתו, מרת רבקה לוינזון: "שאלו מאן דהוא, למה הנך נוסע מרחק קצר כזה; למה לא תהלך ברגליך? ענה: כל היום אני עסוק עם התלמידים, ואילו בלילה אני עסוק בתורת הנסתר — — — זהו אפוא חישוב אצלי, לנמנם במשך הנסיעה ולנוח קמעא" — — — (שמע ממנה ר' אהרן רובין, נכד אחותה מרת חיה רחל).

היתה זו התבטאות אחת ויחידה של יהודי ירושלמי שאינו מחזיק כל טיבותא לנפשיה, ורבים סברו כי היה מלמד טוב גרידא, אך מתברר שהיה גדול ביותר בנגלה ובנסתר. וכי מהיכן ידע ללחוש לחשים על חולים וכל הצריכים ישועה, כפי שרבים מבני ירושלים

צדקת רבי מאיר בעל הנס
בולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

יודעים לספר? — הוא למד זאת מגדולי חכמי הספרדים בבית המדרש "קהל חסידים בית א־ל" שבעיר העתיקה, עת למד שם את חכמת האמת מפי תלמיד תלמידו של הרש"ש ועוד מגדולי המקובלים.

היה הוא אז אברך צעיר, אך עד מהרה התגלה כאחד המיוחדים שבחבורה, וכל חכמי הספרדים היו קמים מפניו מלוא קומתם.

אבל, מספרים, הוא בוש מכך שזקנים וחשובים עומדים מפניו. לפיכך, העדיף לבוא תמיד מן הראשונים לישיבה. כשלא הספיק פעם לבוא בהקדם, שוב לא בא באותו יום לישיבת המקובלים, כדי שלא יקבל כבוד חכמים כאשר הוא כה צעיר לימים.

וכי מי בכלל ידע, כי עוד בגיל שלשים הציע לו רבי שמואל סלנט לכהן כדיין בבית דינו!

"וכן שמעתי מספרים, שהגאון הגדול, מארי דארעא ורבה של ירושלים רבי שמואל סלנט, היה קם מפניו בהיותו אברך, והיה קורא אותו בלשון 'רבי ר' מוישל'... כשנהיה בן שלושים שנה, ורבי שמואל סלנט נ"ע רצה למנותו בתור דיין ומו"צ בחורבת רבי יהודה החסיד, סירב בו, כי ענה לו, שמתפרנס בהרחבה ובכבוד על ידי מלמדותו עם בחורי־חמד, ויש לו גם כן הזכות להחדיר בתוכם תורה ויראת שמים גמורה, וכשיהיה דיין, אזי לא יהיה פנוי לעבודתו הנ"ל, כי יצטרך לעיין בביתו את המשפטים של כל אחד ואחד, ויהיה לו גם כן חסרון בפרנסה, כי בימים ההם היו מקבלים הדיינים משכורת פעוטה" (מתוך רשימותיו של ר' שמעון רובין).

"כשהגעתי למצוות, וכמו כן לפרק האיש מקדש" — מספר בנו של ר' שמעון רובין — "הוליכני אבי ל'בית ישראל' מגור, להתברך.

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

הגענו מקטמון, ולא ידענו, בשני המקרים, את שעות הקבלה. ביקש אבא מן הגבאי, לומר לרבי, כי נכדו של ר׳ ישראל משה רוזנטל ממתין בחוץ. נכנס הגבאי ומיד יצא והזמין אותנו להכנס.״

ומדוע? — מפני שהרבי עוד הכיר אותו, את ר׳ משה, מביקורו בגור בשנת תרס״ט, כאשר למד קבלה קודם אור היום עם רבי משה בצלאל בנו של ה״שפת־אמת״ ועם גיסו, הרב מבנדין, רבי הערש העניך.

רבי משה בצלאל מגור

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

היה זה כאשר ביקר ר' ישראל משה רוזנטל־ווארשעווער בפולין (נולד בירושלים בשנת תרכ"ז ונסתלק בה בשנת ת"ש), בטרם היה למלמד בת"ת בתי־הונגרים, כאשר עקב גידול האוכלוסיה בירושלים, נוצר צורך דחוף לבנות בית חולים. השפיעו עליו מנהלי "ועד הכללי", ובראשם ר' זלמן ר' נחום'ס (בהר"ן. מבוני מאה שערים, ראש השוחטים ופוסק ראשי בבית המטבחיים), לנסוע כשד"ר לפולין ולגרמניה, עבור "ת"ת וב"ח" — ת'למוד ת'ורה עץ חיים וב'ית ח'ולים ביקור חולים.

הוא נסע, ובכל מקום בואו נשא דרשות בבתי הכנסת, כשהוא ממנה גבאי צדקה מקומיים לגבות את התרומות ומבקש מהם לשלוח אותן הישר לארץ ישראל. שכן, הוא סרב לגעת בכסף "מפני החשד. כמו שאמרו רז"ל על התורם תרומת הלשכה, שנכנס בבגדים פשוטים, בלי כיסים, כדי שלא יחשדו בו. ורק לקח פרוטות עבור הוצאות הנסיעה מעיר לעיר, כי הוא לא נכנס בשום מלון ללון, רק בכל מקום השיג רבנים ובעלי בתים חשובים ועשירים שנתנו לו אש"ל, והוועד הכללי שילם כסף חדשי לזוגתו, עבור פרנסת ביתה" (רשימות רש"ר). הוא התאכסן בבתי גדולי ישראל שכיבדוהו מאד. באחד הימים הוא מגיע לבית האדמו"ר הקדוש ה"אמרי אמת" מגור, ולמבוכתו הרבה, קם מפניו הרבי... "מתבייש אנכי שאדמו"ר גדול ומפורסם יעמוד מלוא קומתו מפני אברך בן מ"ג שנה" — מילמל ר' משה בהתפעמות, וארכובותיו דא לדא נקשן...

"מכנים אותי 'גערער רבי'; יודע אני את אשר אני עושה" — פסק הרבי רבי אברהם מרדכי מגור.

ובימים ההם, היה אחד מבניו הקדושים של האדמו"ר, בשנתו הראשונה לנישואיו, חולה אנושות ורתוק למטתו מזה חצי שנה. ביקש

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

ה"אמרי אמת" מגור

הרבי מר' משה להתפלל בעבורו. השיב לו ר' משה: "יודע אני רק ללחוש לחש לעין הרע, מה שקיבלתי מהמקובלים הספרדים. לעניות דעתי, פגעה בו עין רעה מאינשי דלא מעלי, והרי עין הרע דרבים צריכה לרחמים מרובים."

"עשה מה שבכוחך לעשות" — השיבו הרבי.

ניגש אל החדר בו היה מוטל החולה. הציץ פנימה, וראה כי האברך בן הרבי ישן, לא רצה להפריע לו, ניצב ליד המזוזה, והחל מלחש לחש נגד עין הרע ומתפלל עבורו מעומק הלב. במשך שעה עמד כך, עד כי הקיץ האברך משנתו עם תחושת הקלה במצבו,

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

ומשהבחין ביהודי נשוא פנים העומד ליד המזוזה, רמז לו להכנס. ענה ר' משה ואמר לו: "יונגערמאן (אברך)! הרבי, אביך, עמד בפני שד"ר מארץ ישראל מלוא קומתו!" לבש החולה עוז והתאמץ, עד שנעמד על מטתו במלוא קומתו — — — אמר לו ר' משה שוב: "יונגערמאן! הרבי, אביך, הלך ממקומו לקבל פני שליח מארץ ישראל!" ניסה החולה והתאמץ שוב, עד שירד ממטתו והלך קמעא קמעא ברגליו לקבל את פני ר' משה, השד"ר מארץ ישראל, עד שהגיע לדלת — — —

אט אט הבריא בן הרבי, עד שהחלים לחלוטין (רש"ר, ותבלח"ט מרת שושנה אנשין, ששמעה זאת מסבתה החורגת, מרת רבקה לוינזון, בת ר' משה ווארשעווער).

★

דאבע ליפשיץ היתה בעלת מגדניה קטנה ברחוב היהודים בעיר העתיקה. בעלה, ר' יהושע יוסף, ישב כל היום עטוף בטלית ותפילין בבית המדרש, ולא ידע אפילו את הכתובת המדוייקת של החנות...

צדיק וקדוש היה ואף לא שם לב לכך ששתי בנותיו כבר הגיעו לפרקן, והן כבר "מבוגרות" לפי מנהג הימים ההם; בנות ארבע עשרה חמש עשרה...

כאשר דאבע התכוננה לדבר עמו על כך, נאלצה להיות ניעורה לילה שלם כדי לתפוס אותו. היה שב בשעה מאוחרת מאד מבית המדרש, ישן שתים־שלש שעות וחזר לעבודתו הקדושה. באישון ליל תינתה אפוא בפניו את דאגתה על אחדות הבנות שבגרו, והוא השיב לה אך זאת: שהוא מוכן לבקר היום בבית המסחר...

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

לאחר תפילת שחרית וגמר שיעוריו בתורה, החל מחפש אחר החנות... שואל אנשים, עד אשר הגיע בדרך־לא־דרך למגדניה הקטנה של אשתו. בדיוק באותה שעה הביא סיטונאי חבית קטנה של דבש דבורים טהור, הישר מן הכוורת. ראה ר' יהושע יוסף את הדבש, ברך אותה: "מחבית זו יהיה לך בעזרת ה' להוצאות נישואי הבנות" והלך לו.

היא החלה אופה "האניג לעקאך" (עוגות דבש). וראה זה פלא, מיום ליום גוברת הדרישה והיא אופה יותר ויותר; בתוך שעתיים חוטפים את הכל — — —

עוגות הדבש של דאבע הכו גלים, עד שהגיעה הזמנה ממושל העיר, לספק לו יום יום כמות גדולה של עוגות, עבור אנשי הבטחון והפקידים...

הגיע היום, ואחת הבנות, באבע, נישאת לר' הערשל טאקער (רוזנטל) שהיה אלמן צעיר, תלמיד חכם וחסיד, שהגיע מוורשה. ר' הערשל הגיע לארץ ישראל בעצת רבו ה"חידושי הרי"ם", כסגולה לזרע של קיימא.

כאמור, בתחילה לא זכו ר' הערשל ואשתו לזרע של קיימא. ביקשו ברכה מרבי אלעזר מנדל. ואכן, נולד להם "מיין משה'לע".

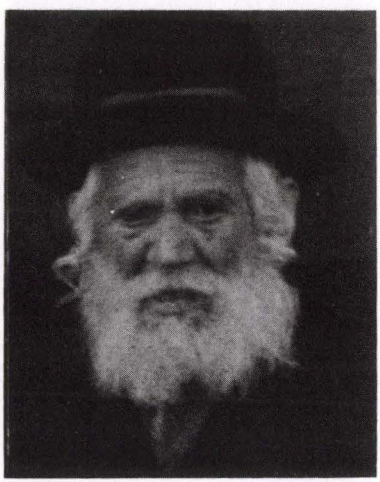
★

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

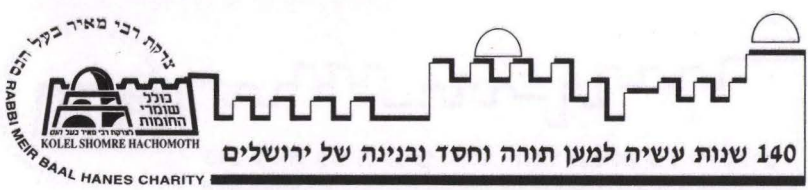
ר׳ אברומ׳לה

אישון לילה ואפילה, בתי הונגרים, תרצ״ז בערך. קול נהי בוקע מאי־שם, ומהדהד על פני החצר של בית המדרש החסידי. במוחו של איש החברא־קדישא, ר׳ מנחם קליין, הצטיירו הקולות כמעין גניחות של גוסס, משום שכמו מעומק עומק הלב בקעו.

ר׳ מנחם הולך אחר הקולות, והם מובילים אותו אל מול ביתו, אל המטבחון העומד מחוץ לביתו של ר׳ אברומ׳לה שטרנהרץ, אשר זה מקרוב נכנס לגור כאן — — —

רבי אברומ׳לה שטרנהרץ

הוא נכנס פנימה, ולעיניו מתגלה ר' אברומ'לה הישיש, יושב על הקרקע, נר בידו, והוא מקונן על חורבן בית־המקדש, בבכי ובדמעות שלישי.

עד לא מכבר שהה ר' אברהם בביתו של ר' עמרם (בן ר' משה נחום) ולנשטיין, עד שקיבל דירה מכולל שומרי החומות. כששאל אחרי־כן ר' יחיאל יהודה שלזינגר, חתן ר' ישראל זאב מינצברג, את ר' עמרם: "הלא 'מתנגד' אתה, מה אפוא ראית על ככה להחזיק בביתך, כמשלוש חדשים, חסיד ברסלב מובהק כמו ר' אברהם?" אמר: "הידעת איזה 'חסיד' הוא? — ישב אצלי והגה בתורה בלי הפסק; לא ידעתי אימתי ישן... על תפילת ותיקין שמר כעל בבת־עינו, ומי שנכנס הביתה, מדבר היה עמו דברי התעוררות מפליאים."

הגאון רבי משה נחום ולנשטיין, דיין בירושלים

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
רבי מאיר בעל הנס
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

רבי יחיאל יהודה שלזינגר בתור מלמד

★

ר׳ אברומ׳לה, עם כל הפשטות האוקראינית האופיינית, מלא וגדוש בתורה, בא מאומן ירושלימה, בר״ח אדר תרצ״ו, כשהוא נושא מאחוריו ע״ד שנים (״זאת מנוחתי עדי ע״ד פה אשב כי אויתיה״ — אמר אז) של חסידות שרשית, וחי כאן קרוב לעשרים שנה נוספות, עד גיל מופלג. והיה כל הנכנס אליו נמשך אליו כבמטה קסם, בהיותו יושב ודורש שעות על גבי שעות בנגלה ובנסתר.

מספר לנו ר׳ נחמן ישראל בורשטיין, המתגורר עד היום בדירתו האחרונה של ר׳ אברהם, בקטמון הישנה: ״נכנסתי פעם אצל ר׳ יהושע סג״ל דייטש, רב השכונה, כדי ליטול המלצה עבור כולל ׳אור־

רבי אברהם שטרנהרץ

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

אברהם' ע"ש ר' אברהם שטרנהרץ. שאלתיו אם הכיר את ר' אברהם. סיפר לי היאך לקח פעם את חמיו הרב מבראשוב, ר' דוד שפרבר, יו"ר מועצת גדולי התורה, לביקור אצל ר' אברהם.

"היה זה ביום שבת־קודש, כשעה־שתיים לפני מנחה. ר' אברהם, שאף הוא היה מורה־הוראה (נוסח חותמתו: 'רב ומו"צ בקרימנטשוק ואומן'), נכנס עמו בשיחה בעניני הוראה. אחר עבר ר' אברהם לשיחה בעניני נסתר וחסידות שב...יורה־דיעה, על פי המתבאר ב'ליקוטי הלכות' אשר לאבי־זקנו, ר' נתן שטרנהרץ, תלמיד מוהר"ן מברסלב."

ור' אברהם, כשהיה נכנס בדברי־תורה, מקיף היה את הכל־בכל־מכל; למן השורש שבכתובים, דרך ש"ס ומדרשים, עד להלכות היוצאות מכך, ול"עצות היוצאות מכך" למלחמת היצר. כך למשל פירש בפני הרב מבראשוב את סימני הטהרה של ביצי עוף טהור — "ראשו אחד חד וראשו אחד כד" — כהוראה לסימני טהרה של האיש הישראלי, הצריך לנהוג בעזות דקדושה — מחד, ובבושת פנים — מאידך, כשהרב יושב רתוק למקומו ומקשיב בהתפעלות; "וממש חשתי שר' אברהם אינו בהאי עלמא" — כלשונו של רבי דוד שפרבר.

עם צאתו מפתח הבית, אמר הרב מבראשוב לחתנו הרב דייטש, בהתרגשות: "לית דין בר־נש; איש רם מעלה הוא" — — — "מספר שבועות נותר חותני תחת רושם השיחה הקדושה; כל הזמן דיבר על כך" — הפטיר רבה של קטמון.

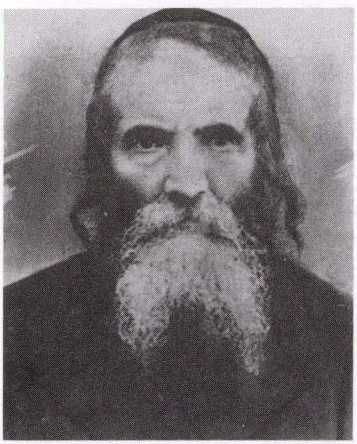
★

סיפור ירושלמי אופייני מספרים על אביו של ר' אברומ'לה, ר' נפתלי הירץ שטרנהרץ: הוא ביקר פעם בירושלים, ראה את יושבי

צדקה רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

העיר קמים בחצות הלילה לקינה על החורבן, וממלאים את בתי המדרשות בתורה ובתפילה, עד אור הבוקר. אמר בהתפעמות: "אל מול כל אלה, תמיהני למה זה אין בן דוד בא" — — — אך לאחר שראה את הפלוגתות בעיר, ענה ואמר: "עתה מבין אני אל־נכון למה זה מתעכבת הגאולה..."

בנו, ר' אברהם דנן, השתוקק כל ימיו לעלות לארץ ישראל, אף כי באומן היה בכבודו של עולם. ביתו שברחוב רימסליניה מס' 63 הסמוך ל"קלויז" (בית־הכנסת) של חסידי ברסלב, היה תל־תלפיות לחסידים; הוא ור' שמשון ברסקי הינם מגדולי המשפיעים בעדה; הוא המוציא והמביא, ועל פיו ישק כל דבר. מפולין מריצים לו מכתבים בשאלות של עבודת ה'; ר' מרדכי הלברשטם, מי שהיה לאחר מכן רבה של סוקולוב, שאלו אם יקבל עליו להיות שוחט ובודק. השיב לו, שילמד ב"ליקוטי הלכות" הלכות שחיטה, ומסתמא יאבד את חשקו לכך, כאשר יווכח מה רבה האחריות.

רבי מרדכי הלברשטם, אב"ד סוקולוב

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

כנינו של ר' נתן מברסלב, וכנכדו של הרב מטשערין, בעל "לשון־חסידים" ו"דרך־חסידים", על ברכיו גדל, הוא אומר את ה"תורה" בסעודה־שלישית של שבת, באריכות גדולה, בחושך, בעל־פה. ובעיקר, הוא בעל תפילה בימים הנוראים באומן, במשך חמשים שנה.

ואת גודל ההתעוררות שגרם בתפילותיו אין לשער. קולו קול שאגת־ארי ההולך ודק ומתמתק יותר עם הבכי... עיניו עצומות, כשמדי פעם הוא זועק: איי, איי, איי... פלגי מים יורדות עיניו ומתגלגלים על לחייו המאדימות מרוב כוונה. ר' יחיאל יהודה שלזינגר — תלמיד־חכם מובהק, הלוהט באש החסידות, שתפילותיו רעמו בשטיבלך של קטמון — לא יכול היה לשכוח את ספירת העומר ששמע פעם מפי ר' אברהם שטרנהרץ.

★

עוד במיטב שנותיו, התכונן ר' אברומ'לה לנסוע לארץ הקדושה ולהשתקע בה. אך בהיותו סופר־סת"ם, כתב פעם מזוזה, ובטעות לא כתב ב"למען ירבו ימיכם", את המילים: "על האדמה", ראה בזה רמז כי אל לו לנסוע לארץ ישראל. רק לעת זקנתו, הרהיב עוז בנפשו לעשות זאת, בחושבו שהגיע כבר לסוף שנותיו... אבל כאן האריך ימים, עד לגיל שלמעלה מתשעים ושלש, כשהוא מקרב רבים לעבודת השם, אף נוסע למושבות ודורש בפני עם־הארץ דברי חיזוק.

רבות עמל להשיג היתר כניסה לארץ ישראל. במכתבו לרבנים הראשיים הוא מבקש מהם להשתדל ולהשיג עבורו "סרטיפיקט" (רשיון עליה), בכותבו: "אם תרצו לידע מאתי, מי אני, תוכלו לדרוש אצל הרב שלום מאומן ואצל הרב שמשון אהרן מעיר טפליק". זה

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

האחרון, רבה של שכונת בית ישראל, הכירו עוד בחו"ל, וכאן בירושלים — כך מסרו לנו — הפליג בשבחו של ר' אברהם.

בתחילה התגורר ר' אברהם בעיר העתיקה, אחרי־כן עבר לבתי הונגרים, שם היה לבוחן בת"ת שומרי־החומות. בכלל היה מקובל בעיר להביאו לבחינת תלמידים, ב"תורה ויראה", ב"חיי־עולם" ועוד. ר' יואל'יק דייטש, תלמיד ת"ת מן הימים ההם, סיפר, כי זוכר הוא היטב, כיצד בחן ר' אברהם את הכיתה: "ישב ליד גמרא סגורה והלך עמנו מתוספות לתוספות, בעל־פה" — — —

לאחר תקופת ישיבה בבתי הונגרים, חזר לעיר העתיקה, לבתי מחסה. כאן התיידד מאד עם ר' פנחס אפשטיין, שבין בית מדרשו לבין ביתו של ר' אברהם הבדיל אורכו של פרוזדור אחד. מרוב חיבה, מסר ר' פנחס לר' אברהם חדר אחד הצמוד לבית מדרשו, כדי שיתפללו בו חסידי ברסלב הבאים לשמוע לקח מפיו בסעודה־שלישית של שבת.

בין הבאים, ר' שלמה וקסלר, החסיד המופלג מגרמניה (עיין אודותיו ב"סיפורים ירושלמיים" כרך א') חלק א'. ר' שלמה היה יושב לפני ר' אברהם כעבד לפני רבו, והיה מדי יום ביומו מביא לו לר' אברהם תפוח אחד או כל פרי אחר, כדי לקיים בעצמו את מאמר חז"ל: "כל המביא דורן לתלמיד־חכם, כאילו מקריב ביכורים" (כתובות ק"ה).

★

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

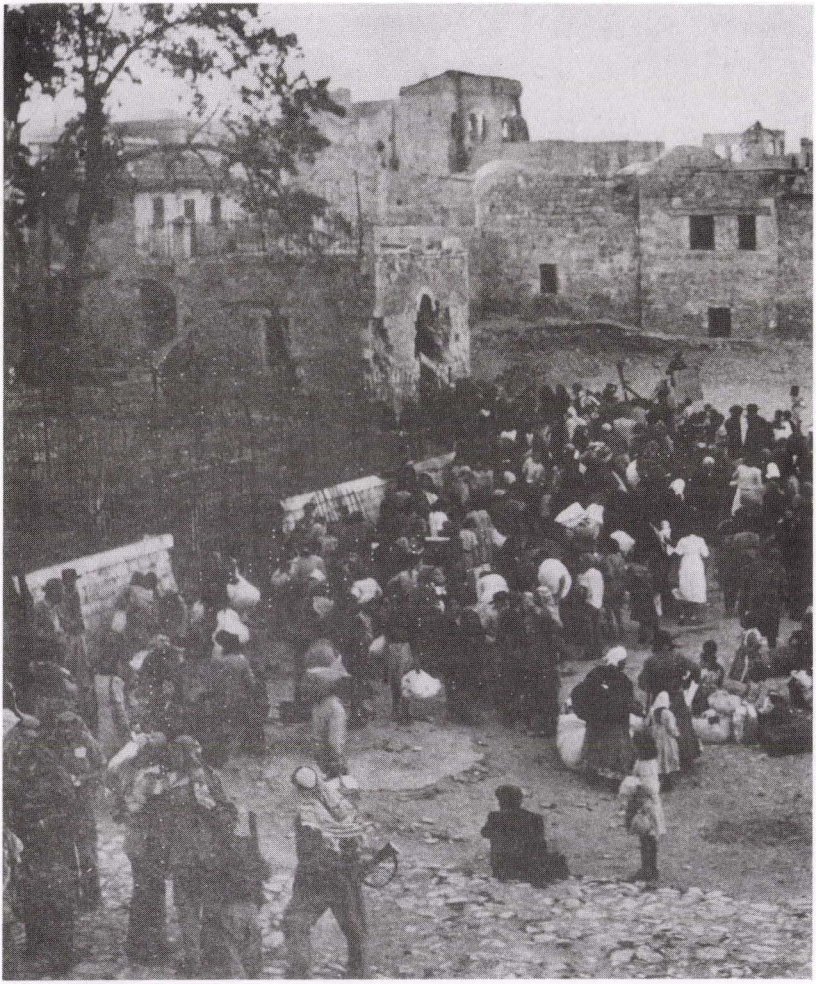
רבי שלמה וקסלר

סיפר רבה האחרון של העיר העתיקה, רבי ישראל זאב מינצברג: "עם צאתנו את העיר העתיקה, לאחר נפילתה בידי צר ואויב, בערב שבת־קודש. בתוך המהומה הגדולה, כאשר אנשים, נשים וטף התרוצצו לכל עבר — איש לא היה מסוגל לחשוב על הכנות לשבת הממשמשת ובאה; הכל היו נפחדים ומבולבלים מן העקירה ההמונית לעיר החדשה.

ליל שבת יורד על העיר, בקושי ניתן היה לחוש כי שבת היום. והנה, ר׳ אברומ׳לה מוציא לו מחיקו שתי חלות קטנות ובקבוק יין, ועושה קידוש...

"התפעלתי מישוב־דעת שכזה, בעת גירוש המוני" — הפטיר ר׳ ישראל זאב, עשרה ימים בלבד לפני הסתלקותו, בפני איש־שיחנו ר׳ נחמן ישראל.

צדקת רבי מאיר בעל הנס RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

תושבי בתי מחסה עוזבים את העיר העתיקה – י"ט אייר תש"ח

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

רבני העיר העתיקה: רבי בן ציון חזן ורבי ישראל זאב מינצברג,
במפקדת הליגיון הירדני, לאחר חתימתם על הסכם הכניעה

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

ר׳ אברהם, עצבי ברזל לו, חמשה־עשר ילדים היו לו מלפנים, ומהם נותרה לו כמחצית. בן אחד חלה במחלה קשה מאד, חתנו נרצח על ידי ה״באנדעס״ (מהפכנים פרועים), והאלמנה וילדיה נפלו על צווארו. אך יציבותו הנפשית וסדר־יומו הגדוש, המתחיל בחצות, אינם נפגעים כמלוא נימה. תדיר רגיל על לשונו, כי חייל בצבא אינו יכול לעשות ״חכמות״... כשהוא עמוק בגיל הגבורות, בטרם התבסס מקוה בשכונת קטמון, הלך רגלי מדי שבת בשבתו, לפנות בוקר, דרך הרים וגבעות, בחושך, מרחק של שעה הליכה, עד לשערי־חסד, כדי לטבול במקוה, והיה שב לאחר תפילת שחרית לקטמון.

מעניין, מצאצאיו של ר׳ אברהם, שנותרו בברית־המועצות, יש כיום בחור אחד הלומד בישיבה קדושה לבעלי־תשובה במוסקבה.

★

משחר־ילדות כרת ״ברית דמים״ עם חסידות ברסלב. היה זה בהיותו בן חמש, נסע לראשונה לקראת ראש־השנה לאומן (תרכ״ז בערך), עם אביו ר׳ הירץ. בדרך נזרקה אבן ממתנגד לחסידי ברסלב ופגעה בילד שהחל שותת דם. נענה לו האב: ״דם זה לך לאות ולכריתת ברית, כי חסיד ברסלב תהיה עד עולם!״ — — —

סיפר בעצמו, שעם הגיעו לגיל שש־עשרה סמוך לנישואיו עם אשת נעוריו איטה בתיה, אף היא נכדת ר׳ נתן מברסלב, כבר עמד לסיים את הש״ס כולו, אך עם התקרב החתונה, חסרו לו עוד מספר שבועות כדי לגמור את המסכת האחרונה. דחו לשבועיים את מועד החתונה, על פי בקשתו, ואכן, ביום החופה ערך את סיום הש״ס.

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

כח התמדה וזכרון מופלג חברו אצלו. כך ידע למשל את הספר "בני־יששכר", בעל פה, כפי שיודע לספר ר' שמואל צ'צ'יק. גם את ספר ה"תניא", מספרים, ידע בעל־פה; לאחר שברח, עם כל יהודי עירו טשערין (נולד בברסלב), מאימת הבולשביקים, הרצה שיעורים ברבים בבית המדרש של חסידי חב"ד בקרימנטשוק. בין היתר לימד שם "תניא", כשהוא מפרש דבריו על פי "ליקוטי מוהר"ן"...

"אני בעצמי למדתי עמו פעם וחצי ש"ס" — אומר לנו ר' משה בורשטיין (אביו של ר' נחמן ישראל הנ"ל) — "לומדים היינו מדי יום כמה שעות גמרא; בחורף — בחצות הלילה, ובקיץ — לאחר תפילת ותיקין. מפליא היה לראות זקן מופלג דוגמתו, היוצא מפעם לפעם בחצות־לילה החוצה, תוך מאמץ להעביר שינה מעיניו, וחוזר לתלמודו."

כמו שעון, במשך שבעים שנה ויותר, קם בחצות הלילה, ערך "תיקון חצות", למד עד הבוקר, הלך לטבול במקוה והופיע בבית המדרש לתפילת הותיקין. "מספר הרי"מ שכטר שליט"א, כי בשנותיו האחרונות של ר' אברהם, וכבר עבר את גיל התשעים זה מכבר, מצאו כשהוא גונח, בהתאוננו לפני היהודי המלוהו, כי היום הזה, לראשונה (!) קם משנתו כשכבר האיר היום... מעולם לא מצאוהו השמים הכחולים מתנמנם על מיטתו. הדבר ציערו מאד. אמנם, סיבת ה'איחור' נבעה מבריאותו הלקויה, אך הוא לא השקיט בכך את מצפונו; 'איני יודע,' שח לפני הנ"ל, 'אם אכן לא הרגשתי טוב, או שמא ה'בעל־דבר' רוצה לתפסני באחרית ימי'" (איש חסידך עמו' קי"ז) — — — אחר נתברר שלקה בשפעת.

★

צדקה רבי מאיר בעל הנס
בולל שומרי החומות
הרקטה רבי מאיר בעל הנס
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

ר' משה בורשטיין — שהחזיק את ר' אברהם בביתו שברחוב מחלקי־המים, יותר משלש שנים, ואשר בעת כתיבת שורות אלו הוא עומד לבנות, בגבעת משה, את בית הכנסת "אור אברהם" על שמו — מספר לנו, כי עם התקרב ר' אברהם לגיל תשעים, ביקשו כמה וכמה מחסידי ברסלב להכניסו תחת צל קורתם, ביניהם: תלמידו המובהק ר' גדליה קניג (מחיה הישוב הדתי בצפת על פי צוואתו. נסתלק כ"ג תמוז תש"מ), ר' שמואל הורביץ, ה"עובד" הגדול, ר' מיכל'ה ליכטנשטיין, ראשון מארגני האוטובוסים בירושלים, למקומות הקדושים, וכמובן, ר' משה בורשטיין דנן. ר' אברהם היסס, חשב להכנס למושב־זקנים, אך "בערב שבועות תשי"ב, בשובו מהמקוה, אמר לי: משה, החלטתי לבוא אליך."

רבי גדליהו קעניג

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
צדקה רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

כאן המשיכו לנהור אליו בחורים ואברכים, מקרוב ומרחוק, כדי לשמוע לקח מפיו. אגב, לאברך אחד הורה ללמוד דוקא בבית, ולא בבית המדרש, כדי שבני־הבית יספגו בתורה.

בין היתר בא ר׳ אשר פריינד, כיום ראש מפעלי החסד ״יד־עזרה״, ר׳ אלעזר מנדל קונסטנטינר הצנוע והעניו, ולהבחל״ח ר׳ אלעזר ויצהנדלר, שלמד עמו מדי ערב, ר׳ חיים ברוך טרנובסקי מגבעת שאול, ששהה במחיצתו, מדי שבוע, יום שלם. וכמובן, ר׳ גדליה קניג, שדבק בו עד לאחת.

רבי חיים ברוך טרנובסקי

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

ר׳ גדליה היה משלשה־עשר האברכים, שהצטרפו לר׳ אברהם, כשייסד את ה״קיבוץ״ במירון, בראש־השנה תש״א (כי תשא את ראש...). גם ר׳ חיים ברוך נמנה עליהם. ״אז ישננו על הריצפה אצל רבי שמעון״ — מתאר לנו ר׳ משה — ״הייתי סופר את הבאים, בכל שנה. מידי שנה התווספו עשרות. בתשט״ו, שנתו האחרונה של ר׳ אברהם, הגיע ציבור הבאים לכדי מאות״ (בשנת תשמ״ח, טרם הנסיעה המחודשת לאומן, כבר מנה ״קיבוץ מירון״ אלפיים איש בערך).

ר׳ אברהם עוד עבר, בראש־השנה האחרון לחייו, לפני התיבה, למוסף, אך לקראת חזרת הש״ץ, ביקש מר׳ יעקב ברזסקי לגשת. הוא אמר אז, שאינו יודע אם יוכל עוד לשמש כשליח ציבור וביקש ללמד לאיש־שיחנו, ר׳ משה, את נוסח התפילה. ״מאז, מדי יום ביומו, בשובי מן העבודה, היה מלמדני ׳נוסח׳. ולהפליא: ביום השישי האחרון שלו עלי אדמות, אמר לי: כבר יכול אתה להתפלל״...

כמה ימים לפני כן, אמר גם לחתנו של ר׳ משה, ר׳ אלעזר הוכהויזר, עמו למד מדי יום רביעי בצהריים: ״יכול אתה כבר ללמוד בעצמך; אינך זקוק לי עוד.״ ומדהים — בשבוע הבא, ביום רביעי בצהריים, בשעה שלש, נסתלק ר׳ אברהם שטרנהרץ — — —

שבועיים קודם הסתלקותו עוד הלך לנחם את החסיד ר׳ הערש לייב ליפל, ה״עובד״ הנלהב מפיוטרקוב־אומן, שאמו מתה עליו. בהיכנסו, יצא מן הבית ר׳ לוי יצחק בנדר. שאל לשלום ר׳ אברהם. השיבו: ״מה אומר לך, יש בי כבר את כל סימני הגסיסה מהשולחן־ערוך, אבל גם גוסס יכול ללמוד, להתפלל ולנחם אבלים...״

בשובו מניחום האבלים, עוד הלך לבקר חולה, את אביו של כותב

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

רבי לוי יצחק בנדר

צדקה רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
בולל שומרי החומות
הוצרקה רבי מאיר בעל הנס
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

הטורים, שחלה בטיפוס. הוא אמר לאבא שליט"א להתוודות, כדין, אך גם השאיר נתינה הגונה על השולחן, למחיה.

★

היה זה יום ראשון לשבוע בו נפטר, חזר מבית הכנסת וטען כי חש חולשה. אכל קמעא והלך לנוח. בשלשת הימים הבאים, כבר לא הלך לבית הכנסת. באמצע הלילה שבין שלישי לרביעי בשבוע, נפל מן המיטה; הוא לא יכל לקום, אך חשש מלהעיר את הנער הישן בחדרו, שמואל בורשטיין. "בשכבי על הריצפה" — סיפר אחר כך — "תיארתי לי כי הנני שוכב כבר עם אבותי... אמרתי תיקון־חצות, אף ערכתי 'התבודדות' ומקץ שעה ארוכה התאמצתי וקמתי על רגלי."

"בבוקר יום רביעי" — מספר לנו ר' משה — "נחלשה ראייתו. ביקשתי לקרוא לרופא, אך הוא לא הסכים לכך בשום פנים ואופן. היה לו צ'ק ששלח שבתי טראויצקי, מאומן־סאן־פרנציסקו, עבור הוצאות סעודה־שלישית וכיוצא בזה, ביקש שאביא את הצ'ק לחתימתו. ניסיתי לדחות זאת עד שירגיש בטוב, אבל הוא עמד על דעתו, לחתום דוקא עתה. מספר פעמים חתם ובכל פעם יצאה חתימתו מטושטשת."

בצהרי אותו יום, כמחצית שעה לפני צאת נשמתו — סיפרה מרת אדל הוכהויזר, בת ר' משה בורשטיין, ששירתתו בנאמנות — ירד מהמיטה, בירך "שהכל" על המרק שעל השלחן וחזר למיטתו. הניח את אציל־ידו מתחת למראשותיו ונרדם עדי־עד.

סמוך לצאת הנשמה הופיע, בהפתעה גמורה, תלמידו הגדול ר' גדליה קניג. מרת גיטל בורשטיין ע"ה, אשת ר' משה שיבלח"ט, קראה

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

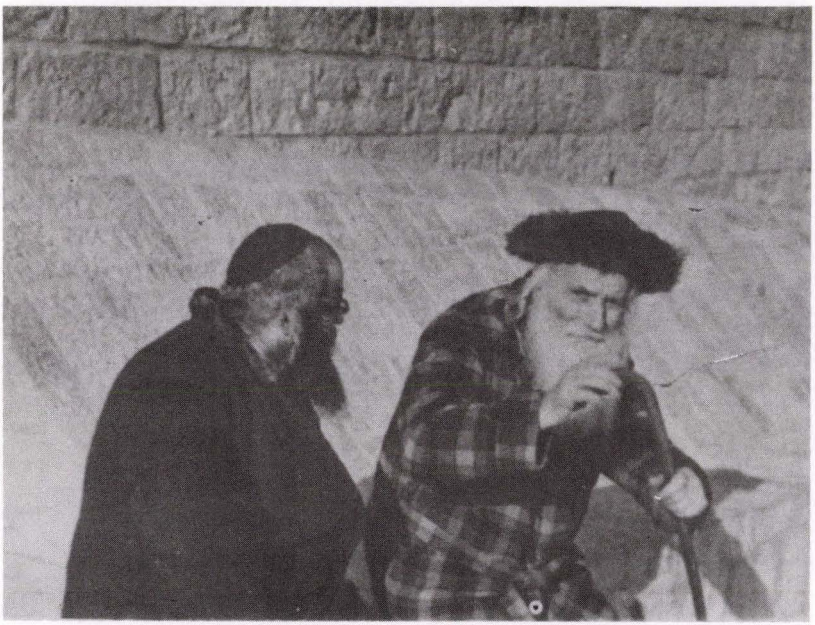

רבי שמואל שפירא (משמאל) חוזר מהכותל המערבי
על ידו רבי שמואל צ'צ'יק שיבל"ח

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

עוד קודם לכן כמה אנשים מבית־הכנסת של חסידי ברסלב בקטמון. היה ביניהם גם ר׳ שמואל שפירא, זה החסיד המופלג, שעם ההסתלקות נטל את ספר השולחן־ערוך שבו למד ר׳ אברהם, השתומם על כי ר׳ אברהם אחז באותה עת, בדיוק בסימן צ״ג, כמנין שנותיו — — — הביט ר׳ שמואל ב״מגן־אברהם״ ואמר: ״גם מג״ן, בגימטריה, תשעים ושלש שנותיו של אברהם״...

כ׳ אלול תשט״ו. ההלויה נערכה בשעה מאוחרת בלילה. לאחר סתימת הגולל, נותרו על קברו מתי־מספר של חסידים ואמרו ״תיקון

מימין: רבי הערש לייב ליפל על ידו הר״ר מאיר לוינזון

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

רבי אברהם שטרנהרץ (משמאל) בסידור קידושין

רבי אברהם שטרנהרץ (במרכז) על ידו מימין: הגאון הרב בנגיס

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
לצדקה רבי מאיר בעל הנס
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

הכללי". ר' מרדכי אלעזר רובינשטיין שנכח אז, סיפר, כי ר' הערש לייב ליפל ענה ואמר: "מיר האבן דא אוועקגעלייגט א גרויסן געגנראל" (גנרל גדול נפל לנו חלל). החרה־החזיק אחריו ר' שמואל שפירא: "געווען א געגנראל און געבליבן א געגנראל" (היה ונותר גנרל) — — —

★

מסלתה ומשמנה

בספירות היותר גבוהות של ירושלים העיר, היכן שנושקות חסידות מופלגת, קנאות לוהטת, עם רחמנות רבה — עולה כפני להבים, דמותו של ר׳ שמיל דייטש. זה האיש, שכהתבטאותו של ר׳ הלל שלזינגר ״הציל את בתי־הונגרים״, בתקופות של שינויי־ערכין, תקופות שבהן נשרו חלקים גדולים מהדור הצעיר.

״לולא ר׳ שמיל, הייתי היום גוי, וכל משפחתי — גויים, לא עלינו״ — אומר ר׳ י.ל., יהודי בא בימים, אחד ממאות חניכיו של ר׳ שמואל דייטש, שהיה מסלתה ומשמנה של ירושלים.

רבי שמואל דייטש במרכז

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

בצעירותו עמד אותו יהודי זקן להעתיק לחיפה, העיר האדומה, מחוסר פרנסה, אך ר׳ שמואל, הצופה למרחוק, פעל בכל כחו שישאר בירושלים, השיג בעבורו עבודה בעיר הקודש, וכיום יש לו משפחה מפוארת.

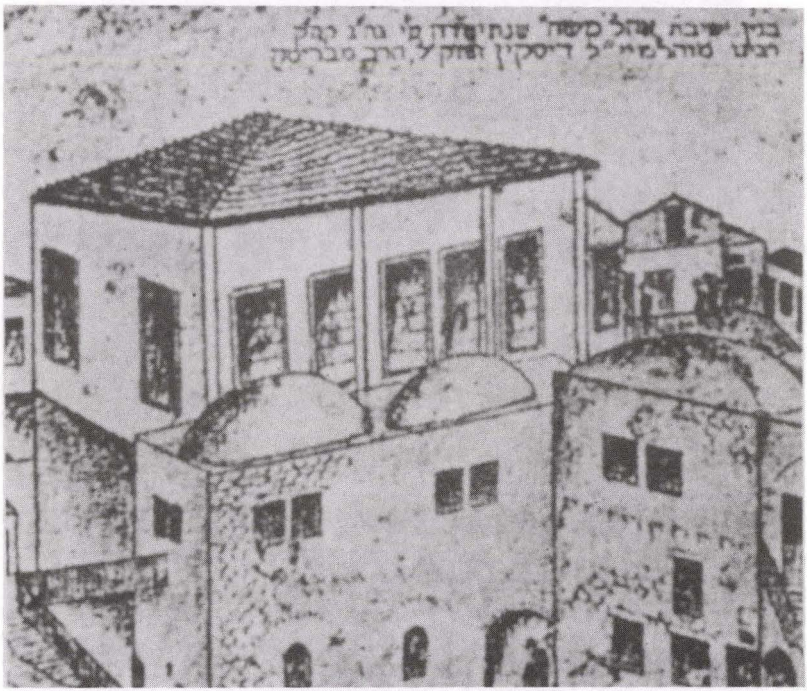
כך היו עיניו של ר׳ שמואל צופיות על הנוער הירושלמי, בני־טובים, יתומים או נערים שאבותיהם נאלצו לשהות באמריקה, והם הלכו והתקרבו אל עברי פי פחת. במתק לשון ובאמצעים מחוכמים השפיע עליהם לשמור אמונים לה׳ ולתורתו הקדושה. ״הוא היה הרבי של ירושלים לפני ששים שנה״ — אומר ר׳ יצחק דוד גוטפרב.

ממראות בתי הונגרים

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

תחת מעטה כבד של עסקנות, בחינוך ובחסד, הסתיר ר' שמואל גדלות מיוחדת בתורה, שבע שנות הסתגרות בחדר צדדי של ישיבת "אהל משה" בעיר העתיקה, בו הגה בתורה, בהתמדה עצומה, כמעט מבלי קשר לעולם החיצוני.

ישיבת "אהל משה" בעיר העתיקה

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
בולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

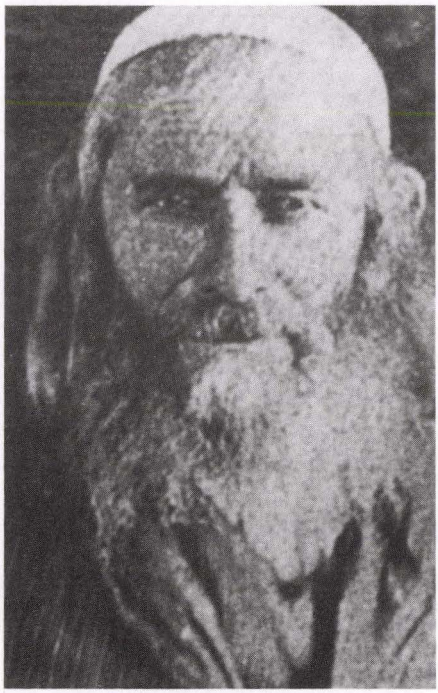
הנהלת הישיבה ביקשה להניאו מפרישותו ממסגרת הישיבה, אבל רבי יצחק ירוחם דיסקין לא הירשה להפריע לו; הוא ידע את ערכו, וכשהיתה לו "הזכרה" של חולה, מסר זאת לידיו.

הגאון רבי יצחק ירוחם דיסקין (מתוך "ירושלים של מעלה" חלק ב')

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
כולל שומרי החומות

הרבה פילפל אותו גאון עם ר׳ שמואל בדבר־הלכה. בין תלמידים, אריות בתורה: רבי דוד בהר״ן, רבי דוד יונגרייז, רבי אברהם משה קצינלנבויגן, רבי אליהו דוד סלוטקין ועוד, התבלט ר׳ שמואל דייטש בירידה לעומקה של הלכה.

רבי דוד בהר״ן

״יכולני להעיד״ — אמר רבי דוד יונגרייז לר׳ אליעזר ברנד, מחותנו של ר׳ שמואל — ״שר׳ שמואל, זכר צדיק לברכה, ידע כל שולחן־ערוך אורח־חיים עם ה׳פרי מגדים׳, בעל־פה״ — — —

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

רבי ישראל יצחק רייזמן סיפר בהזדמנות לר׳ מרדכי אהרן שיינברגר, חתנו של ר׳ שמואל דייטש, כי למד עם ר׳ שמואל את כל הש״ס הירושלמי.

ר׳ יוסף חיים שיינברגר, חמיו של ר׳ שמואל, אמר עליו פעם: ״עשה עצמו כאילו לא ידע מסתרי תורה כלום, ובאמת היה בקי בעל־פה בכל הספר הקדוש ׳עץ חיים׳״ — — — כך כותב ר׳ יצחק שיינברגר ז״ל, חתנו, בקונטרס ״למען תספרו לדור אחרון״.

מימין לשמאל: רבי ישעיה שיינברגר, רבי ישראל זופניק, רבי ליפא שוורץ, רבי שמחה בונם סופר, רבי ישראל יצחק רייזמן, רבי יצחק שיינברגר (מתוך ״פארגאנגענע וועלטן)

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
כולל שומרי החומות
צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

למראה־עינים, ר׳ שמואל הוא ״שיינער־ייד״ (יהודי חשוב) גרידא; גבה־קומה ויפה־מראה, פיאותיו מסולסלות, לבוש בקפידה ובוהק בנקיונו.

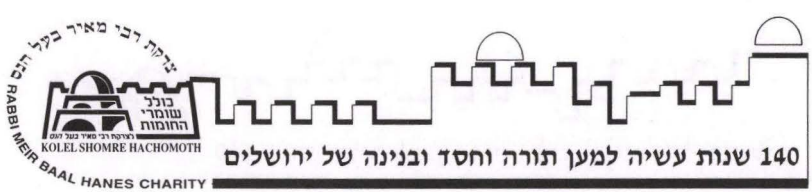
ברם, כאשר הסיפורים אודותיו מתחילים לקלוח מפי זקני ירושלים, אתה חש שכל סיפור אינו אלא מעט מן המעט ממה שגלש על גדותיה של אותה נשמה גדולה, שהסתירה עצמה בכל מיני הסתר. כל סיפור קטן — כמו מכוות־אש, כמו קצה לשון של להבה גדולה בהרבה, הבוקעת ועולה מתחת לפני השטח.

תפילתו של ר׳ שמואל. עומד היה בשקע הדלת הצפונית של בית הכנסת החסידי בבתי־הונגרים, ידו על המצח, והוא מתפלל בדביקות, עד שבאמת אינו מרגיש ולא כלום בנעשה מסביב.

תפילת שמונה־עשרה שלו ממושכת מאד, היא נמשכת הרבה מעבר ל״קדושה״. כלפי ההלכה שהשומע קדושה באמצע שמונה־עשרה צריך לעצור ולהיות שומע כעונה, אמר פעם לר׳ אברהם לייב קליין, אשר לו היה מגלה מעט מסתרי־לבבו: ״מעולם לא שמעתי באמצע שמונה־עשרה את החזן והקהל אומרים קדושה״ — — —

★

בהיותו בחור שהגיע לפרקו, היה כה שקוע בלימוד תורה ועבודת־השם, עד שסברו כל יודעיו ומכיריו כי אין שייך כלל לדבר בו נכבדות; הם ״חששו כי בחור כזה, המובדל מהויות העולם הזה עד קצה האחרון, בכלל אינו מסוגל לשבת עם אשה״ — — — כותב ר׳ יצחק שיינברגר.

בימי ילדותו, למד, אכל וישן בבית הדיין הירושלמי רבי יצחק פרנקל, שהיה חשוך־בנים ואימץ לו נערים מחוננים בירושלים, כדי ללמוד עמהם ולהשתעשע איתם בתורה.

בשנים ההן היה שם לילות כימים בלימוד התורה "וסיפר לנו שלמד עם רבי יצחק בהתמדה ובכמויות רבות כל כך, עד שלא היה יכול אף להתבונן באיזה דף הם נמצאים" — מוסר בנו ר' ישעיה.

בשעות המאוחרות של הלילה, היה מתהלך ר' שמואל הנער עם רבי יצחק, על פני ה'דייטשן־פלאץ' (חצר בתי־מחסה בעיר העתיקה), ושומע מפיו פלפולים ארוכים.

(לאחר שהתבגר ונכנס לישיבה, בא במקומו של ר' שמואל, ר' דוד שפירא, לימים בעל שו"ת "בני־ציון", ללמוד ולשהות בביתו של רבי יצחק פרנקל.)

תקופת המלחמה העולמית הראשונה חפפה את תקופת הסתגרותו בחדר שעל יד ישיבת "אהל משה". בשנים האלה היה הולך בבוקר־בבוקר לאחר התפילה, עטוף בטלית ועטור בתפילין, אל חדר התבודדותו ולומד שם כל היום, מבלי שיתעניין כל עיקר במהלכי המלחמה.

בלילות היה יושב בבית ולומד לאור "צ'וז'יקל", נר שמן קטן, ואשתו מרת זיסל (שעד לא מזמן היתה ידועה כעושה קוגלים לשמחות) היתה מכתתת רגליה למכור סמרטוטים, ציפית של כר או ציפה של שמיכה, כדי לקנות שמן להדלקה, ומזון להחיות את נפשה ונפש בעלה.

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

הנהגות שקיבל על עצמו רבי שמואל דיישט בנעוריו

צדקה רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
כולל רבי מאיר בעל הנס
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

כשנכנסו הבריטים, אפתה עוגות ממולאות ב...גזר ומכרה לחיילים האנגלים. אבל מסחר זה לא צלח, אומרת לנו בתה מרת רחל לאה, החיילים המפונקים באו להחזיר את העוגות, באמרם: נוט גוד קייקס...

★

בביתו של ר׳ שמואל דייטש יוצאים ונכנסים בערבים, לעתים קרובות עד שעה לאחר חצות, אנשים ונשים מרי־נפש, כדי להיוועץ בו. סבתות ממורמרות וסתם שבורי־לב משיחים ליבם בפניו, והוא מרגיעם בדברי ניחום ופיוסין.

ימים שלמים הוא מבלה על שלום־בית אצל פלוני, או עבור השאת אלמוני יתום, עני או חולה. והכל בצינעה יתירה. גם אשתו לא ידעה על מעשיו אלה; הם נודעו לה רק בעקיפין, ולרוב — שנים רבות לאחר מותו.

בלילות, לאחר לכת האנשים, למרות שנהג להתפלל כותיקין ולקום שעתיים קודם לכן, להיכון לקראת אלוקיו, עוד היה יושב והוגה בתורה. נמצא שהיה ישן, לכל היותר, שלוש שעות בכל לילה.

אך כדי שלא ישימו השכנים לבם לשעות לימודו בלילה, הותיר נר דולק בקביעות... כך סיפר שכן מבתי הונגרים. ואילו שכן מימי מגוריו בבתי־נייטין, ר׳ אהרן קצינלנבויגן, סיפר: ״תמיד כשהייתי מתקרב באישון לילה לעבר ביתו, היה מנמיך את אור העששית...״

״כל מאכלו היה לחם טבול במעט שמן ולימון, עם כוס תה. בכח האכילה ההיא למד יום־יום שמונה שעות ברציפות״ — אומרת לנו בתו מרת רחל לאה.

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

בערבי־שבתות היו מתדפקים על דלתו אברכים קשי־יום ובעלי משפחות ברוכות ילדים: "ר' שמיל, יכולים אתם להלוות אולי שילינג לשבת?"

איש לא ידע מנין לו להלוות לכל דכפין, לא רק שילינגים (מטבעות של חמשה גרוש), אלא גם סכומי־עתק, כמו לר' בנדט איזק שהתמוטט מסחרו, או לבעל יקב "ענב", שעסקיו היו בסכנה באותה עת.

ר' בנדט איזק

צדקת רבי מאיר בעל הנס
קול שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

כיום ידוע כבר, כי לפני שנים רבות, עוד בימי השלטון התורכי, בא איש אחד מחוץ־לארץ שדבק בר׳ שמואל דייטש בכל לב ונפש וחיבבו עד לאחת, ולא נחה דעתו עד שעמד והעניק לו מאה נפוליון זהב: ״יכול מר לקחת אותם לעצמו או לעשות בהם כראות עיניו״ — אמר לר׳ שמואל.

ור׳ שמואל לא לקחם, כמובן, לעצמו; הוא העדיף לייסד גמ״ח, אבל גמ״ח כזה, שבעליו אינם נושים את החובות, מחמת רחמנות — — — וכך, הצטמקה הקרן, ברבות השנים, למימדים קטנים בהרבה ממאה נפוליון.

מספרת הבת מרת מאטל: ״פעם פנה אלי יהודי ברחוב ושאל: שמא הינך בתו של ר׳ שמואל דייטש? אמרתי: הן. אמר לי, להפתעתי הגדולה: אביך עשה לי בזיונות גדולים!... שאלתי בתמהון: האמנם?... שח לי מעשה שהיה: אביך ז״ל הלווה לי פעם סכום כסף גדול, כדי לחלצני ממשבר כספי, ומאז, אימתי שראה אותי ברחוב, פנה לרחוב צדדי ונעלם לו... והיה אם פגשני שוב בדרך העוקפת, סיבב מיד את דרכו לסימטא אחרת״ — — —

★

חביבות המצוות של ר׳ שמואל דייטש — האם ניתן לתארה ולשערה? כמה מיני אתרוגים לקח עמו בקופסת השטריימל שלו לבית הכנסת בחג הסוכות: מכפר קבעה, מאום־אל־פחם ומשכם. ואיזו שמחה היתה זו אצלו!

״בתקופות הכי קשות בירושלים, כשכמעט לא ניתן היה להשיג

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

את ארבעת המינים, היו לו לר׳ שמיל דייטש ארבעה מינים מהודרים״ — אומר לנו ר׳ יצחק דוד גוטפרב.

החנוכיה שלו המפוארת; דקדוקו הגדול שההדלקה תהיה הן לאחר מעריב, כמנהג החסידים, והן בתוך חצי שעה לשקיעה, כנהוג בירושלים; הריצה המהירה שלו, כחץ מקשת, במוצאי־שבת של חנוכה, מבית הכנסת ״קהל־יראים״, כדי להספיק ולהדליק לפחות תוך חצי השעה של השקיעה לשיטת רבינו תם.

ר׳ יעקב בלוי יוצא מבית הכנסת ״קהל יראים״

צדקת רבי מאיר בעל הנס
בולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

והריקודים שלו עם תשעת ילדיו בבית, סביב המנורה הדולקת. "ר...הוי, השמחה שלו בשביעי של פסח, איך שנפרד מן החג, באיזו שמחה, באילו מאכלים טובים ושירים" — אומרת לנו הבת, באין לה מילים להגדיר זאת.

גם חינך אברכים לחיבוב מצוה. מספר ר' ישעיה בנו: "זוכרני, שבאתי פעם לסוכתו של ר' אברהמ'ל בלוי, התבוננתי בקנים שבהם סיכך את סוכתו, היאך הם מונחים בסדר מופתי, משבצות, משבצות. אמר לי ר' אברהם: את זאת לימד אותנו אביך ז"ל — הידור מצוה."

איזה אושר עליון ראה ר' שמואל דייטש, בכך שזכה להיות נמנה על יושבי הארץ הקדושה. "הלא כל התפילות, של כל תפוצות ישראל, עולות דרך מקום מקדשנו. אם כן, אל מה שזוכים עשרה 'אדזשימער' (עג'מים, יהודים בוכרים) העומדים ומתפללים ליד הכותל המערבי, אין זוכים רבים וטובים בחוץ לארץ!" — היה רגיל על לשונו.

פעם החווה בהתפעלות, בבית הכנסת, על שורה של נערים המחזיקים באתרוגים מהודרים, והכריז בפנים קורנות: "הלא צדיק גדול בחוץ לארץ אינו זוכה למה שזוכים נערים בארצנו הקדושה!"

עם זאת, הוא הוא מאבותיה של הקנאות הירושלמית נגד הציונות. אמנם, הוא בעצמו לא נטל חלק בפעולות מחאה, אך תלמידיו היו אלה, שבערוב ימיו הפגינו בכל עוז נגד מועדונים מעורבים, חילולי־שבת וכל כיוצא בהם. כאשר הגיע ירושלימה האדמו"ר רבי אהרן ראטה, היה הוא זה ששיכנעו לקבל את הלבוש הירושלמי המקורי.

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

האדמו"ר רבי אהרן ראטה

אך ביותר היתה דאגתו נתונה לחינוכם של בני ובנות ירושלים. בימים ההם, הלכה ופשתה המספחת בקרב משפחות חרדיות, לשלוח את הבנות לבתי ספר מפוקפקים, ומכאן ועד להסרת עדי־הצניעות היתה קצרה הדרך.

ר׳ שמואל דייטש הגה רעיון, להדברת המגיפה בדרכי נועם; הוא שלח את אחד ממקורביו, עם חצאי פרוטות, לחלק לבנות המגיעות ל"שפיצר", בתנאי שתחדלנה לבקר שם... כך נהג במשך תקופה מסויימת, עד כי נמאס להורים לשלוח את בתם הסרבנית לבית הספר.

אף הוא בעצמו לא היה חסיד שוטה, ולמרות שמירת העינים והקדושה היתירה שלו — אם נודע לו על בת־טובים שאיננה גורבת גרביים, ניגש ודיבר על לבה: "הלא ממשפחה חשובה את, האם לא תחפצי להיות מובדלת משאר בנות הרחוב; הלא בלובשך גרביים

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

יראו הכל כי בת־טובים הינך" — חוזרת בפנינו בתו, מרת רחל לאה, על דברי אביה, כשהיא מפטירה: "כך היו בנות רבות בירושלים שומרות על לבוש צנוע, הודות לאבא. היו בנות שכאשר היו רואות אותו למרחוק, היו פונות לסימטא אחרת..."

★

שלושה אחים היו הם בירושלים, עליהם אמרו בדרך צחות: "ברוך דיין האמת..." — ר' ברוך דייטש, הבכור, שני לו, ר' מתתיהו דייטש, מי שהלם אותו להיות מנהיג, דיין, ור' שמואל, הצעיר שבהם, אשר האמת בערה בקרבו בכל עוז ותעצומות.

עם האמת שיצאה מעומק לבו, היתה לו השפעה על הכל. עתים עשה זאת בלשון חריפה, אך ברוב המקרים — בלשון רכה ועדינה ביותר.

"פעם עבר בשכונה 'חלוץ' גלוי ראש ושאל מהיכן הולכים לכותל המערבי" — מדגימה לנו בתו — "לא צעק לו אבא: גוי, מה לך ולכותל! כפי שעלולים היו לצעוק לו קנאים אחרים, אלא אמר לו: בוא ואראך את הדרך לכותל. הלך עמו כברת דרך ושוחח עמו. עודם באמצע הליכתם, והחלוץ החל כבר להזיל דמעות... הוציא מטפחת מכיסו וקשר לראשו, ולא נפרד מאבא בטרם הבטיח, מאליו, שמעתה ישמור תורה ומצוות" — — —

גביר אחד, שכלל לא ניתן היה להוציא ממנו כסף לצדקה, דיבר עמו ר' שמואל כרבע שעה וניאות לתת חמש־עשרה לירות — הון שהיה בו כדי להשיא את היתום והיתומה, עמהם התעסק אז ר' שמואל.

הגאון רבי יוסף צבי דושינסקיא

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
ארגון רבי מאיר בעל הנס
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

היה מעשה ששיכנע את המהרי"ץ דושינסקיא לבוא לחופת יתום, ר' חיים טרייטל, סמוך מאד לשבת, למרות שהרב גדר בעדו לא לבוא לחופה המתאחרת למעלה משעה שלש אחר הצהריים.

"בית דין — אביהם של יתומים," אמר, "וכלום אב אינו בא לחופת בנו?!" — טען באזני רבי יוסף צבי דושינסקיא, תוך שהוא ניגש למלתחה, מוציא את ג'ובה הקטיפה השחור של הרב ומגישו לו...

הרב ניאות לו והזמין מונית. ביקש לצרף אליו את ר' שמואל, והנה הוא נעלם... לתימהונו של רבי יוסף צבי, סיפרו לו כי ר' שמואל לא נסע באוטו מימיו, מחשש נהיגת עם־הארץ, שעל חייו לא חס — על חיי חברו לא כל שכן...

— "לא כן הוא," נענה הרב, "צריכים אנו לנצל דוקא את החידושים הטכנולוגיים לעבודת הבורא."

לאחר החופה, פנה הרב דושינסקיא לר' יודל ב"ר משה בלוי ואמר לו: "דאס קאן ניקס, נאר ר' שמיל" (זאת אינו יכול, אלא ר' שמואל)...

לא היתה חופה, אליה הגיע ר' שמואל, שלא נטל עמו בקבוק יין, גביע, כתובה וטבעת — שמא נשכח אחד מאלה וחס ושלום תושבת השמחה. לאחר החופה היה ניגש לחתן, מביט אל תוך פניו בארשת של שמחה ואומר: "נו, ערשט מעגסטו דאך שוין געבן א שמייכל" (נו, עכשיו כבר רשאי אתה לתת חיוך)...

★

קרקע רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

רבי שמואל דייטש (משמאל) מוביל חתן לחופתו (במרכז)

התפיסה העמוקה שלו לרגשות לב הזולת — אם אמרתי אספרה כמו, לאילו דקדוקי חסד עם הבריות, בגוף ובנפש, ירד ר׳ שמואל — דומה כי לא אוכל להקיפם כלל.

״לולא ר׳ שמיל היינו כולנו גוועים ברעב״ — אמרה אמו של רבי מנדל כהן, אם לאחת מעשרות משפחות, שקיבלו מאיתו, דבר חודש בחודשו, שק קמח, פך ״שירעס״ (שמן שומשומין) ו״ארגז״ סוכר, במחיר הקרן ובתשלומים קטנים — בעבור היות אבי המשפחה ״ישיבה־מאן״ (אברך כולל), מעמד שפירושו היה בימים ההם, הגעה לפת־לחם ולמטה מכך.

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

היה "מוכר", לקראת פסח, מאה ביצים לכל משפחה נצרכת, כאשר מחירן הוא (בתשלומים, כמובן) חצי לירה פחות מן המחיר שבשוק. אמרו לו: ר' שמיל, כלום לא עדיף יותר להמציא את מחצית הלירה במזומן לכל משפחה נזקקת, במקום הביצים המוזלות. השיב: "ברצוני שפלונית העניה המרודה, וכל הדומות לה, תטרופנה את הביצים לילדיהן בחג, בלב קל יותר, באשר הביצים זולות הן"...

★

ר' שמיל דייטש — מה עמוק תקועה דמותו בלבבות ילידי בתי־הונגרים, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו; איש והשגתו בו.

כי הלא הסתיר עצמו, עד בלי השאיר ספק בלב ההמון, שעסקן הוא גרידא... סתם טוב־לב... המחזיק תדיר בכיסו כסף קטן, לפרוט לכל מבקש... הולך לברור שטריימלים נאים לחתנים, ואגב כך "פועל" אצל ר' נחום רוט, למכור בכמה לירות פחות את השטריימל...

עם זאת, ספרי ביתו מלאים הערות בכתב־ידו; אצל בנו ראינו כרך אחד של שולחן־ערוך, ושוליו מלאים מהערותיו בנגלה ובנסתר.

"שאלתיו פעם: אימתי כתבת את כל ההערות הללו?" — מוסר לנו אחיינו, ר' שמואל אשכנזי — "והוא השיב: בצעירותי...

"רק אני, ואולי גם בתו רחל לאה, ידענו, כי יש לו 'התבודדות־שטיבל' (חדר התבודדות), על־יד בתי־מילנר, בעבורו שילם עשרים וחמשה גרוש לחודש. לשם הייתי הולך במשך תקופה, לאחר תפילת ותיקין, ללמוד עמו גמרא. קונה היה, עובר לכך, כמה אשכולות של ענבי־חברון, אצל שמעון־יוח'קע, לארוחתנו..."

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

וכלפי חוץ — בלי הערכה עצמית כל עיקר, יושב הוא, ר' שמואל, ממושכות, על המדריגות הרחבות המובילות אל פתח ה"אונגערשע־שול", בית הכנסת החסידי של בתי הונגרים, משוחח עם צעירים ומעורב בדעת עמהם, משל היה מתעניין בסיפורי הבדים שלהם ובשנינותיהם...

הכניסה לבית הכנסת החסידי של בתי הונגרים

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

"...אבל אם אני מניח כיום תפילין," אומר איש ירושלמי מבוגר, אז בחור צעיר — "הרי זה רק הודות לר' שמיל" — — — כשהוא מסביר: "כמו בחורים אחרים, נסחפתי גם אני לאירגון המחתרתי אצ"ל — — — שם גם שילשל לי חבר ספר אחד, מסוג הספרות שעליה אמרו: כ'ל ב'איה ל'א י'שובון — ראשי־תיבות 'ביכל' (ספר חיצון)... ר' שמואל עצר אותי בעוד מועד!", מפטיר הלה, אחד מני רבים שר' שמואל הצילם מרדת שחת, בעידן של פרוק מסגרות בירושלים.

המבוגרים יותר, זוכרים את לגיון האברכים שהקים ר' שמואל, כעשרים וחמשה במספר, עליהם השפיע לחזור אל הלבוש הירושלמי המקורי, עם מכנסי הפשתן הלבנים, כמנהג ירושלים.

את אחד מהם ביקרנו, בביתו הדל, בשכונת בית־ישראל, שם ישבנו גם ראינו שפלות־רוח ירושלמית מהי: בין פיאותיו הארוכות, ניבטו פנים עדינות, כפני־נער מבוישות; העינים כבושות בקרקע, והוא מבקש להוכיח כל הזמן, שאינו יודע ולא כלום על מדריגותיו של ר' שמואל... "אחת ידעתי," אמר בכל זאת, "לא היה לו כלום (ברכוש), ולא היה צריך כלום."

★

הלכנו אל שריד אחרון, שיחיה לאורך ימים ושנים, שלמד עמו בישיבת "אהל־משה" בעיר העתיקה: האדמו"ר הישיש רבי יוחנן טברסקי מטולנה.

ר' שמואל היה אז אחד האברכים, שלמדו עם האדמו"ר כשהגיע

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

האדמו"ר מטולנא שליט"א

הנה מאמריקה, ללמוד בישיבה הקדושה של רבי יצחק ירוחם דיסקין. האדמו"ר היה אז בגיל שש־עשרה, ושהה כאן שלוש שנים ומחצה. — "הלכה באורח־חיים, היו שואלים בישיבת 'אהל משה' את ר' שמיל" — אומר לנו האדמו"ר — "מ'האט געהאט פאר איהם דרך־ארץ (התייחסו אליו בדרך־ארץ). הוא היה 'עובד'. באתי פעם לביתו בערב שבת וראיתי פינה אחת חצוצה במחיצות. שם, אמר לי, הוא חדר מיוחד בשבילו."

כשהגיע האדמו"ר שליט"א לפרקו, חזר אל בית אביו לאמריקה. כתב לו ר' שמואל מכתב חיזוק, המתחיל בערך בזו הלשון: יוחנן, יוחנן, זכור מי אתה, נין ונכד לצדיקים קדושים וטהורים, וחס ושלום לא ידבֵק בך מאומה מן החרם של אמריקה הטריפה — — —

סיפור אחר על יהודי מאמריקה, מספר חתנו של ר' שמואל, ר' מרדכי אהרן שיינברגר:

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

פעם הגיע ירושלימה יהודי מארצות־הברית, הרב פריד שמו, סייר בסקרנות בחצרותיה של בתי־הונגרים, קשר שיחה עם תושבי השכונה וסיפר להם כי בילדותו התגורר כאן וכי הכיר ומכיר־טובה עד היום לר׳ שמואל דייטש, שהיה ידיד אביו.

ומעשה שהיה כך היה: כשהעתיקו הוריו לאמריקה, והוא, הרב פריד, הגיע לגיל בר־מצוה, שיגר האב מכתב לר׳ שמואל וביקשו שיזמין עבור בנו פרשיות ותפילין מהודרות וישלח לו.

עשה ר׳ שמואל כבקשתו, הזמין ושלח לו זוג תפילין לעילא ולעילא, בהוסיפו רשימה קטנה של עלות כתיבת הפרשיות, עשיית הבתים והרצועות. החזיר לו האיש מאמריקה מכתב, בו הוא תמה: וכי שכר טירחה המגיע לך, אינך כותב כמה?... השיב לו ר׳ שמואל: שכר טירחתי יהא: התחייבות מצד בנך, לא לשוח כשהתפילין בראשו ובזרועו...

״להוי ידוע לכם,״ סיים הרב פריד את סיפורו, ״שרק הודות להבטחה זו לא יצאתי לתרבות־רעה! שכן, באמריקה של הימים ההם, כל הקשרים שקשרו בני־טובים עם צעירים פורקי עול, היו על ידי שיחות של שחרית.״

★

״א שכן וואלט איך געוואלט, איינעם וואס האט געהאט אמונת צדיקים... און א בעל־רחמנות״ (שכן [לקבר], הייתי רוצה אחד שהיתה לו אמונת צדיקים... והיה רחמן) — כך כתוב בצוואתו של ר׳ שמואל דייטש, אותה רשם בנו מפיו.

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

אמונת צדיקים כיצד? — בהיותו צעיר, סיפר הוא בעצמו, במכתב ל"אמרי אמת", כשהיה נכנס לרבי ר' דוד'ל בידרמן, שממקורביו היה, היו ארכובותיו דא לדא נקשן.

מעשה ברבי נחום'טשע מרחמסטריבקה, שהיתה חזקתו להדליק את ה"הדלקה" של ל"ג בעומר בבתי־הונגרים. באותן שנים היתה ירושלים חלוקה לשני מחנות, אלה דגלו ברב אחד "אוהב־ישראל", ואלה התנגדו לו. הויכוח היה אז בראשיתו, והאדמו"ר רבי נחום נטה בתחילה לקרב את אותו רב, כדי להשפיע עליו לא לחרוג יותר מדאי מן הדרך המסורה לנו מדור דור. התלהטו הרוחות, ובל"ג בעומר של שנה אחת ביקשו כמה קנאים למנוע בעד האדמו"ר מלגשת ולהצית את המדורה לכבוד רבי שמעון בר־יוחאי.

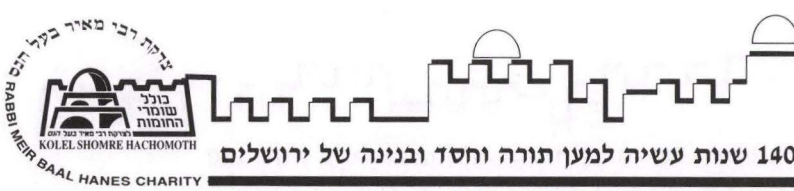
ר' שמואל, למרות התנגדותו הנמרצת לרב פלוני, ניגש אל אמצע בית הכנסת, נקש נקישות רמות על הבימה והיסה את הכל: "היזהרו לנפשותיכם! משחקים אתם באש!!!"

הקהל, שדבריו של ר' שמואל היו נשמעים לו, נותר על עמדו פעור־פה, והקנאים — כבר רפו ידיהם מלמנוע את רבי נחום'טשע מכיבודו.

לימים, כשסיפר זאת נכדו, האדמו"ר רבי יוחנ'טשע, הפטיר: "ר' שמיל היה קנאי עם שכל."

רחמנות כיצד? — בנוהג שבעולם לחשוב, שקנאי הוא אדם תקיף, שאין קשה בעיניו לנזוף בזולתו, ובכלל אינו אוהב־ישראל יתר על המידה...

ר' שמואל דייטש גילה את ההיפך; לא הרהיב עוז בנפשו לצעוק

על מאן־דהוא. רק בפורים היה מתחשבן עם אלה שנשותיהם אינן לבושות בצניעות ראויה וכל כיוצא בזה.

מעשה ותלמידו ר׳ אברהם לייב קליין ז״ל, חכימא דיהודאי, שקנה אצלו רוב חכמתו, נכנס לביתו וראה בחור מחוגו של רב פלוני, יושב אצלו. נדהם ולא יכול היה להתאפק מלהעיר לר׳ שמואל על הדופי שמצא בו... התנצל ר׳ שמואל: יתום הוא, ואני מתעסק להשיאו אשה.

״כשהיו הדברים מגיעים לעניני חסד, היה מניח את כל קנאותו וחסידותו בצד״ — אומרים לנו כל המי־ומי בירושלים שהכירוהו. מעשה ויהודי מודרני בא למקוה של בתי־הונגרים ושאל, היכן ניתן להשיג סבון ריחני (לא סבון כביסה משכם, ״נאבלעסער זייף״, בו רחצו מקצת מאנשי ירושלים)...

ר׳ שמואל, שברוב חסידותו לא רחץ בסבון כל עיקר, קפץ וקנה תיכף בחנות, סבון־תמרוקים עבור האיש. כי חסד הוא חסד.

כיוצא בדבר, היה מחזיק תמיד בכיסו קופסת גפרורים, למרות שהתנגד לעישון, שמא יצטער מישהו בחיפוש אחר אש, כדי להצית את סיגריתו.

הוא שם לבו שלילדתו של רבי אהר׳לה ראטה (כיום הרבנית מ״תולדות־אהרן״), שהגיע אז ארצה, שהתחברה עם ילדתו הוא, נעלים קרועות, שלח לקנות לה נעלים. כשהגיע רבי שלמ׳קה מזוועהיל וביקש להסתתר כאן, היה ר׳ שמואל הראשון שניגש אליו בבית הכנסת של בתי הונגרים והושיט לו חמש לירות כגמ״ח, כדי להחיות את נפש בני ביתו.

פעם, בוקר יום שישי, טרם עלה השחר, הוא מתדפק על פתח

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

בית אחיו ר׳ ברוך דייטש, כאשר בידו אחת חתיכת טורט הגונה ובידו השנית ספל קפה מהביל, מעיר משנתה את בת אחיו העומדת להינשא בערב שבת, באמרו: ״הלא תצטרכי להתענות היום, וחלשה את״ — — —

ר׳ בנדט איזק, מנערי טיפוחיו של ר׳ שמואל, ידע משניות בעל־פה, עד יום מותו, בעקבות הפרוטות ששילם לו ר׳ שמואל בילדותו על כל פרק שנבחן בעל־פה. מעשה נורא סיפר ר׳ בנדט: ״פעם אחת הלכתי עמו לדבר־מצוה, להתרים אנשים עבור יהודי במצוקה. באנו לאיש אמיד, והלה לא רצה ליתן מאומה. משהפציר בו ר׳ שמואל לתת מתת כיד המלך דוקא, נענה העשיר: אם יתן לי מר את כל חלקו לעולם הבא, אתן את הסכום המבוקש — — — ר׳ שמואל לא היסס הרבה וניאות לכך — — — ענה האיש: רצוני שתתחייב בכתב — — — הסכים ר׳ שמואל וכתב וחתם לו שכל חלקו בעולם הבא נתון לו במתנה — — —

״אך יצוא יצאנו מן הבית, שאלתי את ר׳ שמואל: היעלה על הדעת שתמכור את כל חלקך בעולם הבא לפלוני עשיר?! ענה: ׳איזה ערך יש לחלקי בגן־עדן, אם אינני יכול לעזור ליהודי במצוקתו?!״״ — — —

★

״ראיתי בירושלים אברכים שפניהם זוהרות כמלאכים״ — אמר האדמו״ר מסאטמר בשובו לעירו קרולי, הונגריה, מביקורו בארץ ישראל בשנת תרצ״ב, כשבין היתר הוא מתכוון לר׳ שמואל דייטש, כך מעיד המשב״ק, ר׳ עזריאל גליק.

צדקה רבי מאיר בעל הנס
בולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

האדמו"ר רבי יואל מסאטמר, בלוית משמשיו
ר' הערש פנחס מושקוביץ (משמאל) ור' עזריאל גליק

אברך צעיר היה ר' שמואל — מספר לנו ר' מרדכי אהרן חתנו — כאשר בבית הכנסת התעוררה שאלה על ספר־תורה ורבי עקיבא יוסף שלזינגר הורה להוציא ספר אחר. עמד הוא והסביר כי אין צריך להוציא ספר אחר, וכך עשו. חשש חמיו, ר' יוסף חיים שיינברגר, מקפידתו של רבי עקיבא יוסף, הלך עמו לפייסו. נענה רבי עקיבא יוסף: "מה לי עליו, הרי הוא צודק."

רבי דוד יונגרייז, עד סוף ימיו, כאשר היה שומע דבר־הלכה משמו של ר' שמואל דייטש, לא עירער עוד על אותה פסיקה.

שמא תאמרו: ר' שמואל זקן היה ואיש שיבה — לדאבון לב, היה

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

הגאון רבי דוד יונגרייז (משמאל) על ידו רבי ישראל מאיר גוטליב שיבל"ח (מתוך פארגאנגענע וועלטן)

הוא בן פחות מארבעים ושבע שנים בפטירתו (נולד באדר תרנ"ז — כך מצא ר"ש אשכנזי בפנקס אחד בארכיון כולל שומרי החומות).

"למרות שחמי היה צעיר לימים, הוא נחשב בירושלים מן האנשים העומדים בשורה אחת עם זקנים וחשובים בני שמונים" — אומר לנו חתנו. תמיד היה בסוד־שיח עם חשובי הזקנים בעיר, כמו ר' ברוך העלמינער ועוד.

"הוא היה ה'פני' בבית הכנסת" — אומר לנו ר' אליעזר ברנד,

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

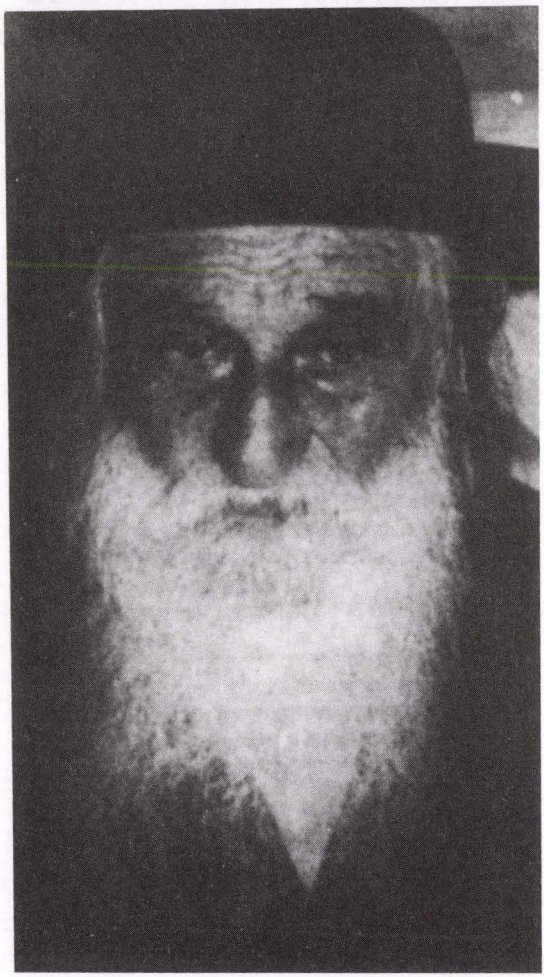
מזקני ראשי הישיבות בירושלים — "תמיד, כשהיתה שאלה הלכתית בבית הכנסת החסידי של בתי הונגרים, באו אליו ושאלוהו. הוציא שולחן־ערוך והראה על אתר את ההלכה. גאון היה בחסד; היו אלמנות שמגיע היה לבתיהן, מדי חודש־חדשיים, חמור נושא קמח, סוכר, שמן וכו', והן לא ידעו, עד יום מותו של ר' שמואל, כי הוא זה אשר שלח להן את כל אלה."

כאשר היה כבר חולה מאד, יסוריו נוראים, ולא מלאם לבם לעניי השכונה להטרידו בבקשות הלוואה לכבוד שבת, היה הוא משרך רגליו לבית הכנסת, מתיישב על המדריגות, וסוקר אחר בעלי משפחה עניים... משראה אחד מהם, זעק לעברו: "בא נא הנה, הרי אין לך עבור שבת", תחב ידו באפודתו והוציא כמה שילינגים עבור האיש.

"הייתי כבן 11, כאשר בירושלים טרם היה מי שיארגן חברת 'מתמידים' לילדים. ר' שמיל יזם 'חברת־מצויינים', במסגרתה נבחנו נערים דפי־גמרא, כשהוא משלם על כל דף ודף כך וכך. כשסיימנו את מסכת ביצה, שלח אותנו להיבחן אצל רבי דוד יונגרייז ורבי הערש קרויזר, בישיבת 'אוהל משה'. זוכרני, שקיבלתי ממנו 'פנקס מצוינים', בו היתה רשימה של כל הנערים שנבחנו מסכתות שלימות. לאחר שעברתי את הבחינה בהצלחה, העניק לי מטבע זהב" — מספר לנו ר' אליעזר ברנד.

כך נהג במשך שנים. "זוכרני" — כותב לנו בנו של ר' שמואל — "שאחד הבוחנים היה ר' שמעון קלפוס, והיו מקבלים ממנו פתקאות לקבלת פרסים אצל ר' ישעיה צוובנר, שהיתה לו אז חנות למכשירי כתיבה. ובימים ההם — להשיג מחק או עפרון, היה למציאה גדולה אצל הילדים, וזה הביא לשקידתם בלימודים."

צדקה רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

ר' הערש קרויזר

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

עשר שנים היה ר׳ שמואל חולה במחלה קשה במעיו. אבל ״מה לרופא בבית יראי ה׳!״ — כדברי הרמב״ן הקדושים. ר׳ שמואל לא הסכים לביקור רופא, אף כדי לאבחן את מחלתו בלבד. ״מוטב שאין יודעים״ — היה אומר. אך הוא ידע גם ידע.

שנת תש״א. מזה שנים הוא מקיא הרבה ומתייסר ביסורים קשים. מפצירים בו לקרוא לרופא, אך בקושי הסכים לבואו של רופא, ובלבד שלא יגע בגופו הטהור.

קראו לד״ר רבינא, יקה מרחביה, מומחה גדול. בא לביתו וביקש הימנו להרשות לו למששו מעל כותנתו. ניאות לו ר׳ שמואל. מישמש ויצא החוצה, פנה ואמר לאחיו של ר׳ שמואל, ר׳ ברוך, כי כבר אין מה לעשות — — —

אך ר׳ שמואל, למרות היסורים הקשים, הוסיף לעסוק במצוות. עיניו אינן משות מצרכיו של פלוני עני ואלמוני מסכן. בחור צעיר אחד, א.ש., נפשו חשקה בתורה ואינו רוצה להינשא כה במהרה. ר׳ שמואל מפעיל עליו לחצים כבירים והבחור אוטם אזניו משמוע אודות שידוכין.

אבל ר׳ שמואל, שאש הטהרה יקדה בקרבו, אינו יכול לראות כבלע את הקודש; בחור כשרוני, שעלול חס ושלום להיפגע מן הרוחות הזרות הנושבות בעיר.

״בליל קיץ אחד, הוא מופיע בביתנו,״ מספר לנו אותו ״בחור״, כיום כבן שבעים שנה, ״ומבקש ממני להתלוות אליו לטיול... הוא מתחיל שוב לדבר עמי אודות ״תכלית״, ואני בסירובי עומד. לפתע הרצינו פניו, והוא אומר לי: ידוע תדע כי גברא קטילא אני — — —

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

רוצה אני עוד לזכות ולראות את חופתך — — — הגבתי בהפתעה: לא יתכן! אבל הוא בשלו: לא הרבה נותר לי לחיות — — — ואני: עוד תזכה לחופתי ולראות את ילדי... לבסוף שיכנעני להסכים לשידוכין. מיד אמר לי: מחר אני הולך לעסוק בכך...

"לא יצאו ימים מועטים וחגג את אירוסי ברוב שמחה, אף דאג לקנות תכשיט לכלה. אך עמד על כך, שהחתונה תהיה תוך חצי שנה. החתונה נערכה והוא פיזז וכירכר בכל עוז.

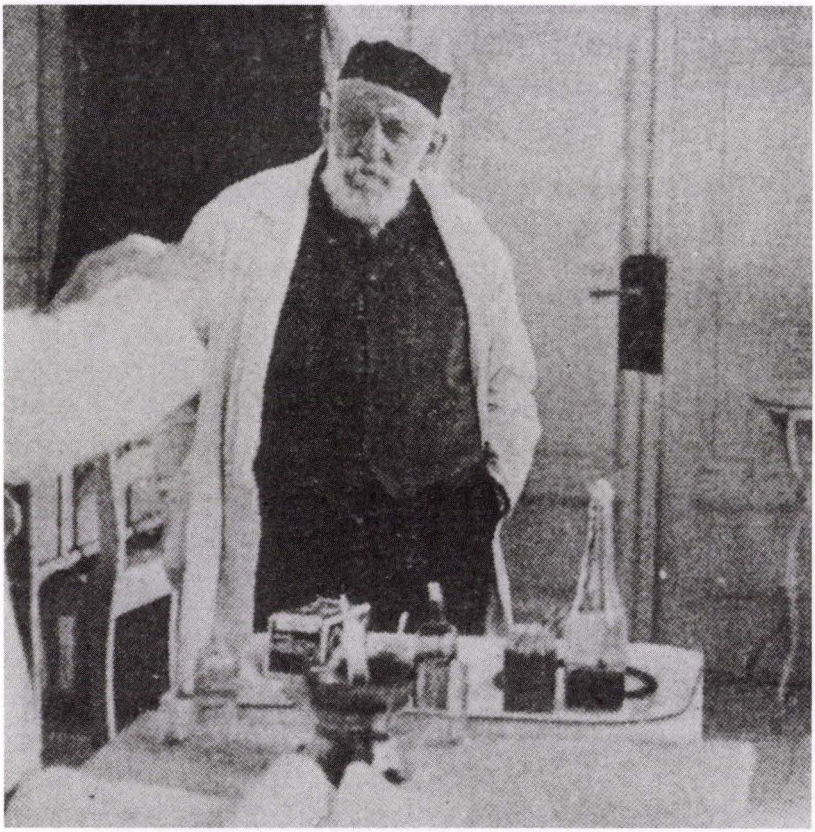
"לשנה הבאה נולדה לנו בת. היה זה ביום ל' סיון תש"ג. וכמה שמח על כך! הוא קנה מתנה עבור התינוקת, פנה ואמר לי: 'אמותה הפעם, עתה יכולני כבר למות בשקט, לאחר ראותי גם את צאצאיך'" — — —

עשרה ימים לאחר מכן, ביום י' תמוז תש"ג, עבר ניתוח דחוף בבית החולים "שערי־צדק". הוא הסכים להתאשפז בתנאי, שינתן לו חדר מיוחד, בלי כל שותפים אחרים לחדר.

הד"ר וולך, ביודעו את ערכו של ר' שמואל, ניאות לו, על אף קפדנותו הידועה בחוקי בית החולים. אף הסכים שישאר בלבושו־הוא במיטתו. ואחרון הגדיל, שהסכים לקיים את צוואתו, שבניו ישבו שבעה באותו חדר שבבית־החולים, בו עלה בסערה השמימה, ביום ח' חשון תש"ד.

באותו יום, בו הובהל לבית החולים במצב קשה, פרצה הצדקת מרת פייגע פעסל, אשת ר' אהרן ברנד ואחותו של ר' דוד שפירא, אל בית הכנסת, פתחה את ארון־הקודש בקולי־קולות והילילה בילה קורעת לב. שאלוה: "על מה כל החרדה הזאת?" אמרה: "הרי ר'

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

הד"ר ולך בחדר הטיפולים שלו (מתוך "ירושלים של מעלה")

שמיל הוא צדיק גדול; במשך שנים גדלתי עמו בבית אחד, אצל הדיין רבי יצחק פרנקל, והוא אינו מכיר אותי עד היום" — — —

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

עוד הספיק, ביום הסמוך לניתוח, להשפיע על אחות אחת בבית החולים לחזור בתשובה. קודם לכן היתה מתקנת גרביים בשבת־קודש, לא עלינו. בהשפעתו, עזבה את דרכה הנלוזה, היתה לשומרת תורה ומצוות, והיא נשואה עד היום לרופא דתי.

באותם ימים טרופים, מישמש ובא יום הנישואין של בתו מרת רחל לאה. מספרת היא לנו:

"עמדנו סביב מטתו, כאשר ציווה עלינו: 'בל תלך בת מבנותי לעבוד. לא יעלה ולא יבוא שתגיעו חלילה עד פת לחם, אבל אם כן יהיה הדבר ח"ו, אל נא בנותי תבושו ללכת מבית לבית ולומר: אין לי מה לאכול' — — — אחר הסתכל בנו ואמר: 'אם השי"ת מבין כך, מוכרח להיות כך.' החילותי לבכות, אמר: 'אבא בעולם הבא, יכול לפעול עבור ילדיו, יותר מבעולם הזה.' והוסיף: 'כשזוכים.'"

★

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

מפתח אישים

אבלס ר' משה 83, 87, 91, 104
אברמוביץ ר' מאיר 62
אדלר ר' ישראל 127
ה"אור החיים" 85, 154
ה"אור שמח" 119
אורנשטיין רבי ישעיה 35, 36
אטינגר ר' ברוך מרדכי 112
אטיק ר' חיים 102
איזק ר' בנדט 205, 221
איזק רבי אפרים 91
אייזנבך ר' אהרן יוסף 132
אייזנבך רבי חיים הערש 37
אייזנבך ר' יעקב 26
אייזנבך ר' שניאור 164
אייכלר ר' מאיר 48, 153, 157
אפשטיין רבי פנחס 180
אקשטיין ר' משה 47
אקשטיין ר' צבי, שמש הכולל 42
אריאלי רבי יצחק 108
האריז"ל 85
אשכנזי ר' שמואל 91, 214, 223
בהר"ן רבי דוד 199
בהר"ן רבי זלמן 169

צדקת רבי מאיר בעל הנס
בולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

בוימל ר' גבריאל 75
בורשטיין ר' משה 185, 186, 190
בורשטיין ר' נחמן ישראל 175, 181
בורשטיין ר' שמואל 190
בידרמן רבי דוד, מללוב 21, 27, 51, 83, 87, 88, 92, 98, 141, 158, 219
ה"בית-ישראל" מגור 166
בלוי ר' אברהם 208
בלוי ר' יצחק שלמה 32
בלוי ר' משה 109, 110
בנגיס הרב 80
הבעל שם טוב 48
בר יוחאי רבי שמעון 102, 219
ברגר ר' משה 134, 135
ברזסקי ר' יעקב 188
ברמן רבי אליעזר יצחק 48
ברנד ר' אהרן 227
ברנד רבי אליעזר 199, 223, 224
ברסקי רבי שמשון 178
גוטליב ר' עקיבא משה 38
גוטליב ר' פייבל 22, 33
גוטליב ר' שלמה 38
גוטפרב ר' יוסף 33
גוטפרב ר' יצחק דוד 196, 207
גוטפרב ר' שמואל 121
גולדברג ר' אשר 50
גולדברג רבי טוביה אריה 137
גלבשטיין ר' יעקב 58

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

גליס ר' יעקב 63, 65, 78
גליק ר' עזריאל 221
גליקזון ר' הערש געריש 142
גליקזון ר' יצחק 143
גליקזון ר' מרדכי 147, 154, 157
גליקזון ר' צבי ב"ר יצחק 144, 155
גרין ר' יחזקאל 48
גרינברג ר' חיים מיכל 152
גרינגרוי ר' דוב 33
גרינוולד רבי יהודה 97
דושינסקי רבי יוסף צבי 19, 97, 130, 112
דייטש ר' ברוך 46, 85, 92, 210, 221
דייטש ר' דוד 136
דייטש ר' יהודה לייב 23
דייטש ר' יואל 180
דייטש ר' מתתיהו 210
דייטש רבי שמואל 23, 24, 25, 26
דייטש ר' שמעון 127
דינקלס רבי יוסף 31, 32
דיסקין רבי יהושע לייב 36, 136
דיסקין רבי יצחק ירוחם 198, 217
דרוק ר' משה עקיבה 76
דרוק ר' שלמה זלמן 71
הויזמן ר' אהרן 28
הויזמן ר' זושא ור' לייב 28
הויזמן ר' שמעון 28, 157
הויכהויזר ר' אלעזר 188

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

הופמן ר' יוסף 23
הופמן רבי משה יוסף, מפאפא 148
הורביץ ר' יונתן בנימין 42
הורביץ ר' נטע 143
הורביץ ר' פנחס 26
הורביץ רבי שמואל 186
הורביץ רבי אברהם 159
הלברשטם רבי מרדכי מסוקולוב 178
הלטובסקי רבי יהושע השיל 149
הלמינר רבי ברוך 22, 223
הלפרין ר' אפרים זלמן 102
הלר ר' משה 83
המבורגר ר' חיים 41
הרמן ר' דוד דב 95
הרמן רבי מיכאל 22, 46, 48
הרשקוביץ ר' בנימין 129
ובר רבי שניאור זלמן 92, 163
וולפו ר' מנדל 66
וייס ר' שמעון 127
וינברג רבי אברהם, מסלונים 36
וינוגרד רבי ישעיה 112
וינשטוק ר' מרדכי 27
וינשטוק רבי יאיר 99
ויס ר' מרדכי 62
ויסברג ר' אלימלך 127
ויסברג ר' זלמן 26 , 46
ויסברג ר' יוסף 46

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

ויסנשטרן ר' אהרן 112, 114
ויסנשטרן ר' יוסף 163
ויצהנדלר ר' אלעזר 187
ויצמן חיים 108, 109, 110
ולך ד"ר 43, 66, 227
ולנשטיין ר' עמרם 139, 174
וקסלר רבי שלמה 180
ורשבר ר' יעקב 22
זוננפלד ר' יעקב מאיר 65, 66, 68, 80
זוננפלד רבי יוסף חיים 34, 78, 82, 87, 110, 136, 149, 154
זילברשטיין ר' יוסף 44
ה"חפץ חיים" 128, 129
ה"חתם סופר" 129
טברסקי רבי יוחנן, מטולנה 216
טויסיג רבי ישראל, ממטרסדורף 91
טוקר ר' צבי 163, 172
טראויצקי ר' שבתי 190
טרייטל ר' חיים 112
טרנובסקי ר' חיים ברוך 187
יונגרייז ר' אברהם 154
יונגרייז ר' ראובן שלמה 117
יונגרייז רבי דוד 25, 108, 118, 119, 122, 199, 222, 224
יעקבזון רבי חיים יהודה 33, 116
כהן ר' אורי 111
כהן רבי מנדל 113
ה"כתב סופר" 34
לדרברג ר' אליעזר 26, 102

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

לוינזון ר' יונתן 129, 130
לידר ר' מרדכי 36
ליכטנשטיין ר' י. מ. 152, 186
ליסקר רבי צבי 22, 28, 29
ליפל ר' צבי אריה 188
ליפשיץ ר' יהושע יוסף 171
לפידות רבי גרשון 112
לפקוביץ ר' טוביה 22, 48
מאניפולי רבי זושא 32
מבוסטון רבי פנחס 159
מבלז הרבי 141
מבנדין רבי צבי הניך 168
מברסלב רבי נחמן 85
מגור רבי אברהם מרדכי 169
מגור רבי משה בצלאל 168
מוגשליה הרב 133, 134
מזלוטשוב רבי יחיאל מיכל 39
מטפליק רבי שמשון אהרן 46, 179
מטשערין רבי נחמן 179
מינצברג רבי ישראל זאב 181
מללוב רבי אלעזר מנדל 28, 141, 142, 144, 161
מללוב רבי משה מרדכי 142
מללוב רבי שמעון 141
מניידרמיז הרב 134
מסאטמר רבי יואל 142, 221
מצאנז רבי חיים 26, 50
מרחמסטריבקה רבי מרדכי 37, 51, 103

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

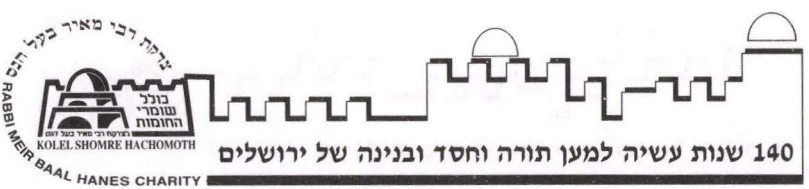
מרחמסטריבקה רבי נחום 219
ה"מרכבת המשנה" 119
סג"ל דייטש רבי יהושע 175
סוסובר ר' פנחס 50
סופר רבי עקיבא, מפרשבורג 52, 73
סלוטקין רבי אליהו דוד 199
סלנט רבי שמואל 166
ה"ערוגות הבושם" 82, 83, 87, 95
פליישמן ר' שמחה 31
פקשר ר' פנחס אליעזר 153, 156, 160
פראג ר' שמעון 121
פראג רבי בנימין זאב 121
פרוש ר' אליהו ב"ר גרשון 43
פרוש ר' נפתלי צבי 74, 76
פריד הרב 218
פריד ר' חיים מאיר 92
פרידמן ר' אברהם דוד 139
פרידמן ר' אלעזר 85
פריימן ר' שלמה 116
פריינד ר' יהושע 22
פריינד ר' שאול 26
פרנקל ר' אהרן 69
פרנקל ר' ישכר 66, 68
פרנקל רבי יצחק 202
פרנקל רבי מנחם מרדכי 69, 108
פשקוס ר' משה 22
צ'צ'יק ר' שמואל 185

צדקת רבי מאיר בעל הנס
בוכל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

צוובנר ר' ישעיה 224
צוובנר ר' מרדכי 33
צלניק ר' מאיר 22
קולסקי ר' יעקב 82, 94
קולסקי ר' שמעון 100
קונסטנטינר רבי אלעזר מנדל 187
קליין ר' אברהם לייב 22, 220
קליין ר' מנחם 42, 173, 137
קליין ר' פנחס דוד 78, 116, 128
קלפוס רבי שמעון 224
קניג רבי גדליה 186, 187, 190
קצינלבויגן ר' אהרן 204
קצינלנבויגן רבי אברהם משה 199
קרויזר רבי צבי 224
קרקובסקי רבי אפרים 30
ראטה ר' יהודה אשר 153, 157
ראטה ר' ישראל יואל 50
ראטה ר' מנשה 145
ראטה ר' נחום 100, 111, 214
ראטה ר' שלמה 26
ראטה רבי אהרן 19, 208, 220
רבינא ד"ר 226
רובין ר' אהרן 165
רובין ר' שמעון 161, 166
רובינשטיין ר' מרדכי אלעזר 194
רוזנברג ר' אורי 143
רוזנטל רבי משה 32

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

רוט ר' זלמן הניך 132
רוט ר' חיים צבי 129
רוטמן ר' שאול 53
רוטשילד אדמונד 51
רייזמן רבי ישראל יצחק 200
הרמב"ם 119
הרמב"ן 226
שובקס רבי דוד 141
שוורץ ר' נחום 100
שזורי ר' שמואל אהרן 87
שחור רבי משה לייב 38
שטוק ר' זיידל 33
שטראוס נתן 42, 44
שטרן ר' גרשון 127, 128
שטרן ר' יעקב 127
שטרנהרץ ר' נפתלי הירץ 177
שטרנהרץ רבי נתן מברסלב 177, 179, 184
שיינברגר ר' אברהם אהרן 23, 32, 42, 50, 51
שיינברגר רבי יוסף חיים 200, 222
שיינברגר ר' יצחק 200, 201
שיינברגר רבי מאניש 25, 34
שיינברגר רבי מרדכי אהרן 19, 31, 36, 217
שכטר רבי יעקב מאיר 185
שלזינגר ר' הלל 195
שלזינגר רבי יחיאל יהודה 179
שלזינגר ר' שמעון הלל 23
שלזינגר רבי עקיבא יוסף 21, 35, 37, 222

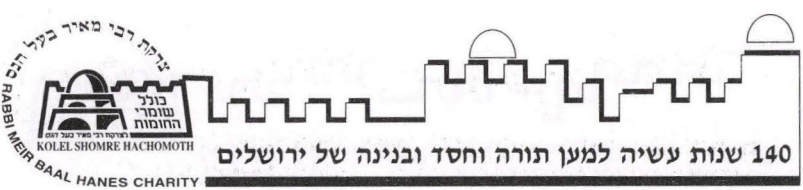

שפיצר ר' חייא דוד 76
שפיצר ר' ראובן 75
שפיצר ר' שמואל זאנווול 46
שפירא רבי דוד 139, 204, 227
שפירא רבי שמואל 192
שפרבר רבי דוד, מבראשוב 177
ה"שפת אמת" 168
ה"תולדות יעקב יוסף" 85

140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
קרקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

מפתח תמונות ופקסימילות

ה"אמרי אמת" מגור 170
אברמוביץ ר' מאיר 62
אדלר ר' יעקב שלום – ממונה כולל שומרי החומות 54
אורנשטיין רבי ישעיה – כתב ידו 35
איזק ר' בנדט 205
אייזנבך ר' ישראל נח 33
אייזנבך רבי חיים צבי, עם אחיו ר' יעקב 26
אייכלר ר' מאיר 47
אקשטיין ר' צבי – שמש כולל שומרי החומות 43
בהר"ן רבי דוד 199
בודפשט – מראה כללי 95
בית הכנסת החסידי בבתי הונגרים 82, 215
בית כנסת הפרושים בבתי הונגרים 111
בלוי ר' יעקב 207
בלומנטל ר' שמעון 54
בנגיס רבי זעליג ראובן 19
בנגיס רבי זעליג ראובן, עם רבי אברהם שטרנהרץ 193
בנדר רבי לוי יצחק 189
ברזובסקי – מבוני בתי הונגרים 54
ברמן רבי אליעזר יצחק, המגיד ממינסק 49
ברנשטיין רבי משה לייב 117
בתי הונגרים 7, 10, 11, 17, 196
בתי הכנסת "החורבה" ו"ניסן בק" בעיר העתיקה 115

בתי מחסה – עזיבה בתש"ח 182
בתי נייטין 64
גוטליב ר' מרדכי לייב 54
גוטפרב ר' שמואל 33
גולדשטיין ר' אברהם 73
גליקזון ר' יצחק 143
גרין ר' נטע שלמה – ממונה כולל שומרי החומות 54
דושינסקי רבי יוסף צבי 20, 67, 73, 97, 211
דייטש רבי שמואל 195, 213
דינקלס רבי יוסף 31
דיסקין רבי יהושע לייב 136
דיסקין רבי יצחק ירוחם 117, 198
דף מספר הזכרון הירושלמי 90
דרוק ר' שלמה זלמן 72
הויזמן ר' שמעון 29
הופמן ר' יוסף 22
הופמן רבי משה יוסף, מפאפא – מצבתו 138
הופמן רבי משה יוסף, מפאפא 126, 133
הורביץ רבי יונתן בנימין הלוי 52
הלברשטם רבי מרדכי אב"ד סוקולוב 178
הלטובסקי רבי יהושע השיל 150
המבורגר ר' חיים – ממונה כולל שומרי החומות 54
הנהגות רבי שמואל דייטש 203
הרמן ר' דוד דוב 96
הרמן רבי מיכאל – ממונה כולל שומרי החומות 81, 98, 105
ובר רבי שניאור זלמן 93, 166
ויסברג ר' חיים זלמן – ממונה כולל שומרי החומות 54

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

ויסברג ר' משה 54
ויסנשטרן ר' נפתלי 33
ויסנשטרן רבי אלקנה ורבי יוסף דוד 113
ולך ד"ר, בחדרו 228
ולנשטיין רבי משה נחום 174
וקסלר רבי שלמה 181
זוננפלד רבי יוסף חיים 69, 117
זופניק ר' ישראל 200
זלזניק רבי אברהם יעקב 33
זלצמן ר' שלמה 33
חורבת רבי יהודה החסיד 149
חזן רבי בן ציון 183
חלוקת קמחא דפסחא על ידי הכולל 14
חשין ר' אלימלך 33
טוקצינסקי ר' ניסן 33
טננבוים ר' חיים אלישע 54
טרנובסקי ר' חיים ברוך 197
ידלר ר' נתנאל 33
יונגרייז ר' ראובן שלמה 117
יונגרייז רבי דוד 19, 108, 118
יונגרייז רבי דוד, עם ר' ישראל מאיר גוטליב 223
יוסף התימני – מבוני בתי הונגרים 54
ילדי חמד בבתי הונגרים 15
ילקוט קרית ארבע – שער הספר
יעקבזון רבי חיים יהודה 33
ישיבת אוהל משה בעיר העתיקה 197
כהן ר' מנדל 54

צדקת רבי מאיר בעל הנס
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים

ליפל ר' צבי אריה, עם ר' מאיר לוינזון 192
לפקוביץ רבי יונה 126
מגור רבי משה בצלאל 168
מטולנה רבי יוחנן 217
מינצברג רבי ישראל זאב 183
מללוב רבי משה מרדכי 146
מללוב רבי שמעון נתן נטע 146
מסאטמר רבי יואל, עם ר' צבי פנחס מושקוביץ ור' עזריאל גליק 222
סופר רבי עקיבא מפרשבורג, נשיא כולל שומרי החומות 53, 73
סופר רבי שמחה בונם 200
סלנט רבי שמואל 181
פאפא, בית המדרש – מצבת זכרון 131
פאפא, בית המדרש בבתי הונגרים 125
פולק ר' בן ציון 33
פלדנברנד רבי ברוך 22
פנקס ה"משכונות" של גמ"ח שערי–חסד 61
פקשר ר' פנחס אליעזר הכהן 153, 156
פראג רבי אברהם אהרן 107
פראג רבי בנימין זאב 122
פרוש ר' נפתלי צבי 74
פרוש ר' שלמה זלמן 33
ציור, חכם ספרדי עם רב אשכנזי 84
צפת – מראה כללי 86
קליין ר' יחיאל 54
קליין ר' פנחס דוד – מזכיר הכולל 116
קניג רבי גדליה 186
קראקובסקי רבי אפרים 30

צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY

קרויז ר' צדוק – ממונה כולל שומרי החומות 54
קרויזר רבי צבי 225
ראט ר' יצחק מאיר 51
ראטה ר' שלמה – ממונה כולל שומרי החומות 40, 52, 54
ראטה ר' שלמה, בבית התבשיל 45
ראטה רבי אהרן, בעל "שומרי אמונים" 209
רוזנטל ר' משה 162
רוזנפלד רבי אהרן 33
רוטמן ר' ישראל אשר 33
רייזמן רבי ישראל יצחק 19, 200
שבדרון ר' חיים 33
שוואַרץ ר' ליפא 200
שטרנהרץ רבי אברהם 173, 167, 193
שיינברגר ר' אורי 36
שיינברגר רבי יוסף חיים, עם בנו ר' ישעיה 18
שיינברגר ר' יצחק 200
שיינברגר ר' ישעיה 200
שיינברגר רבי מאניש – המלצת הגאונים עליו 34
שיינברגר רבי מאניש 25
שיינברגר ר' מנחם 37
שיינברגר ר' פנחס צבי 21, 27
שלזינגר רבי יחיאל יהודה, עם כיתת לימוד 175
שער בתי הונגרים 6
שער בתי נייטין 58
שפיצר ר' שמואל זאנויל – חתום כממונה 60
שפיצר ר' שמואל זאנויל – ממונה כולל שומרי החומות 57
שפירא ר' יצחק שמעון 33
שפירא רבי שמואל, עם ר' שמואל צ'צ'יק 191

צדקת רבי מאיר בעל הנס
בולל שומרי החומות
KOLEL SHOMRE HACHOMOTH
RABBI MEIR BAAL HANES CHARITY
140 שנות עשיה למען תורה וחסד ובנינה של ירושלים